

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Meld. St. 25

(2010–2011)

Melding til Stortinget

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge
i 2010, eksportkontroll og internasjonalt
ikke-spredningssamarbeid

Innhold

1	Bakgrunn og sammendrag	7	7.5	Merking og sporing av håndvåpen og ammunisjon, samt annet militært materiell	27
2	Utenriksdepartementets arbeid for økt åpenhet	13			
2.1	Konsultasjoner med Stortinget	13	8	Norsk forsvarsindustri og internasjonalt samarbeid	28
3	Det politiske rammeverket for eksportkontrollen	15	9	Eksporten av forsvarsmateriell i 2010	29
4	Eksportkontrollregelverket	16	9.1	Utvikling i eksporten av forsvarsmateriell, tjenester og reparasjoner	30
4.1	Eksportkontrollloven	16			
4.2	Forskrift til gjennomføring av eksportkontrollen	16	9.2	Utførsel av kategori-A materiell fordelt på grupper av land	30
4.3	Arbeidet med forskrifts- endringer	17	9.3	Utførsel av kategori-B materiell fordelt på grupper av land	30
4.4	Utenriksdepartementets retningslinjer	17	9.4	Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land	31
4.5	Oppfølging av Soria Moria II om sluttbrukererklæringer	18	9.5	Eksport fordelt på vareposisjonene i liste	35
4.6	Kontroll med kunnskaps- overføring til utenlandske studenter ved norske læresteder .	19	9.6	Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I	35
5	Sanksjonsregimer og våpenembargo	20	9.7	Tjenester for utenlandske oppdragsgivere	47
5.1	FNs Sikkerhetsråds vedtak om sanksjoner mot Iran og supplerende tiltak	21	9.8	Reparasjoner for utenlandske oppdragsgivere	48
5.2	FNs Sikkerhetsråds vedtak om sanksjoner mot Nord-Korea	21	9.9	Utførsel av håndvåpen og deler til slike	49
5.3	FNs Sikkerhetsråds vedtak om sanksjoner mot Libya	22	9.10	Forsvarets utførsler	53
6	EUs felles holdning om våpeneksport	23	9.11	Avslag på søknader om eksport av forsvarsmateriell i 2010	54
6.1	EUs direktiv om forenkling av krav og vilkår for leveranser av forsvarsmateriell	23	9.12	Overføring av produksjonsrettigheter og formidling	54
7	Multilateralt samarbeid om eksportkontroll og ikke-spredning	24	9.13	Oversikt over utførsel av sivile varer til militær bruk i mottakerlandet	55
7.1	De multilaterale eksportkontrollregimene	24	9.14	Oversikt over utførsel av beskyttelsesutstyr for bruk i humanitær minerydding	55
7.2	Tiltak for kontroll med konvensjonelle våpenoverføringer	26	9.15	Oversikt over bedrifter som har rapportert om eksport i 2008	56
7.3	Håndvåpen og arbeidet for å hindre ulovlig våpenhandel	27			
7.4	Etableringen av en internasjonal våpenhandelsavtale	27			
			Vedlegg		
			1	Lov 18. desember 1987 nr. 93 om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v.	58
			2	Delegering av myndighet etter lov om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi	60

3	Utenriksdepartementets forskrifter av 10. januar 1989 til gjennomføring av utførselsreguleringen for strategiske varer, tjenester og teknologi, med senere endringer..	61	5	Liste I: våpen, ammunisjon, annet militært materiell og tilhørende teknologi	70
4	Retningslinjer av 28. februar 1992 for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av våpen, militært materiell, samt teknologi og tjenester for militære formål.....	64	6	Oversikt over medlemskap i de multilaterale eksportkontrollregimene 2009	72

Forklaring på forkortelser

AG	Australia Group	Australia-gruppa (multilateralt eksportkontroll-samarbeid for kjemiske/biologiske våpen)
BTWC	Biological and Toxic Weapons Convention	Konvensjonen mot biologiske våpen
CWC	Chemical Weapons Convention	Kjemivåpenkonvensjonen
IAEA	International Atomic Energy Agency	Det internasjonale atomenergibyrådet
IFE		Institutt for energiteknikk
MTCR	Missile Technology Control Regime	Regimet for eksportkontroll av missilteknologi
NSG	Nuclear Suppliers Group	Gruppen av leverandørland for eksportkontroll av kjernefysisk materiale og relevante flerbruksvarer
NPT	Non-Proliferation Treaty	Ikke-spredningsavtalen for kjernefysiske våpen
OSSE	Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE)	Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa
PSI	Proliferation Security Initiative	Initiativ for spredningssikkerhet
PST		Politiets sikkerhetstjeneste
TAD		Toll- og avgiftsdirektoratet
WA	The Wassenaar Arrangement	Wassenaar-samarbeidet (multilateralt eksportkontroll-samarbeid for konvensjonelle våpen og flerbruksvarer)

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Meld. St. 25

(2010–2011)

Melding til Stortinget

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2010, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

*Tilråding fra Utenriksdepartementet av 10. juni 2011,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

1 Bakgrunn og sammendrag

Regjeringen legger med dette for sekstende år på rad fram en melding til Stortinget om omfanget av eksporten av våpen, ammunisjon og annet militært materiell¹, (heretter forsvarsmateriell). Den første meldingen om denne eksporten ble lagt frem i 1996.

Målsetningen med disse årlige meldingene til Stortinget har vært å gi mest mulig innsyn i eksporten av forsvarsmateriell, og på denne måten bidra til en bred og informert samfunnsdebatt om forsvarsmaterielleksporten og om betydningen av eksportkontroll og ikke-spredning generelt.

Begrepet strategiske varer og teknologi er en samlebetegnelse som omfatter både forsvarsmateriell og flerbruksvarer, samt tilhørende teknologi

og tjenester. Flerbruksvarer er varer som i utgangspunktet er utviklet for sivile bruksområder, men som også kan ha viktige militære anvendelsesmuligheter. Denne kontrollen retter seg først og fremst mot å hindre spredning av masseødeleggelsesvåpen.

I meldingen gis det informasjon om eksporten av forsvarsmateriell som fant sted i 2010, både når det gjelder hva slags varer som ble eksportert, til hvilke mottakerland og verdien av eksporten. Det gjøres også rede for en rekke andre relevante eksportaktiviteter, bl.a. om avslag på søknader om lisens av forsvarsmateriell, forsvarets aktiviteter, utførsel av håndvåpen og om eksporten av flerbruksvarer² (liste II) for militær bruk. I tillegg omtales norsk politikk og regelverk for kontrollen med eksport av strategiske varer, Utenriksdepartementets saksbehandling og samarbeid med

---

¹ Utenriksdepartementets liste I (vedlegg 1) beskriver dette materiellet og tilhørende teknologi. Oversiktene i meldingens kapittel ni omfatter verdien av salg av varer og tilhørende teknologi beskrevet på liste I, samt tjenester knyttet til disse varene.

² Flerbruksvarer har i utgangspunktet sivile bruksområder, men kan i tillegg ha viktige militære anvendelser.

andre etater om gjennomføring av kontrollen, samt om det internasjonale samarbeidet som finner sted når det gjelder eksportkontroll og ikke-spredning.

I meldingens kapittel 9 fremgår oversikter over omfanget og verdien av eksporten av forsvarsmateriell i 2010, herunder også når det gjelder tjenester og teknologi knyttet til disse varene. På bakgrunn av urolighetene i land i Midtøsten og Nord-Afrika, gjøres det også nærmere rede for eksporten av forsvarsmateriell til disse landene.

Eksportkontrollen skal sikre at leveranser av konvensjonelle våpen og annet militært materiell skjer i tråd med norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk. Kontrollen er nødvendig for å sikre at eksporten fra Norge går til land som kan godkjenne som mottakere av slikt materiell. Vurderingene av om eksport kan finne sted eller ikke, skjer på grunnlag av retningslinjer for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av våpen, ammunisjon og annet militært materiell, samt teknologi og tjenester.

Siden 1996 har graden av innsyn i eksporten blitt betydelig styrket. Stortingets behandling av meldingene som er fremlagt siden 2005, har vist at det er bred tverrpolitisk enighet om den åpenhetsgraden som er etablert. Stortinget har i den samme perioden også gitt sin enstemmige tilslutning til eksportkontrollpolitikken som utøves både når det gjelder forsvarsmateriell og flerbbruksvarer.

Beslutninger om eksport av forsvarsmateriell gjøres på nasjonalt grunnlag. Likevel har det de siste årene utviklet seg en stadig bredere dialog både innenfor både EU og andre internasjonale fora når det gjelder handelen med konvensjonelle våpen. Norge inngikk i 2004 et samarbeid med EU innenfor rammen av EUs atferdskodeks om våpeneksport. Samarbeidet innebærer regelmessig dialog om spørsmål knyttet til eksport av forsvarsmateriell, herunder utveksling av informasjon om avslag på søknader om eksportlisenser begrunnet i atferdskodeksens kriterier. Det forutsettes at man tar hensyn til de andre statenes notifiserte avslag, og ikke innvilger lisenssøknader som er tilnærmet identisk med en søknad som et annet land tidligere har avslått. En slik forutsetning bidrar til å utvikle en mer enhetlig eksportkontrollpraksis over tid, samt gir bedriftene mest mulig like konkurransevilkår.

De multilaterale eksportkontrollregimene har fått en stadig større plass i bestrebelsene på å hindre spredning av masseødeleggelsesvåpen og for å etablere høye standarder for å motvirke leveranser av konvensjonelle våpen som kan virke desta-

biliserende. FNs sikkerhetsråd har i resolusjoner om sanksjoner mot Iran og Nord-Korea basert seg på regimenets varelister og retningslinjer, noe som har gitt betydelig anerkjennelse til regimenets arbeid. De enkelte statenes eksportkontroll støtter opp under og bidrar til at internasjonale forpliktelser på ikke-spredningsområdet blir oppfylt.

Eksporten i 2010

Den samlede verdien av eksporten i 2010 var i overkant av 3,9 milliarder kroner, hvorav ca. 3,7 milliarder utgjorde salg. Av dette utgjorde eksporten av A-materiell 2,6 milliarder og B-materiell i overkant av 1 milliard.

I forhold til verdien av eksporten i 2009, var det i 2010 en nedgang i verdien av den totale eksporten på om lag 835 millioner (-18 %). Nedgangen i eksporten av A-materiell i 2010 var omlag 515 millioner (-16 %), mens eksporten av B-materiell sank med ca. 320 millioner (-23 %). Til sammenligning økte verdien av eksporten fra 2008 til 2009 med 16 %.

Både i 2010 og i 2009 gikk om lag 94 % av eksporten av A-materiell og 88 % av eksporten av B-materiell til NATO-landene, Sverige og Finland.

Sammenlignet med 2009, var det i 2010 nedgang i eksporten særlig til Spania (421 millioner), USA (244 millioner), Nederland (91 millioner), Malaysia (66 millioner), Sverige (40 millioner) og Storbritannia (39 millioner). I samme periode var det økning i verdien av eksporten til blant annet Canada (ca. 68 millioner), Tsjekkia (61 millioner), Belgia (ca. 51 millioner), Brasil (ca. 27 millioner) samt Slovenia (26 millioner).

Svingninger i eksporten av forsvarsmateriell fra et år til et annet skyldes ofte tidspunktet for når større enkeltleveranser finner sted.

I meldingens kap. 9 redegjøres det mer detaljert om eksporten i 2010, samt om avslag, tillatelser til formidling mellom to tredjeland og om overføring av produksjonsrettigheter.

Åpenhet om eksporten av forsvarsmateriell

De siste årene har Regjeringen tatt en rekke skritt for å oppnå større åpenhet. Meldingen som nå legges frem følger i hovedsak samme format som meldingene som er lagt frem de siste tre årene. Samtidig er det forsøkt å beskrive varene som er eksportert i større detalj enn tidligere. Graden av åpenhet må skje innenfor rammen av en streng taushetsplikt i eksportkontrollloven. Vi vil fortsette å se etter muligheter for enda mer åpenhet.

Ved fremleggelsen av de siste tre års stortingsmeldinger har Regjeringen invitert presse og interesseorganisasjoner til et møte for å presentere innholdet i meldingen. Dette vil vi gjøre også i år.

I tillegg til åpenhet om norsk eksport av forsvarsmateriell, ønsker Regjeringen å styrke arbeidet innenfor en rekke internasjonale fora for at også andre land skal utvise åpenhet om sin våpeneksport.

I kapittel 2 fremgår ytterligere informasjon om arbeidet med større åpenhet.

Konsultasjoner med Stortinget

Det er en etablert praksis med å konsultere Stortingets organer i eksportkontrollsaker av særlig utenrikspolitisk interesse og betydning. Som følge av urolighetene i Midtøsten og Nord-Afrika, konsulterte bl.a. Regjeringen i april 2010 Stortinget om norsk eksportpraksis overfor landene i regionen. Praksisen med å konsultere Stortinget på denne måten er en linje som Regjeringen vil videreføre fremover.

Disse konsultasjonene kommer i tillegg til stortingsmeldingene som er lagt frem hvert år siden 1996.

Norsk politikk og praktiseringen av eksportkontrollregelverket

Utgangspunktet for kontrollen med forsvarsmateriell er en regjeringserklæring og et stortingsvedtak av 11. mars 1959, hvor hovedprinsippet er at Norge ikke vil tillate salg av våpen og ammunisjon til områder hvor det er krig eller krig truer, eller til land hvor det er borgerkrig, og at eksport av våpen og ammunisjon fra Norge bare må skje etter en omhyggelig vurdering av de uten- og innenrikspolitiske forhold i vedkommende område. I 1997 ga Storting en presisering om at «Utenriksdepartementets vurdering av disse forholdene omfatter en vurdering av en rekke politiske spørsmål, herunder spørsmål knyttet til demokratiske rettigheter og respekt for grunnleggende menneskerettigheter».

EUs åtte normative kriterier ble tatt inn i Utenriksdepartementets retningslinjer i 2009, og gir større innsyn i de vurderinger som blir gjort i Utenriksdepartementet i forbindelse med behandlingen av søknader om eksport av forsvarsmateriell.

Regjeringen anser Stortingets vedtak som et bindende pålegg, og eksportreguleringen skal sikre at det blir fulgt. Utenriksdepartementets retningslinjer fastsetter hvilke prinsipper det skal

legges vekt på ved departementets behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell med hjemmel i eksportkontrollloven og forskriften.

Retningslinjene gir bl.a. omfattende regler når det gjelder krav til sluttbrukerdokumentasjon. Det kreves alltid slik dokumentasjon før eksport av forsvarsmateriell kan tillates.

Ved eksport til medlemsland i NATO, nordiske land eller til nærstående land som er godkjent som mottakere av forsvarsmateriell fra Norge, kreves dokumentasjon som godtgjør sluttbrukeren før lisens kan innvilges. Omfanget av dokumentasjonen som skal til for å godtgjøre sluttbrukeren vil avhenge av den enkelte sak, f.eks. i hvilken grad det foreligger et etablert samarbeidsforhold, avtaler, kontrakter o.l. Innenfor NATO-kretsen gjelder en etablert tillitsdisiplin mellom landene om at våpen kjøpt fra et annet medlemsland ikke videreselges uten forhåndskonsultasjoner. Det er Regjeringens mål å innføre sluttbrukererklæringer fra alle land, og arbeide for at dette blir norm i NATO.

Ved eksport av forsvarsmateriell til land utenfor NATO og den nærstående gruppen av land, kreves det dokumentasjon som bekrefter sluttbrukeren, opplyser hvor materiellet skal installeres og brukes, samt forsikrer at materiellet ikke skal videreselges uten norske myndigheters samtykke. Regjeringen vil videreføre denne politikken.

I Kap. 4.4 redegjøres nærmere om retningslinjene og kravene til dokumentasjon.

Utenriksdepartementet arbeider fortløpende med å sikre et tidsmessig og effektivt regelverk. I de senere års meldinger er det gjort grundig rede for Utenriksdepartementets arbeid med lov- og forskriftsendringer, lisensieringsarbeid og samarbeidet med andre etater for å sikre en mest mulig effektiv eksportkontroll.

Eksportkontrollregimet

Omfanget av det statistiske materialet og bedriftsensitiv informasjon som skal behandles for å kunne fremstille de årlige meldingene, er betydelig og økende de siste årene. Fra 2006 til 2010 økte antall utstedte lisenser for forsvarsmateriell med 31 %, og i samme periode økte antall lisenser for flerbruksvarer med 140 %.

Høsten 2010 ble en egen eksportkontrollseksjon i Utenriksdepartementet gjenopprettet for å styrke eksportkontrollarbeidet. Det arbeides nå med å etablere et egnet elektronisk saksbehandlings- og informasjonsbehandlingssystem for å styrke både lisensieringen og utarbeidelsen av

materialet om eksporten i de årlige meldingen til Stortinget fremover.

Sluttbrukererklæringer

I Soria Moria II heter det at Regjeringen vil «opp-rett holde og videreutvikle et strengt regelverk for norsk våpeneksport. Regjeringen har som mål å innføre sluttbrukererklæring fra alle land, og arbeide for at dette blir norm i NATO».

I fjor ba en estemming komite om at Utenriksdepartementet skulle komme tilbake med mer informasjon om det pågående arbeidet for å etablere en felles norm i NATO.

Innhenting av informasjon fra NATO-landene ble gjennomført i 2010. Gjennomgangen viser at NATOs medlemsland i hovedsak følger den samme praksis som Norge. I det videre arbeidet om en norm blant NATO-landene, herunder når det gjelder eksport til tredjeland, vil det være aktuelt for Regjeringen å følge opp langs flere spor:

- Vi tar spørsmålet opp i NATOs organer, og bilateralt med NATO-land.
- I Wassenaar-samarbeidet, hvor alle NATO-landene er med.
- Vi vil fortsette å prioritere Norges innsats med sikte på å fremme FN-forhandlingene om etableringen av en internasjonal avtale for regulering av handel med konvensjonelle våpen (Arms Trade Treaty – ATT), hvor spørsmålet om sluttbrukerdokumentasjon står på dagsordenen.

I meldings Kap 4.5 er det gitt nærmere informasjon om arbeidet med å styrke kontrollen med eksport av forsvarsmateriell.

Kunnskapsoverføring

I innstilling til Stortinget fra utenrikskomiteen (Innst. 93 S (2010–2011)) om eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2009, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid til Stortingets behandling av Meld. St. 21 (2009–2010) heter det bl.a. at Komiteen forventer at Utenriksdepartementet kommer tilbake med mer informasjon om det internasjonale regelverket for teknologi og kunnskapsoverføring.

Det er ikke etablert noe internasjonalt regelverk på dette området. I FNs sikkerhetsråds resolusjoner om sanksjoner mot Iran og Nord-Korea er det en oppfordring til stater om å utvise forsiktighet når det gjelder overføring av kunnskap som kan brukes i utvikling av masseødeleggelsesvå-

pen. Det er således opp til den enkelte stat å følge sikkerhetsrådets oppfordring.

I det norske regelverket er overføring av immateriell teknologi knyttet til varer på listene, gjenstand for lisensplikt. Med immateriell teknologi menes teknologi knyttet til flerbruksvarer eller forsvarsmateriell, som overføres via epost, internett, muntlig osv. Spørsmålet om å hindre overføring av kunnskap til utenlandske studenter når det anses å foreligge en uakseptable risiko for at kunnskapen senere vil kunne benyttes i et masseødeleggelsesvåpenprogram, har blitt aktualisert de siste årene.

I utgangspunktet er det problematisk å overføre betydningen av en utdanning til konkrete kontrollparametre på samme måte som om det gjaldt en direkte overføring til et avgrenset teknologiområde, f.eks. en bruksveiledning eller testresultater for en spesifikk vare. Hensynet til bl.a. akademisk frihet og et generelt ønske om å bidra til at ungdommer fra land i den tredje verden kan få utdanning, må også ivaretas. Kontroll med overføring av kunnskap gjennom utdanning vil kreve nøye tilpasning og målretting. På den ene siden vil studieretninger og –nivåer som vil kunne representere en uakseptabel spredningsrisiko være viktige risikofaktorer, og på den annen side vil man måtte ta i betraktning informasjon om den enkelte student. Utenriksdepartementet, i koordinasjon med andre relevante etater, er i ferd med å identifisere nærmere kriterier for en balansert og fornuftig tilnærming når det gjelder kontroll med kunnskapsoverføring fra norske læresteder. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med nærmere informasjon om dette arbeidet.

Det er redegjort nærmere om dette spørsmålet i meldingens Kap 4.6.

EU/EØS-direktiv om forenkling av lisensieringsformater

For å sikre gjennomføring av et EØS-relevant direktiv om forenkling og større samordning av lisensieringsformater ved leveranse av militære varer mellom EU og EØS-land, arbeides det med å foreta noen mindre tilpasninger i eksportkontrollforskriften innen medio 2011. Direktivet skal tre i kraft fra og med 30. juni 2012. Direktivet berører ikke de enkelte staters beslutning om å tillate eksport av forsvarsmateriell eller ikke, men beskriver lisensformater og –betingelser som forutsettes benyttet for eksport innad i EU/EØS-området. Hensikten er å gi forsvarsindustrien i landene i området mest mulig like konkurranse-

vilkår. I meldingens Kap 6.1 gis det mer informasjon om direktivet.

Multilateralt samarbeid om eksportkontroll

Det foregår et omfattende multilateralt samarbeid om eksportkontroll. Meldingens kapittel 7 omtaler eksportkontrollregimene som er etablert, og som i stor grad danner rammeverk for medlemslandenes nasjonale eksportkontroll når det gjelder varelistene og kontrollmekanismer. Beslutningene om å innvilge lisenssøknader for forsvarsmateriell eller ikke er gjenstand for nasjonal politikk. Når det gjelder lisensiering av flerbruksvarer, vil informasjonen som utveksles i regimene være avgjørende for om eksport kan tillates eller ikke.

Wassenaar-samarbeidet er det eneste internasjonale eksportkontrollfora som retter seg mot konvensjonelle våpen og relevant høyteknologi. I 2010 ledet Norge samarbeidets ekspertgruppe for politiske spørsmål. I 2011 finner det sted en dyptgripende gjennomgang av samarbeidet, hvor hensikten er å vurdere effektiviteten og behov for styrking.

De siste årene har det også utviklet seg et nærmere samarbeid i andre internasjonale fora om bedre kontroll med konvensjonelle våpen, særlig håndvåpen og lette våpen, herunder i OSSE, EU og innenfor FN. Dette er en utvikling Regjeringen aktivt støtter.

Sanksjoner og våpenembargo

Norge gjennomfører relevante vedtak om våpenembargo fattet av FNs Sikkerhetsråd og i OSSE, uavhengig av om de har bindende eller ikke-bindende karakter. I praksis har Norge også sluttet seg til og etterlever EU-vedtak om våpenembargo. Dette er en politikk Regjeringen tar sikte på å videreføre.

For gjennomføring av FNs Sikkerhetsråds sanksjoner mot Libya, trådte en norsk forskrift for gjennomføring av sanksjonene i kraft i mars d.å. Bakgrunnen for sanksjonene var rapporter om grove og systematiske brudd på menneskerettighetene i Libya, samt utbredte og systematiske angrep på sivilbefolkningen og som kan anses å kunne utgjøre forbrytelser mot menneskeheten. Situasjonen i landet anses å utgjøre en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet, og inneholder bl.a. forbud mot eksport, import og frakt av våpen og relatert materiell, forbud mot salg mv. av utstyr som kan bli brukt til intern undertrykkelse, påbud om frysing og forbud mot å gjøre tilgjengelig midler, samt flyforbud.

FNs sanksjoner mot Nord-Korea og Iran retter seg i tillegg mot disse landenes kjernefysiske program, samt leveringsmidler for masseødeleggende våpen, og omfatter også forbud mot transport, formidling og eksport av konvensjonelle våpensystemer. I tillegg omfatter sanksjonene bestemmelser om finansielle overføringer og frysing av formuesgoder. Resolusjonsforpliktelsene gjennomføres i særskilte norske forskrifter, samt på grunnlag av eksportkontrollregelverket.

I kapittel 5 redegjøres nærmere om sanksjonsregimene.

Styrkede sanksjoner mot Iran

Norske myndigheter bestemte 27. juli 2010 at Norge skal slutte opp om EUs styrkede sanksjoner mot Iran. Et viktig hensyn er å tilpasse norsk lovgivning til EUs forordning slik at det skal gjelde tilsvarende regler for norske bedrifter som for næringslivet i EU-landene.

Det styrkede sanksjonsregimet ble vedtatt ved Kgl. res. 14. januar d.å. Endringsforskriften gjennomfører de utvidede sanksjonene i norsk rett. Forskriftens ordlyd ligger nær forordningens for å oppnå et enhetlig regelverk med EU.

De styrkede sanksjonene og tiltakene innebærer bl.a. forbud mot handel med flere varegrupper enn tidligere, samt forbud mot eksport av nøkkelutstyr og -teknologi og tilknyttede tjenesteleveranser til den iranske olje- og gasssektoren. De retter seg også mot finansielle transaksjoner. Listen over personer, enheter og organer som rammes av fryspålegg er blitt betydelig utvidet.

Sanksjonene er en direkte konsekvens av at Iran så langt ikke har etterlevd pålegg fra FNs Sikkerhetsråd og at landet ikke har samarbeidet fullt ut med Det internasjonale atomenergibyrået (IAEA), i tråd med internasjonale forpliktelser.

Merking og sporing av forsvarsmateriell

I Soria Moria II heter det at Regjeringen «vil arbeide for at merking og sporingsmekanismer for norske våpen og ammunisjon utbedres, og jobbe for tilsvarende systemer internasjonalt».

I utenrikskomiteens innstilling i fjor ber Komiteen regjeringen bl.a. om å se nærmere på forslaget fra Kirkens Nødhjelp om å merke med symboler for selger, førstekjøper og produksjonsparti (lot-nummer) på hver enkelt håndvåpenammunisjonspatron.

Regjeringen tok i 2010 initiativ til en dialog med store norske forsvarsbedrifter om merking og sporingsspørsmål. I denne dialogen er det bl.a.

kommet frem at bedriftene gjennomfører merkings- og sporingssystemer for sine produkter.

I rapporten fra Kirkens Nødhjelp oppfordres det om at hver enkelt håndvåpenammunisjonspatron skal merkes. En patron består av to hoveddeler: hylse og prosjektil. I Norge er det bare Nammo Raufoss AS som produserer ammunisjon, og Nammo-konsernet har et merkings- og sporingssystem som innebærer at all ammunisjon som produseres av Nammo-konsernet er merket.

Merkingens plassering varierer avhengig av kaliberstørrelsen. Merking gjøres på hylsebunnen, og/eller hylsen, og/eller prosjektilet i henhold til kundens krav. Merkingen gir informasjon om produksjonssted og -år, og/eller den aktuelle produksjonsandelen. I tillegg er all emballasje merket. Nammo-konsernet fører et eget register over all produksjon og salg, noe som innebærer at alle leveranser fra konsernet kan spores.

Så lenge det ikke er enighet om et internasjonalt bindende instrument, mener Regjeringen at det er viktig at norske bedrifter gjennomfører gode merkings- og sporingssystemer.

I samarbeid med industrien vil Regjeringen derfor fortsette å se på muligheter for utbedring av merking- og sporingmekanismene som gjennomføres av norske produsenter.

I tillegg arbeider Regjeringen for å oppnå enighet om et folkerettslig bindende instrument for merking og sporing av håndvåpen og ammunisjon.

I meldingens kapittel 7 er det redegjort nærmere om det internasjonale arbeidet. I Kap 7.5 omtales norske bedrifters merkingsrutiner.

Globalisering og handel med forsvarsmateriell

De økte krav til moderne forsvarsmateriell har bidratt til en sterk utvikling av ny teknologi og

produkter fra norsk forsvarsindustri. I de seneste år har flere norske forsvarslieferandører vist seg å være internasjonalt konkurransedyktige på sine områder.

Den teknologiske utviklingen har også medført at det er blitt stadig dyrere å utvikle nytt forsvarsmateriell, noe som har bidratt til at bedriftene i økende grad har søkt å inngå samarbeid om utvikling og produksjon av nytt militært materiell, både nasjonalt og internasjonalt.

En rekke norske forsvarsindustribedrifter besitter viktig nisjekompetanse som muliggjør tett samarbeid med store internasjonale partnere. Ved større materiellkjøp (over 50 millioner kroner) fra utlandet utløses såkalte gjenkjøpsavtaler, en ordning som bl.a. betyr at samarbeid mellom norske og utenlandske bedrifter om utvikling og produksjon av forsvarsmateriell har betydning for utvikling av arbeidsplasser i sivil teknologisektor.

EUs nye forsvarsdirektiv³ kan medføre at slike gjenkjøpsavtaler, for Norge fra og med 2012, blir redusert i omfang. Direktivet vil på sikt virke til å redusere EU-landenes tradisjonelle nasjonale preferanse for egen industri. Dersom direktivet reelt fører til en mer åpen og likeverdig konkurransesituasjon for forsvarsmateriell i Europa, vil dette kunne være positivt for norske forsvarslieferandører.

Det er redegjort mer om spørsmålet i meldingens Kap 8.

³ Directive 2009/81/EC "of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 on the coordination of procedures for the award of certain works contracts, supply contracts and service contracts by contracting authorities or entities in the field of defence and security".

2 Utenriksdepartementets arbeid for økt åpenhet

Handelsstatistikken fra Statistisk sentralbyrå (SSB) gir ikke presis informasjon om eksporten av forsvarsmateriell, særlig fordi varekategoriene som brukes ikke omfatter alle militære varer som er gjenstand for eksportkontroll. Regjeringen tok derfor allerede i 1995 initiativ til en egen årlig stortingsmelding om omfanget av den faktiske forsvarsmaterielleksporten fra Norge.

Mye har skjedd siden den første meldingen ble fremlagt i 1996, og åpenheten om forsvarsmaterielleksporten er blitt betydelig styrket. Den første meldingen var relativt kortfattet og inneholdt fem tabeller som viste omfanget av eksporten. Meldingene som er fremlagt de siste fire årene fremstiller eksporten i tretten tabeller og figurer, varene som eksporteres er beskrevet bedre, og det gis i tillegg en omfattende redegjørelse for norsk eksportkontrollpolitikk, regelverket og det internasjonale arbeidet når det gjelder eksportkontroll og ikke-spredning.

Årets melding følger i hovedsak samme format som St.meld. nr. 29 (2007–2008), St.meld. nr. 42 (2008–2009) og Meld. St. 21 (2009–2010). Samtidig er det hvert år også tatt skritt mot større åpenhet, blant annet ved å kunne beskrive varene som utføres mer detaljert. Dette har vi også gjort i år. Oversiktene over omfanget av eksporten fremgår i meldingens kapittel 9.

Regjeringens målsetting er å fortsatt bidra til størst mulig åpenhet om utførselen av norsk forsvarsmateriell, samt om eksportkontrollpolitikken og praktiseringen av regelverket.

Det er imidlertid nødvendig å sikre at økt innsyn om eksporten skjer innenfor rammen av de begrensninger som taushetsplikten i eksportkontrollloven setter. I henhold til loven plikter enhver å gi Utenriksdepartementet den bistand som kreves for å kontrollere at bestemmelsene i loven eller forskriftene blir fulgt. Det gjelder alle opplysninger som anses nødvendige for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksportlisens. En slik vid rett til innhenting av bedriftsfølsom informasjon har sitt motstykke i de strenge taushetsbestemmelsene i loven.

De siste årene har sivile organisasjoner og presse vist en stadig større interesse for eksport-

kontroll og forsvarsmateriell. Fra Regjeringens side er man opptatt av å delta i debatten, og på denne måten bidra med underlag til en bred diskusjon om spørsmål knyttet til denne delen av norsk sikkerhetspolitikk. Siden 2007 har Regjeringen invitert presse og organisasjoner til et møte for å presentere eksportkontrollmeldingens innhold på selve fremleggelsesdagen. Regjeringen ønsker å videreføre denne praksisen.

Oversiktene i meldingen bygger på omfattende rapportering fra eksportbedriftene. Når en bedrift får eksportlisens for forsvarsmateriell, er det en betingelse at de enkelte utførelse kvartalsvis skal rapporteres til Utenriksdepartementet. Dette krever godt innarbeidede systemer og rutiner i den enkelte bedrift. Utenriksdepartementet legger stor vekt på å kvalitetssikre materialet slik at informasjonen som gis i den årlige meldingen til Stortinget er så korrekt og komplett som mulig. Dette krever også gode saksbehandlings- og informasjonssystemer i departementet, både for å ivareta de store mengder sensitive data knyttet til lisensarbeidet, bedriftenes rapporter og for å kunne prosessere oversiktene i de årlige meldingene på en sikker måte. Det er tatt initiativ for å få på plass et nytt og adekvat elektronisk system for å kunne sikre disse oppgavene på en god og trygg måte også i fremtiden.

Norge arbeider aktivt i relevante fora for at også andre land skal utvise åpenhet om sin forsvarsmaterielleksport.

2.1 Konsultasjoner med Stortinget

I Norge forvaltes eksportkontrollen av strategiske varer av Utenriksdepartementet som del av utenriksministerens konstitusjonelle ansvar, og ikke i en selvstendig myndighet.

Det er etablert forutsigbare retningslinjer for hvordan Utenriksdepartementet skal praktisere de politiske retningslinjene. I retningslinjene fremgår bl.a. at spørsmål om å åpne for eksport av materiell i kategori A (våpen og ammunisjon) til nye land, krever regjeringsbehandling.

Det er en etablert praksis med å konsultere Stortinget i saker av særlig utenrikspolitisk interesse og betydning før avgjørelse i eksportkontrollspørsmål tas. Som følge av urolighetene i Midtøsten og Nord-Afrika, konsulterte bl.a. Regjeringen i april 2010 Stortinget om norsk eksportpraksis overfor landene i regionen. Praksisen med å kon-

sultere Stortinget på denne måten er en linje som Regjeringen vil videreføre fremover.

Stortinget blir også holdt løpende informert gjennom de årlige meldingene som er fremlagt siden 1996, og hvor det gis omfattende innsyn både i omfanget av eksporten av forsvarsmateriell, og om praktiseringen av regelverket.

3 Det politiske rammeverket for eksportkontrollen

Kontroll med eksporten av forsvarsmateriell er nødvendig for å sikre at eksporten går til akseptable mottakerland og skjer i tråd med norsk sikkerhets- og utenrikspolikk. Historisk har det vært bred politisk konsensus om vilkårene for Norges eksport av forsvarsmateriell.

Det politiske grunnlaget for kontrollen er Regjeringens erklæring av 11. mars 1959 og Stortingets vedtak av samme dato, som slår fast at «det skal ved avgjørelsen legges vekt på de utenriks- og innenrikspolitiske vurderinger, og hovedsynspunktet bør være at Norge ikke vil tillate salg av våpen og ammunisjon til områder hvor det er krig eller krig truer, eller til land hvor det er borgerkrig». I vedtak av samme dato tar Stortinget «til etterretning den erklæring Statsministeren på vegne av Regjeringen har lagt frem. Stortinget vil sterkt understreke at eksport av våpen og ammunisjon fra Norge bare må skje etter en nøye vurdering av de uten- og innenrikspolitiske forhold i vedkommende område. Denne vurderingen må være avgjørende for om eksport skal finne sted». Utenriksdepartementets vurdering av disse forholdene omfatter en rekke politiske og tekniske spørsmål, herunder spørsmål knyttet til demokratiske rettigheter og respekt for grunnleggende menneskerettigheter.

I 1997 sluttet et enstemmig Storting seg til en presisering om at «Utenriksdepartementets vurdering av disse forholdene omfatter en vurdering av en rekke politiske spørsmål, herunder spørsmål knyttet til demokratiske rettigheter og respekt for grunnleggende menneskerettigheter».

Regjeringen anser Stortingets vedtak som et bindende pålegg, og eksportreguleringen skal sikre at det blir fulgt. For dette formål, og for å gi større innsyn og forutsigbarhet om kontrollen

med eksport av forsvarsmateriell, utarbeidet Utenriksdepartementet retningslinjer¹ i 1992 for behandlingen av søknader om eksport av forsvarsmateriell. Praktiseringen av retningslinjene er behandlet i meldingene til Stortinget siden 1996.

I tillegg til 1959-vedtaket og presiseringen fra 1997, har Norge sluttet seg til politiske retningslinjer som er etablert i relevante internasjonale fora, og som derved legger føringer for behandlingen av søknader om eksport av forsvarsmateriell fra Norge.

Som en utdypning av de politiske retningslinjene for Utenriksdepartementets vurdering av søknader om eksport av forsvarsmateriell fra Norge, er åtte EU-kriterier som inngår i en felles holdning vedtatt av EUs utenriksministere i desember 2008, reflektert i et eget vedlegg til retningslinjene.

De åtte kriteriene gir på denne måten større innsyn i Utenriksdepartementets vurderinger av en rekke politiske spørsmål jfr. 1959-vedtaket og 1997-presiseringen. Det ble redegjort grundig for kriteriene i Meld. St. 21 (2009–2010).

Wassenaar-samarbeidet (WA) er det eneste multilaterale eksportkontroll-samarbeid som retter seg mot konvensjonelle våpen, militært materiell og relevant høyteknologi. Was retningslinjer og konsensusvedtak har også betydning for gjennomføringen av norsk eksportkontroll. Det internasjonale eksportkontroll og ikke-spredningssamarbeidet er nærmere omtalt i meldingens kapittel 7.

---

¹ Retningslinjer av 28.februar 1992 for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av våpen, militært materiell, samt teknologi og tjenester for militære formål.

4 Eksportkontrollregelverket

Utenriksdepartementet har ansvaret for kontrollen med eksport fra Norge av våpen, ammunisjon og annet militært materiell¹, flerbruksvarer², samt relevant teknologi og tjenester.

Eksportkontrollen er hjemlet i Lov av 18. desember 1987 nr. 93 om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. Utenriksdepartementets forskrift av 10. januar 1989 som skal sikre gjennomføring av kontrollen med eksport av både forsvarsmateriell og flerbruksvarer, og representerer det operative hjemmelsverket for utøvelse av kontrollen.

Utenriksdepartementets retningslinjer er veiledende for departementets behandling av søknader om tillatelse til å utføre forsvarsmateriell fra Norge. FN Sikkerhetsråds bindende vedtak om sanksjoner er gjort til norske forskrifter for å sikre at tiltakene blir etterlevd. Enkelte EU-vedtak om våpenembargo gjennomføres i norsk forskrift, mens andre vedtak om våpenembargo som er fattet av EU og OSSE gjennomføres på grunnlag av eksportkontrollregelverket.

Det pågår et fortløpende arbeid for å sikre at det norske regelverket holder høy internasjonal standard.

4.1 Eksportkontrollloven

Etter eksportkontrollloven må alle varer og tjenester og all teknologi som kan være av betydning for andre lands utvikling, produksjon eller anvendelse av produkter til militære formål, eller som direkte kan tjene til å utvikle et lands militære evne, samt varer og teknologi som kan benyttes til å utøve terrorhandlinger, jf. straffeloven § 147 a første ledd, ikke utføres uten tillatelse fra Utenriksdepartementet. Liste I (våpen og militært materiell) og liste II (flerbruksvarer) beskriver produkter og teknologi som krever slik tillatelse.

¹ Forsvarsmateriell beskrevet på Utenriksdepartementets Liste I.

² Sivile produkter som har viktige militære anvendelsesområder. Beskrevet på Utenriksdepartementets Liste II.

Kontrollen med teknologi omfatter også immateriell teknologioverføring.

Loven setter forbud mot at det drives handel med, formidles eller på annen måte bistås ved salg av våpen og militært materiell fra et fremmed land til et annet uten særskilt tillatelse. Tilsvarende gjelder for strategiske varer og teknologi som er nærmere angitt i forskrift. I tillegg inneholder loven bestemmelser om informasjonsplikt og taushetsplikt, samt omfattende straffebestemmelser. I St.meld. nr. 29 (2007–2008), St.meld. nr. 42 (2008–2009) og Meld. St. 21 (2009–2010) ble det gitt grundig informasjon om loven.

4.2 Forskrift til gjennomføring av eksportkontrollen

Utenriksdepartementets forskrift av 10. januar 1989 gir nærmere regler om gjennomføring av eksportreguleringen. Forskriften inneholder bl.a. krav om lisens ved utførsel av varer og tilhørende teknologi beskrevet på vareliste I (våpen og militært materiell) og vareliste II (flerbruksvarer). Det kreves også tillatelse ved utførsel av nærmere angitt teknologi, herunder immaterielle ytelser, tekniske datapakker og produksjonsrettigheter for varer, samt visse tjenester. Forskriften gir også enkelte unntak fra lisensplikten.

Forskriften hjemler videre muligheten til å utøve lisensplikt for enhver vare, dvs. i tillegg til de varene som er beskrevet på listene. Disse generalklausulene kan gjøres gjeldende for eksport av enhver vare, teknologi eller tjeneste når disse kan være ment for et masseødeleggelsesvåpenprogram eller er for militær bruk i områder hvor det er krig eller krig truer, eller til land hvor det er borgerkrig eller til land som er underlagt våpenembargo som gjennomføres i norsk rett. I tillegg har forskriften bestemmelser om kontroll med formidling av strategiske varer mellom to tredjeland. I St.meld. nr. 29 (2007–2008), St.meld. nr. 42 (2008–2009) og Meld. St. 21 (2009–2010) ble det redegjort i detalj om disse kontrollmekanismene.

Videre inneholder forskriften bestemmelser om visse unntak fra lisensplikten, muligheten for tilbakekallelse av lisenser, samt administrative bestemmelser om oppbevaring av tillatelser og departementets rett til å stille vilkår for innvilgelse av lisens.

4.3 Arbeidet med forskriftsendringer

I forbindelse med norsk tilslutning til et EU-direktiv om tilpasninger av lisensiering ved leveranser av forsvarsmateriell mellom forhåndssertifiserte bedrifter i EU/EØS-området, vil det også være nødvendig å foreta noen mindre forskriftsendringer av rent teknisk karakter for å hjemle adgangen til å forhåndssertifisere norske eksportbedrifter som ledd i en forenklet lisensiering i særlige tilfeller. Det arbeides med å gjennomføre forskriftsendringen innen 30. juni 2011. Det er redegjort nærmere om direktivet i meldingens kapittel 4.8.

I tillegg tas det sikte på å styrke gjeldende generalklausul om at det er lisensplikt for enhver vare for militær bruk til bruk i områder som er underlagt våpenembargo vedtatt av FNs sikkerhetsråd, til også å gjelde andre tiltaksregimer som Norge har sluttet seg til. En slik endring vil sikre hjemmel for å utøve kontroll på enhver vare til militær bruk også i tilfeller hvor Norge gjennomfører andre vedtak om våpenembargo, f.eks. vedtatt i EU eller OSSE.

Utenriksdepartementet vurderer også å styrke regelverket ved en generalklausul om at det er lisensplikt for enhver vare, teknologi og tjeneste for militær bruk når eksportøren er gjort kjent med at varen, teknologien eller tjenesten direkte kan tjene til å utvikle et lands militære evne eller tilføre en militær kapasitet som ikke er forenlig med Norges sikkerhets- og forsvarsbehov. Bakgrunnen for en slik hjemmel er særlig at ny teknologiutvikling innenfor sentrale områder i økende grad skjer innenfor sivile teknologimiljøer. Slike i utgangspunktet sivile varer vil kunne ha viktige militære anvendelser.

4.4 Utenriksdepartementets retningslinjer

Retningslinjene fra 28. februar 1992, med senere endringer, er veiledende for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av våpen, militært materiell, samt teknologi og tjenester for militære formål. Retningslinjene fastsetter prinsipper basert på Stortingets vedtak av 11. mars 1959

og presiseringen av 1997 for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell. Retningslinjene er utarbeidet med hjemmel i eksportkontrollloven.

Retningslinjene tar også hensyn til den militærtekniske utviklingen som har funnet sted etter 1959 og som Regjeringens erklæring og Stortingets vedtak tok utgangspunkt i. De gjelder således ikke bare ved behandling av søknader om eksportlisens for våpen og ammunisjon, men også for annet materiell, konstruert eller modifisert for militært formål, for delleveranser, samt for teknologi og tjenesteyting.

Retningslinjene bygger på to stolper: 1) om varen som det er søkt om å få eksportere er kategori A- eller B-materiell, og 2) hvilken landgruppe mottakerstaten tilhører. Retningslinjene definerer tre landgrupper, hvorav en er land som kan få motta både A- og B-materiell, en som bare kan godkjennes som mottaker av B-materiell og en som Norge ikke tillater noen eksport av forsvarsmateriell til.

I 2009 ble de åtte normative kriterier som inngår i EUs felles holdning om våpeneksport, tatt inn i retningslinjene. På denne måten gis det større innsyn i og forutsigbarhet om vurderingene som bli gjort før eksport av forsvarsmateriell kan tillates. I Kap 6 redegjøres nærmere om EU's felles holdning.

Som hovedregel vil en klarering av et land som mottaker av A- og B-materiell danne presedens for senere søknader om utførselslisens. Praktiseringen av Utenriksdepartementets retningslinjer er således i stor grad et erfaringsbasert system. En senere vesentlig endring av den politiske situasjonen i mottakerlandet eller i betingelsene som den opprinnelige tillatelsen ble gitt på vil imidlertid kunne tilsi et annet resultat på et senere beslutningstidspunkt.

Dokumentasjonskrav og sluttbrukerkontroll

Det kreves alltid dokumentasjon om sluttbruker før en lisens innvilges, og retningslinjene gir nærmere regler om kravene til dokumentasjon. Kravet til dokumentasjon vil være avhengig av det endelige mottaksland og det aktuelle materiellets karakter.

Eksport av våpen og annet militært materiell mellom NATO-lands forsvarsmyndigheter bygger på en langsiktig utenriks- og sikkerhetspolitikk, hvor leveranser av materiell mellom partene er forankret i avtaler og mangeårig praksis. Ved utførsel av forsvarsmateriell til medlemsland i NATO eller til nærstående land som etter en grun-

dig vurdering er godkjent som mottakere av forsvarsmateriell fra Norge, kreves dokumentasjon som godtgjør sluttbrukeren.

Når det gjelder innsatsvarer som krutt og sprengstoff eller komponenter, kreves det en kundeerklæring som gir forsikringer om at materialet i sin helhet skal benyttes i importørens egen produksjon og at innsatsvarene ikke vil bli videreeksportert separat.

Søknader om eksport til land utenfor den allierte og nærstående kretsen av land er gjenstand for en grundig vurdering, jf. Utenriksdepartementets retningslinjer. Dersom konklusjonen er at eksport kan tillates, kreves dokumentasjon der mottaker erklærer at vedkommende er endelig bruker/mottaker av materialet, opplyser hvor det skal installeres og brukes, samt forsikrer at materialet ikke skal videreleveres uten etter norske myndigheters samtykke.

Det er nødvendig å skille mellom krav til sluttbrukerdokumentasjon og fastlagt norsk politikk når det gjelder eksporten av forsvarsmateriell. I lisensieringsprosessen blir spørsmålet om dokumentasjon først aktuelt etter at det er besluttet at eksport kan finne sted, dvs. etter at en søknad er grundig vurdert i henhold til retningslinjene.

Regjeringen vil videreføre fastlagt politikk om at det ikke legges geografiske begrensninger på hvor forsvarsmyndighetene i NATO-land og nærstående land selv kan bruke militært materiell importert fra Norge, eller når det gjelder retningslinjenes bestemmelser om samarbeids- og utviklingsprosjekter, flernasjonale produkter eller leveranser.

I de siste års meldinger er det redegjort grundig for retningslinjene.

4.5 Oppfølging av Soria Moria II om sluttbrukererklæringer

I innstilling til Stortinget fra utenrikskomiteen (Innst. 93 S (2010–2011)) om eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2009, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid om Meld. St. 21 (2009–2010) fremgår det bl.a. at Komiteen forventer at Utenriksdepartementet kommer tilbake med mer informasjon om det pågående arbeidet for å etablere en felles norm i NATO (*merknad: om sluttbrukererklæringer*).

Allerede i 2006 foretok Utenriksdepartementet en kartlegging av NATO-lands praksis når det gjaldt krav til sluttbrukererklæringer. Konklusjo-

nen fra denne kartleggingen var at den norske praksisen var på linje med den hos allierte land.

Med utgangspunkt i Regjeringens målsetning i Soria Moria II, ble det i 2010 innhentet oppdatert informasjon fra NATO-landene om deres praktisering når det gjelder krav til sluttbrukerdokumentasjon i forbindelse med våpeneksport. Denne informasjonsinnhenting har bekreftet funnene fra 2006 om at den norske praksisen er på linje med den som føres av allierte land.

NATO-landene oppgir gjennomgående at det skilles mellom vilkårene ved våpeneksport avhengig av mottakerlandet. Enkelte land oppgir at de krever sluttbrukererklæring fra alle, men at unntak som f.eks. privilegerte lister samtidig unntar allierte og andre nærstående land fra et slikt konsekvent krav. Prinsippet om nasjonal suverenitet ved beslutninger knyttet til eksport av forsvarsmateriell står sterkt, og spørsmålet om en felles norm for sluttbrukererklæring har ikke vært noen aktuell problemstilling. NATO-landene opplyser at de er tilfreds med den praksisen som føres nasjonalt, og med gjeldende tillitsdisiplin i NATO om å forhåndskonsultere i tilfelle reeksport av våpen kjøpt fra en annen alliert.

I Regjeringens videre arbeid om en norm blant NATO-landene når det gjelder sluttbrukererklæringer, vil det være aktuelt å følge flere spor fremover. Arbeidet vil videreføres overfor NATO, samt bilateralt med allierte land. NATOs strategiske konsept retter seg mot betydningen av samordnet sikkerhet og viktigheten av å bidra til våpenkontroll, ikke-spredning og nedrustning for å styrke internasjonal sikkerhet. Innenfor denne rammen er det fra norsk side tatt initiativ til et konkret innspill i NATOs organer om bruk av sluttbrukererklæringer med reeksportklausuler ved eksport av våpen og ammunisjon. Norge vil arbeide aktivt overfor likesinnede land med sikte på at de vil stille seg bak det norske initiativet om en slik praksis.

I tillegg vil Norge fortsatt arbeide aktivt for å fremme FN-forhandlingene om etableringen av en internasjonal avtale for regulering av handel med konvensjonelle våpen (Arms Trade Treaty – ATT), hvor spørsmålet om sluttbrukerdokumentasjon er et sentralt tema. En viktig arena fremover vil også være Wassenaar-samarbeidet, hvor alle NATO-landene er medlemmer. Innenfor WA foregår det løpende forhandlinger om en rekke eksportkontrollspørsmål knyttet til konvensjonelle våpen, og fra norsk side vil det tas et konkret initiativ med sikte på å oppnå enighet om et felles format for sluttbrukererklæringer.

4.6 Kontroll med kunnskapsoverføring til utenlandske studenter ved norske læresteder

---

I Innst. 93 S (20102–2011) om Stortingets behandling av St meld nr 21 (2009–2010) heter det bl.a. at Komiteen forventer at Utenriksdepartementet kommer tilbake med mer informasjon om det internasjonale regelverket for teknologi og kunnskapsoverføring.

Det foreligger ikke noe internasjonalt regelverk på dette området. FNs Sikkerhetsråds resolusjoner om sanksjoner mot Iran og Nord-Korea, oppfordrer stater til å utvise årvåkenhet når det gjelder overføring av kunnskap til studenter fra disse landene når det vurderes å kunne innebære en uakseptabel risiko for bruk i forbindelse med masseødeleggelsesprogrammer. Det er imidlertid opp til de enkelte stater å utøve en slik kontroll.

Det norske eksportkontrollregelverket har bestemmelser som gjør at det er kontroll med teknologi, også immateriell teknologi, knyttet til varene som er lisenspliktige ved utførsel. Det er tatt initiativ til et samarbeid med andre relevante offentlige myndigheter for å etablere nærmere rutiner når det gjelder kontroll med kunnskapsoverføring i forbindelse med studier ved norske læresteder.

I denne forbindelse er det en rekke forhold som må tas i nøye betraktning, herunder prinsippet om akademisk frihet og målsetningen om å bidra til at ungdom fra land i tredje verden skal kunne få utdanning. Det vil være viktig å etablere kontrollrutiner som ikke får utilsiktede konsekvenser når det gjelder disse målsetningene. Det vil derfor ikke være aktuelt å innføre en generell lisensplikt for den enkelte student, men heller søkes å etablere rutiner som vil kunne identifisere reelle risikotilfeller.

Utenriksdepartementet er i ferd med å identifisere studier og nivå på undervisning som krever særlig årvåkenhet når det gjelder muligheten til at det overføres kunnskap som senere kan utnyttes for utvikling av masseødeleggelsesvåpen. Neste skritt vil være å etablere kriterier for å kunne identifisere studenter som kan utgjøre en uakseptabel risiko dersom de får tilgang til slike studier ved norske læresteder. Disse to elementene, dvs. studiet på den ene siden og den enkelte student på den andre siden, vil danne grunnlag for en målrettet kontroll. Samtidig vil det fortsatt måtte utøves årvåkenhet i individuelle tilfeller, men retningslinjer langs de linjer som er nevnt ovenfor vil gi større forutsigbarhet om kontrollen.

Regjeringen vil holde Stortinget informert om fremdriften i arbeidet med rutiner for en målrettet kontroll.

5 Sanksjonsregimer og våpenembargo

Sanksjoner som er vedtatt gjennom bindende vedtak i FNs Sikkerhetsråd gjennomføres i norsk rett ved forskrifter vedtatt med hjemmel i lov 7. juni 1968 nr. 4 til gjennomføring av bindende vedtak av De Forente Nasjoners Sikkerhetsråd (sanksjonsloven).

Følgende sanksjonsregimer som inneholder våpenembargo, er gjennomført med hjemmel i sanksjonsloven¹:

- 1990.08.09 nr 0635: Forskrift om gjennomføring av De Forente Nasjoners Sikkerhetsråds resolusjoner om sanksjoner mot Irak
- 1992.02.07 nr 0077: Forskrift om sanksjoner mot Somalia
- 1992.11.27 nr 0879: Forskrift om sanksjoner mot Liberia
- 1997.10.23 nr 1116: Forskrift om sanksjoner mot Sierra Leone
- 1999.12.22 nr 1374: Forskrift om sanksjoner mot Usama bin Laden, Al-Qaida og Taliban
- 2003.10.10 nr 1221: Forskrift om sanksjoner mot ikke-statlige aktører som opererer i Den demokratiske republikken Kongo
- 2004.12.10 nr 1617: Forskrift om sanksjoner mot Elfenbenskysten
- 2006.06.02 nr 0573: Forskrift om sanksjoner mot visse grupper, militser og personer som opererer i Darfur-provinsen i Sudan
- 2006.09.08 nr 1040: Forskrift om sanksjoner mot aktører i Libanon
- 2006.12.15 nr 1405: Forskrift om sanksjoner mot Nord-Korea
- 2007.02.09 nr 0149: Forskrift om sanksjoner og tiltak mot Iran
- 2010.03.05 nr 0310: Forskrift om sanksjoner mot Eritrea

¹ I tillegg til vedtak om sanksjoner vedtatt av FNs Sikkerhetsråd, vedtok OSSE i 1992 vedtak om våpenembargo i tilknytning til konflikten om Nagorno Karabakh. Som medlem av OSSE følger Norge dette vedtaket.

2011.03.11 nr 0265: Forskrift om sanksjoner og tiltak mot Libya

Terrorismetiltak

Følgende terrorismetiltak inneholder våpenembargo:

Sikkerhetsrådets resolusjon 1267/1333/1390/1455/1617/1677/1735 (Sanksjoner mot Al-Qaida/Taliban, jf. forskrift 22. desember 1999 nr. 1374, nevnt ovenfor.)

Sikkerhetsrådets resolusjon 1540 (ikke-spredning av masseødeleggingsvåpen). Denne resolusjonen gir veiledning om kontrollstandarder for gjennomføring i stater nasjonale regelverk og praksis. Norge gjennomfører disse tiltakene i hovedsak på grunnlag av eksportkontrollregelverket og straffeloven.

EUs tiltaksregimer

EUs råd har vedtatt en rekke særlige tiltak overfor ulike stater. Flere av tiltaksregimene inneholder bestemmelser om våpenembargo. Norge blir invitert til å slutte opp om tiltakene, men er altså ikke folkerettslig forpliktet til å gjennomføre disse, til forskjell fra bindende vedtak gjort i FNs Sikkerhetsråd.

Norsk tilslutning til EUs tiltaksregimer eller andre internasjonale ikke-militære tiltak kan gjennomføres ved forskrift gitt med hjemmel i lov 27. april 2001 nr. 14 om iverksetjing av internasjonale, ikke-militære tiltak i form av avbrot eller avgrensing av økonomiske eller annen samkvem med tredjestatar eller rørsler (tiltaksloven).

Følgende tiltaksregimer som inneholder våpenembargo, er gjennomført med hjemmel i tiltaksloven:

2003.07.04 nr 0895: Forskrift om særlige tiltak mot Burma (Myanmar)

2003.08.15 nr 1050: Forskrift om særlige tiltak mot Republikken Zimbabwe

En del av EUs tiltak inneholder bestemmelser som utdyper eller supplerer bindende vedtak gjort av FNs sikkerhetsråd. Der Norge slutter opp om slike tiltak, er det gitt forskrifter med hjemmel i både sanksjonsloven og tiltaksloven. Det er tilfellet med sanksjonene og tiltakene truffet overfor Iran og Libya.

5.1 FNs Sikkerhetsråds vedtak om sanksjoner mot Iran og supplerende tiltak

FNs sikkerhetsråd har vedtatt stadig mer omfattende sanksjoner mot Iran, hhv. 23. desember 2006 (resolusjon 1737), 24. mars 2007 (resolusjon 1747), 3. mars 2008 (resolusjon 1803), 27. september 2008 (resolusjon 1835) og 9. juni 2010 (resolusjon 1929).

Sanksjonene retter seg mot Irans kjernefysiske program, herunder også leveringsmidler for masseødeleggelsesvåpen, samt mot transport, formidling og eksport av konvensjonelle våpen. Sanksjonene angir bl.a. forbud mot eksport av visse varer direkte eller indirekte til Iran, samt forbud mot investeringer og finansiering i denne forbindelse. De omfatter også reiserestriksjoner for iranske statsborgere som knyttes til landets kjernefysiske program.

Sikkerhetsrådet oppfordret i resolusjon 1929 dessuten til ytterligere tiltak og generell årvåkenhet i samkvem med iranske interesser, inkludert i forhold til kunnskapsoverføring når det gjelder sensitiv teknologi, banktjenester, finans, forsikring, nye etableringer i Iran og inspeksjon av skip og fly.

Den 26. juli 2010 fulgte EU opp både Sikkerhetsrådets bindende vedtak og oppfordringene om ytterligere tiltak mot Iran da EUs råd vedtok beslutning 2010/413/FUSP. Norge sluttet opp om denne allerede dagen etter, den 27. juli 2010. Det var viktig for Norge å slutte opp om EUs tiltak både for å skape like rammebetingelser i Europa og for å unngå at Norge skulle kunne fremstå som et fristed for typer av samhandel med Iran som vil bli forbudt ellers i Europa.

Ved gjennomføring av eksportkontrolltiltak skal alle stater forhindre eksport til Iran av produkter som omfattes av de multilaterale eksportkontrollregimene for kjernefysisk eksport² og missilteknologi³. Alle stater skal videre forhindre eksport av enhver vare som kan bidra til Irans

anrikningsvirksomhet, opparbeiding av tungtvann-relaterte aktiviteter eller til utvikling av leveringsmidler for kjernevåpen.

Sanksjonene og tiltakene er gjennomført i Norge ved forskrift om sanksjoner og tiltak mot Iran av 9. februar 2007 nr 149, med senere endringer. Forskriften forbyr eksport av visse typer varer og teknologi og oppstiller krav om lisens for eksport av andre listeførte varer. Før slik lisens innvilges, er det et krav om at endelig sluttbruk og fremkomststed effektivt skal kunne verifiseres. Forskriften inneholder også generalklausuler, det vil si at det er lisensplikt for enhver vare til Iran dersom det vurderes å være en risiko for at varene kan brukes i et masseødeleggelsesprogram.

De supplerende EU-tiltakene har medført restriksjoner rettet mot bank-, finans- og forsikringsbransjen, shipping og olje- og gassektoren i Iran. I tillegg ble listen over iranske personer og foretak omfattet av reiserestriksjoner og frys av midler, utvidet. Særlig er det rettet fokus mot Revolusjongarden, som spiller en betydelig politisk og økonomisk rolle.

5.2 FNs Sikkerhetsråds vedtak om sanksjoner mot Nord-Korea

Med utgangspunkt i FNs Sikkerhetsråds resolusjon 1718 (2006), og resolusjon 1874 (2009), er det fastsatt en egen forskrift⁴ om sanksjoner mot Nord-Korea for å sikre gjennomføring i nasjonal rett.

Forskriften oppstiller bl.a. forbud mot at norske rettssubjekter og enhver som befinner seg på norsk territorium, leverer våpen eller annet militært materiell, samt flerbruksvarer for masseødeleggelsesvåpen, til Nord-Korea. I tillegg oppstiller forskriften forbud mot eksport av visse luksusvarer, påbud om frysing av formuesgoder som tilhører eller direkte eller indirekte kontrolleres av visse listeførte personer og enheter og forbud mot å stille formuesgoder til rådighet for de nevnte personene eller enhetene.

² Nuclear Suppliers Group (NSG)

³ Regimet for eksportkontroll av missilteknologi (Missile Technology Control Regime, MTCR)

⁴ Forskrift om sanksjoner mot Nord-Korea av 15. desember 2006 nr 1405

5.3 FNs Sikkerhetsråds vedtak om sanksjoner mot Libya

Med utgangspunkt i FN sikkerhetsråds resolusjon 1970 (2011) og 1973 (2011, samt EUs relevante rådsbeslutninger og forordninger, har Utenriksdepartementet fastsatt en egen forskrift om sanksjoner mot Libya⁵ for å sikre norsk gjennomføring.

Sanksjonene mot Libya retter seg mot forbud mot eksport, import og frakt av våpen og relatert materiell mv., forbud mot salg av utstyr som kan bli brukt til intern undertrykkelse, påbud om fry-

sing og forbud mot å gjøre tilgjengelig midler mv., samt flyforbud.

---

⁵ FOR 2011-03-11 nr 265: Forskrift om sanksjoner mot Libya, fastsatt ved kgl.res. 11. mars 2011 med hjemmel i lov 7. juni 1968 nr. 4 til gjennomføring av bindende vedtak av FN Sikkerhetsråds, jf. SR resolusjon 1970 (2011) og 1973 (2011), samt lov 27. april 2001 nr. 14 om iverksetjing av internasjonale, ikke-militære tiltak i form av avbrot eller avgrensning av økonomisk eller annen samkvem med tredjestater eller rørsler, jf. EUs rådsbeslutning 2011/137/FUSP og 2011/178/FUSP og forordning (EU) nr. 204/2011, forordning (EU) nr. 233/2011, forordning (EU) nr. 272/2011 og forordning (EU) nr. 296/2011.

6 EUs felles holdning om våpeneksport

EU vedtok 8. desember 2008 en felles holdning (Council Common Position 2008/944/FUSP) som erstatter EUs atferdskodeks for våpeneksport fra juni 1998. Den felles holdningen er rettslig bindende for EUs medlemsland og representerer en styrking av EUs felles tilnærming når det gjelder eksporten av konvensjonelle våpen og militære varer. Endelige beslutninger om å tillate eksport av forsvarsmateriell ligger fremdeles hos de enkelte medlemslandene, herunder når det gjelder anvendelsen av de enkelte kriteriene for slik eksport.

Norge sluttet seg til EUs atferdskodeks for våpeneksport i 1998. Som følge av EUs vedtak om å gi de åtte kriteriene en juridisk bindende karakter, har Utenriksdepartementet tatt inn kriteriene i retningslinjene. På denne måten gis det økt innsyn i og forutsigbarhet om departementets vurderinger av søknader om eksportlisens for forsvarsmateriell.

Den felles holdningens bestemmelse om at EU-landene skal gjennomføre kontroll med bl.a. formidling mellom to tredjeland, transitt og immateriell teknologioverføring, er allerede ivaretatt i den norske eksportkontrollforskriften.

I 2004 inngikk Norge og EU et nærmere samarbeid om spørsmål knyttet til eksport av forsvarsmateriell. Samarbeidet medfører bl.a. regelmessig utveksling av informasjon om avslag på søknader om eksport av våpen og militært materiell. Det forutsettes at de enkelte landene tar hensyn til hverandres avslag i sin nasjonale beslutningsprosess. De norske avslagene i 2010 på søknader om utførselslisens av våpen og militært materiell med referanse til de felles kriteriene for våpeneksport, er omtalt i meldingens kapittel 9.11.

6.1 EUs direktiv om forenkling av krav og vilkår for leveranser av forsvarsmateriell

Regjeringen har besluttet at Norge slutter seg til et EØS-relevant direktiv som EU vedtok 6. mai 2009¹. Direktivet er rettet mot forenkling av lisensprosedyrer når det gjelder leveranser av for-

svarsmateriell innen EU/EØS² området. Direktivet skal iverksettes medio 2012, og det forutsettes at nødvendige tilpasninger i nasjonal rett skal være gjennomført innen medio 2011. Det arbeides nå med endringer i eksportkontrollforskriften for å sikre gjennomføring i norsk rett. Hensikten med direktivet er å styrke konkurransevilkårene til bedrifter i EU og de EØS-land som slutter seg til direktivet når det gjelder handel og samarbeid om forsvarsmateriell i tråd med prinsippene for det indre marked, men uten å berøre det fundamentale prinsippet om nasjonal suverenitet i slike saker. I Meld. St. 21 (2009–2010) ble det gjort rede for direktivets lisensformater.

I tilknytning til direktivet er det utarbeidet retningslinjer for EU/EØS-landenes forhåndssertifisering av egne bedrifter. Forhåndssertifisering og prosjektlisenser vil sikre en fortsatt streng norsk eksportkontroll, og utelukkende bli tatt i bruk på grunnlag av omfattende betingelser og krav til den enkelte eksportbedrift. Direktivet berører ikke selve den nasjonale beslutningen om å tillate en eksportaktivitet eller ikke, men retter seg utelukkende mot bruk av gitte lisensformater ved eksport som er godkjent av Utenriksdepartementet i tråd med gjeldende retningslinjer.

Norsk gjennomføring av direktivet vil ikke bety at kontrollen med forsvarsrelaterte produkter svekkes. I hovedsak vil dagens lisensieringsregime videreføres. Forhåndsgodkjenning vil bare være aktuelt for norske bedrifter som har et betydelig samarbeid med bedrifter i EU-landene, og som således vil ha klare fordeler av ordningen. I denne sammenheng vil det legges vekt på at norske bedrifter som sertifiseres av Utenriksdepartementet også vil kunne motta varer fra sertifiserte bedrifter i EU-land under ordningen. For enkelte større norske bedrifter vil dette i seg selv være et viktig konkurransevilkår i forhold til konkurrenter i EU-land.

¹ Direktiv 2009/43/EC 6.mai 2007 om «simplifying terms and conditions of transfers of defence-related products within the Community», heretter ICT-direktivet

² EUs medlemsland, samt de EØS-land som slutter seg til direktivet

7 Multilateralt samarbeid om eksportkontroll og ikke-spredning

Internasjonalt samarbeid og koordinering er viktig for at de enkelte staters eksportkontroll skal kunne fungere effektivt. Jo flere stater som gjennomfører kontroll basert på de samme varelistene, kontrollmekanismer og informasjonstilfang, jo mer effektivt kan man hindre spredning av varer og teknologi som kan brukes i et masseødeleggelsesvåpenprogram. Stadig flere land som ikke er medlem i regimene, gjennomfører nasjonal eksportkontroll basert på listene og standardene som er etablert av de enkelte eksportkontrollregimene på frivillig grunnlag.

De multilaterale eksportkontrollregimene vokste i hovedsak frem på 1980-tallet for å søke en mest mulig enhetlig fortolkning av eksportkontrollforpliktelsene i de ulike multilaterale avtalene for å hindre spredning av masseødeleggelsesvåpen, samt for å komplementere svakheter i disse avtalene når det gjelder eksportkontroll. På denne måten tar leverandørland et særlig ansvar for å sikre etterlevelse av folkerettslige avtaler på ikke-spredningsområdet, særlig avtalen om ikke-spredning av kjernevåpen (NPT), kjemivåpenkonvensjonen (CWC) og konvensjonen om forbud mot biologiske våpen (BWC). Konvensjonene gjennomføres i norsk rett.

Tilsynskonferansen for avtalen om ikke-spredning av kjernevåpen (NPT), som trådte i kraft i 1970, fant sted i mai 2010. I motsetning til tilsynskonferansen i 2005, lyktes man denne gang å komme til enighet om 64 oppfølgingspunkter fordelt på avtalens tre pillarer om henholdsvis nedrustning, ikke-spredning og fredelig bruk av kjernekraft. I tillegg ble det besluttet at det skulle avholdes en konferanse om en sone fri for masseødeleggelsesvåpen i Midtøsten i løpet av 2012. Opprettelse av en slik sone i Midtøsten var en av forutsetningene for beslutningen i 1995 om å forlenge NPT på ubestemt tid.

Tilsynskonferansen bekreftet på nytt kjernevåpenstatenes forpliktelse til å eliminere sine arsener. For første gang ble den humanitære dimensjonen ved bruk av kjernevåpen omtalt i et sluttokument, inkludert de katastrofale konsekvensene som bruk av slike våpen ville medføre, og forplik-

telsene til å etterleve humanitærretten til enhver tid også hva angikk kjernevåpen. Den vellykkede tilsynskonferansen skyldes ikke minst Obama-administrasjonens ønske om en tryggere verden uten kjernevåpen.

I februar 2011 ratifiserte USA og Russland den nye START-avtalen om nedskjæring av strategiske atomvåpen. Denne avtalen er den første reelle atomnedrustningsavtalen på 19 år og setter tak for utplasserte strategiske stridskoder og leveringsmidler. Det er viktig at nye START følges opp med nye nedrustningsforhandlinger som omfatter alle kategorier atomvåpen og alle atomvåpenmakter. Norge viderefører sin pådriverrolle for å styrke det multilaterale nedrustnings- og ikkespredningsregimet og Det internasjonale atomenergibyrået (IAEA) sitt arbeid for å hindre spredning, og for økt sikkerhet og trygghet knyttet til fredelig utnyttelse av kjernekraft. Norge har også vært en av de fremste bidragsyterne til gjennomføringen av FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1540 om å hindre spredning av masseødeleggelsesvåpen, og Sikkerhetsrådets vedtak i april 2011 om å forlenge mandatet til komiteen for gjennomføring av resolusjonen for ytterligere ti år positivt. For første gang er det referanse også til nedrustning i resolusjonen om mandatforlengelse.

St.meld. nr. 29 (2007–2008), St.meld. nr. 42 (2008–2009) og Meld. St. 21 (2009–2010) redegjorde grundig om andre spredningstiltak.

7.1 De multilaterale eksportkontrollregimene

De multilaterale eksportkontrollregimene er politisk bindende, og deltakerlandene forutsettes å ivareta kontrollen i nasjonale regelverk og praksis. Regimene er kommet i stand for at leverandørland av avansert teknologi ønsker å samordne sin nasjonale eksportkontroll for at kontrollen skal bli mest mulig effektiv, og samtidig kunne ivareta kommersielle likhetshensyn på en best mulig måte. Innenfor regimene er det etablert varelistor og retningslinjer for medlemsstatenes gjennomfø-

ring av eksportkontrollen med strategiske varer. Det er nedsatt faste arbeidsgrupper for bl.a. politiske spørsmål, informasjonsutveksling, arbeidet med varelistene og for lisensierings-, kontroll- og håndhevelsesspørsmål. Arbeidsgruppene legger frem anbefalinger til det årlige plenumsrådet, og alle vedtak krever konsensus.

I tillegg til utveksling av informasjon om sluttbrukere, frontelskaper, anskaffelsesmetoder, fraktruter og prosjekter det er knyttet særlig bekymring til i spredningssammenheng, foregår det en omfattende utveksling av informasjon mellom regimelandene om faktisk eksport og om avslag på lisenssøknader.

Wassenaar-samarbeidet om kontroll med konvensjonelle våpen, militært materiell og relevant høyteknologi

Etter Den kalde krigens slutt og COCOMs¹ nedleggelse i 1994, ble det også etablert et nærmere samarbeid om kontroll med eksport av konvensjonelt forsvarsmateriell.

Wassenaar-samarbeidet (WA, The Wassenaar Arrangement) er det eneste eksportkontrollregimet som omfatter konvensjonelle våpen, militært materiell og sensitiv høyteknologi. Samarbeidet ble etablert i 1996 og har 40 deltakerland. Norge ledet forhandlingene om det politiske basisdokumentet som ledet frem til WAs etablering i 1996.

Målsettingen med WAs arbeid er å bidra til regional og internasjonal sikkerhet og stabilitet gjennom åpenhet og ansvarlighet når det gjelder leveranser av konvensjonelle våpen og sensitiv høyteknologi for på denne måten å hindre destabiliserende oppbygging av konvensjonell militær slagkraft. WA-samarbeidet søker også å hindre at terrorister og terrorgrupper får tilgang til våpen eller sensitive flerbruksvarer. WA bygger i stor grad på tillitsskapende tiltak gjennom utveksling av informasjon om innvilgelse og avslag på lisenser.

WA-samarbeidet kontrollerer et bredere produktregister enn de øvrige eksportkontrollregimene. Det er etablert en liste for konvensjonelt forsvarsmateriell, samt en for flerbruksvarer og teknologi som har både sivile og militære anvendelsesområder og som ikke er dekket av andre regimer.

WA har etablert seg som et solid eksportkontrollregime som setter høye standarder for kontroll med konvensjonelle våpen og relevant høyteknologi. Det er vedtatt retningslinjer for en rekke spørsmål, herunder for handel, transport og lagring av bærbare luftvernsystemer (MANPADS²), eksport av håndvåpen og lette våpen, immateriell teknologi, formidling av våpen mellom tredjeland, bruk av generalklausuler og standarder for eksportkontroll av særlig sensitive varer. Det foregår også et løpende teknisk arbeid for å sikre at varelistene er teknologisk oppdatert. Arbeidsgruppene legger frem anbefalinger for behandling av det årlige beslutningsrådet.

I henhold til WAs basisdokument skal det regelmessig finne sted en overordnet gjennomgang av hvordan WA fungerer, med sikte på å videreutvikle og styrke samarbeidet. For fjerde gang siden WA ble etablert i 1996, finner det i 2011 sted en slik gjennomgang. Anbefalingene fra gjennomgangen vil bli behandlet i et eget plenumsråd ultimo 2011.

Arbeidet under gjennomgangen er organisert under fire hovedtemaer:

- Strategiske spørsmål, herunder om de enkelte medlemslandenes forståelse av WAs grunnleggende politiske prinsipper om å hindre leveranser som kan virke destabiliserende, også over tid. Dette arbeidet ledes av Sverige.
- Dialogen med ikke-medlemmer, regionale og internasjonale fora, industrien, samt medlemskapsproblemer. Spørsmål om dialog med ikke-medlemmer er i seg selv et følsomt spørsmål, gitt at spørsmål om våpeeksport utelukkende er gjenstand for nasjonal politikk. Det til enhver tids sittende formannskaps dialog med ikke-medlemmer og organisasjoner på vegne av medlemslandene krever tydelige og klare konsensusmandater fra gruppen, og det er ulikt syn på hvor proaktive WA bør være på dette området. Norge leder dette arbeidet.
- En gruppe ser på varelistene, og muligheten for mer systematiske gjennomgangprosesser for at listene skal være mest mulig teknologisk oppdatert. USA og Tyskland leder dette arbeidet.
- Den fjerde gruppen retter seg mot en gjennomgang av WAs retningslinjer og standarder, med sikte på å identifisere behov for oppdatering og nye områder for etablering av nye retningslinjer. Dette arbeidet ledes av Sveits. Innenfor denne gruppen stiller Norge seg bak et arbeid om å styrke retningslinjer og standarder for

¹ I årene etter den andre verdenskrig samordnet NATO-landene sin nasjonale kontroll av konvensjonelle våpen og relevant høyteknologi i COCOM-samarbeidet. Målsettingen var å hindre at vestlig våpen- og høyteknologi ble eksportert til Sovjetunionen og andre kommuniststater.

² Man Portable Air Defence Systems, MANPADs

sluttbrukerdokumentasjon og kontroll med reeksport. Målet er å oppnå mandat for et slikt konkret arbeid i 2012.

Mer informasjon om WA kan finnes på www.wasenaar.org.

Eksportkontrollregimer for å hindre spredning av MØV

Det er etablert fire multilaterale eksportkontrollregimer rettet mot å hindre spredning av kjemiske- og biologiske våpen, kjernefysiske våpen og leveringsmidler (missiler) for slike våpen. Disse er Australia-gruppen, det kjernefysiske eksportkontrollregimet NSG (Nuclear Suppliers Group) og missilkontrollregimet MTCR (Missile Technology Control Regime). Alle regimene arbeider på grunnlag av konsensus. Det er etablert varelister og retningslinjer. I tillegg foregår det en omfattende utveksling av informasjon når det gjelder anskaffelsesaktiviteter, frontsekskaper og bekymringsfulle teknologi- og våpenprogrammer.

Det ble redegjort grundig for disse regimene og andre spredningstiltak i St.meld. nr. 19 (2005–2006), St.meld. nr. 33 (2006–2007), St.meld. nr. 29 (2007–2008), St.meld. nr. 42 (2008–2009) og Meld. St. 21 (2009–2010)

7.2 Tiltak for kontroll med konvensjonelle våpenoverføringer

Det norske engasjementet for internasjonale regler når det gjelder kontroll med konvensjonelle våpenoverføringer må også ses i sammenheng med det norske arbeidet for bekjempelse av væpnet vold. Norge støtter flere programmer og prosjekter for å hindre og redusere væpnet vold. Tiltakene går over et bredt spekter, herunder støtte knyttet til Minekonvensjonen og Konvensjonen om klaseammunisjon, støtte til å bedre samhandling mellom lokalsamfunn og lokale myndighetsinsituasjoner på sikkerhetsarbeid, sikring av våpenlagre, ammunisjon og eksplosiver og hjelp til ofre.

For å fremme bekjempelse av væpnet vold på den internasjonale agendaen, arrangerte Norge, i samarbeid med UNDP, et møte i 2010 hvor det ble vedtatt et politisk dokument som forplikter stater til konkrete tiltak for å redusere og forhindre væpnet vold. Over 60 stater har sluttet seg til «The Oslo Commitments on Armed Violence» Som oppfølging vil Norge i 2011 være det første landet som publiserer en tverrfaglig nasjonal rapport på væp-

net vold. Regjeringen vil vil arbeide aktivt for at andre land skal gjøre det samme.

Konvensjonene for anti-personellminer og klaseammunisjon

Norge er statspart til Minekonvensjonen som forbyr bruk, lagring, produksjon og overførsel av anti-personell miner. I tillegg tok Regjeringen i 2007 initiativ til prosessen som ledet til Konvensjonen om klasevåpen. Norge har undertegnet og ratifisert konvensjonen som trådte i kraft 30. august 2010, og som er et kategorisk forbud mot bruk, lagring, produksjon og overførsel av klaseammunisjon. Norge etterlever konvensjonene fullt ut og har blant annet destruert alle lagre av klaseammunisjon selv før Konvensjonen trådte i kraft. Norge har valgt å ikke beholde verken anti-personellminer eller klaseammunisjon til opplæringformål. I tillegg støtter Norge gjennomføring av disse konvensjonene i en rekke land gjennom humanitær innsats for støtte til internasjonale, regionale og nasjonale aktører, inkludert ICRC (det internasjonale Røde Kors), FN og humanitære organisasjoner. Totalt brukte vi ca. 311 millioner kroner til å støtte implementeringen av de to konvensjonene i 2010.

Av disse gikk om lag 220 millioner til rydding og destruksjon av eksplosiver, deriblant landminer og klaseammunisjon i rammede land og drøyt 91 millioner til bistand til ofre, MRE («mine risk education») og andre relaterte aktiviteter, for implementeringen av begge konvensjonene.

FN-registeret for konvensjonelle våpenoverføringer

FNs generalforsamling vedtok i desember 1991 en resolusjon som fra og med 1992 oppfordret medlemslandene på frivillig grunnlag til å rapportere årlig om sin eksport og import av tyngre konvensjonelle våpen til et eget FN-register over våpenoverføringer. Rapporteringen retter seg mot syv våpenkategorier, som er stridsvogner, pansrede stridskjøretøyer, tungt artilleri, jagerfly, angrepshelikoptere, krigsskip og missiler/missilplattformer. I tillegg er håndvåpen/lette våpen kommet til som en kategori som enkelte land på frivillig basis rapporterer om.

Registeret har imidlertid svakheter, og under halvparten av FNs medlemsland rapporterer til registeret. Samtidig er nesten alle de store eksportører av tyngre konvensjonelle våpen og de fleste store importland blant de land som rapporterer. Norge rapporterer årlig og har støttet initiativ for å utvide registeret til å omfatte flere våpenkategorier.

I 2012 vil det finne sted en gjennomgang i FN av registeret, herunder om omfanget av materiellet som er omfattet av registret.

7.3 Håndvåpen og arbeidet for å hindre ulovlig våpenhandel

Norges arbeid med å hindre ulovlig våpenhandel består av tre hoveddeler, (1) et strengt nasjonalt regelverk for å kontrollere besittelse og eksport av håndvåpen og ammunisjon, (2) en multilateral innsats for å bedre det internasjonale rammeverket for handel med våpen og (3) samarbeid med sivilsamfunn og aktører i land rammet av væpnet vold for å redusere tilgangen, etterspørselen og konsekvensene av bruk av håndvåpen.

Eksportkontroll og ulovlig internasjonal handel med håndvåpen står på dagsordenen i bl.a. FN, EU, OSSE og i Wassenaar-samarbeidet (WA).

FNs handlingsplan for å bekjempe ulovlig omsetning av håndvåpen («UN Programme of Action to Combat Illicit Trade on Small Arms and Light Weapons in All Its Aspects») er en av de pågående multilaterale prosessene for tiltak mot ulovlig handel med håndvåpen og lette våpen. Norge er en aktiv deltaker i denne prosessen og arbeider for at handlingsprogrammet også skal omfatte ammunisjon. Norge arbeider også for mer forpliktende språk i den internasjonale sporingsmekanismen som er knyttet til handlingsplanen og for at også ammunisjon skal inkluderes der.

Norge har sluttet opp om EUs felles holdning om håndvåpen av 12. juli 2002.

7.4 Etableringen av en internasjonal våpenhandelsavtale

Regjeringen ønsker å fremforhandle et globalt, omfattende og folkerettslig bindende instrument for å bekjempe dårlig regulert og ulovlig våpenhandel. Forhandlingsmandatet for etableringen av en internasjonal våpenhandelsavtale (Arms Trade Treaty/ATT) ble vedtatt i første komité i FN i 2009. For Norge er det viktig at en ATT bidrar til en reell endring i land hvor bruk og tilgang på konvensjonelle våpen fører til væpnet vold og menneskelige lidelser og til brudd på internasjonal humanitærrett og grunnleggende menneskerettigheter. Vi er derfor opptatt av at avtalen må inneha klare bestemmelser som adresserer dette. Vi mener også at en ATT må omtale ofrenes rettigheter samt samarbeid og assistanse som mekanismer for gjennomføring av avtalen.

7.5 Merking og sporing av håndvåpen og ammunisjon, samt annet militært materiell

I Soria Moria II heter det at Regjeringen «vil arbeide for at merking og sporingsmekanismer for norske våpen og ammunisjon utbedres, og jobbe for tilsvarende systemer internasjonalt».

Så lenge det ikke er enighet om et internasjonalt bindende instrument, mener Regjeringen at det er viktig at norske bedrifter tar initiativ til merkings- og sporingssystemer.

Regjeringen tok i 2010 initiativ til en dialog med store norske forsvarsbedrifter om merking og sporingsspørsmål. Informasjonen som er fremkommet, viser at disse bedriftene gjennomfører gode merkings- og sporingssystemer for sine produkter. I samarbeid med industrien vil Regjeringen allikevel fortsette å se på muligheter for forbedring av merking- og sporingsmekanismene.

I Norge er det bare Nammo Raufoss AS som produserer ammunisjon, og Nammo-konsernet gjennomfører et merkings- og sporingssystem som betyr at all ammunisjon som produseres av Nammo-konsernet er merket. Merkingens plassering varierer avhengig av kaliberstørrelsen. Merking gjøres på hylsebunnen, og/eller hylsen, og/eller prosjektilet i henhold til kundens krav. Merkingen gir informasjon om produksjonssted og -år, og/eller den aktuelle produksjonsandelen. I tillegg er all emballasje merket. Nammo-konsernet fører et eget register over all produksjon og salg, noe som innebærer at alle leveranser fra konsernet kan spores.

Også Kongsberg-gruppen gjennomfører merkekrav på sine produkter. Merkingen gjør at utstyr som er eksportert fra Kongsberg-gruppen kan spores tilbake til kunden som kjøpte utstyret. Alle funksjonelle komponenter i et system har krav til standardmerking, herunder når det gjelder komponentnummer, leverandørnummer og serienummer.

FNs generalforsamling vedtok høsten 2005 retningslinjer for merking og sporing av håndvåpen. Norge arbeider aktivt, både innenfor FN og i andre internasjonale fora for å drive frem enighet om et internasjonalt bindende instrument for merking og sporing av håndvåpen, herunder også ammunisjon. Så langt er det ikke oppnådd enighet om et slikt instrument. Regjeringen vil imidlertid videreføre arbeidet med å søke bred støtte for et internasjonalt bindende instrument for merking og sporing.

8 Norsk forsvarsindustri og internasjonalt samarbeid

De økte krav til dagens og morgendagens forsvarsmateriell har bidratt til en sterk utvikling av ny teknologi og produkter fra norsk forsvarsindustri. Norske forsvarsleverandører har lyktes med å frembringe en rekke produkter og forsvarssystemer som er internasjonalt konkurransedyktige. Eksporten av forsvarsmateriell har økt de senere årene, og flere norske forsvarsleverandører har vunnet kontrakter på nye markeder. Dette reflekterer i seg selv en globalisering av handelen i en mer multipolar verden, også med hensyn til forsvarsmateriell. Det er en trend at forsvarsbudsjettene øker i land utenfor EU, mens de blir kraftig redusert innenfor EU.

I tillegg har den teknologiske utviklingen medført at det er blitt stadig dyrere å utvikle moderne forsvarsmateriell. Dette har igjen ført til at bedriftene i økende grad har måttet tilpasse seg ved å inngå samarbeid om utvikling og produksjon av nytt militært materiell, både nasjonalt og internasjonalt.

En rekke norske forsvarsindustribedrifter besitter viktig nisjekompetanse som muliggjør tett

samarbeid med store internasjonale partnere. Ved større materiellkjøp (over 50 millioner kroner) fra utlandet arbeider derfor Forsvarsdepartementet aktivt for at norsk forsvarsindustri skal kunne bidra som underleverandør. Gjennom slike såkalte gjenkjøpsavtaler har man utviklet et fruktbart samarbeid mellom norske og utenlandske bedrifter om utvikling og produksjon av forsvarsmateriell.

EUs nye forsvarsdirektiv (2009/81/EC) kan medføre at slike gjenkjøpsavtaler, for Norge fra og med 2012, blir redusert i omfang. I tillegg legger direktivet opp til å åpne EUs marked for forsvarsmateriell for lik konkurranse. Direktivet sikter med andre ord mot å redusere EU-landenes tradisjonelle nasjonale preferanse for egen industri. Dersom direktivet reelt fører til en mer åpen og likeverdig konkurransesituasjon for forsvarsmateriell i Europa, vil dette kunne gi norsk forsvarsindustri økte muligheter på det europeiske markedet.

9 Eksporten av forsvarsmateriell i 2010

I dette kapittelet gis det oversikt over den faktiske eksporten av forsvarsmateriell basert på verdien av utførsel ved salg av varer, teknologi og tjenester som omfattes av liste I. Oversiktene inneholder ikke opplysninger om midlertidig utførsel av varer for demonstrasjon eller reparasjon, eller om varer som vil bli returnert til Norge.

Eksporten av forsvarsmateriell og tjenester

Eksporten av forsvarsmateriell, tjenester og utførte reparasjoner, samt om avslag på søknader om eksportlisens knyttet til liste I er fremstilt i følgende ni tabeller¹ og fire figurer:

Tabell 9.1 Totaler for eksport av forsvarsmateriell fra 2005 til 2010

Tabell 9.2 Fordeling av eksport av A- og B-materiell på grupper av land

Tabell 9.3 Detaljer om eksporten fordelt på land og vareposisjoner i liste I

Tabell 9.4 Utførte tjenester knyttet til liste I

Tabell 9.5 Reparasjoner foretatt i Norge for utenlandske oppdragsgivere

Tabell 9.6 Oversikt over utførsel av håndvåpen

Tabell 9.7 Oversikt over forsvarsmyndighetens utførsel av eget materiell

Tabell 9.8 Oversikt over flerbruksvarer til militær sluttbruk

Tabell 9.9 Utstyr for humanitær minerydding

Figurer:

Figur 9.1 Fordeling av eksporten av A-materiell på regioner

Figur 9.2 Fordeling av eksporten av B-materiell

Figur 9.3 Utførselen fordelt på posisjonene i Liste I

Figur 9.4 Utviklingen av eksporten av forsvarsmateriell 2000–2010

Meldingen gir også informasjon om utførsel av håndvåpen fra Norge, samt om forsvarsmyndighetens bruk av eget materiell i utlandet. Norge eksporterer ikke militære håndvåpen, og utførselen som er reflektert i kapittel 9.9 gjelder i all

hovedsak antikke våpen til samlere, jakt- og konkurransevåpen.

Det gis informasjon om avslag på søknader om eksportlisens (kapittel 9.11). De avslagene som inngår i oversikten er formelle avslag på lisenssøknader som har vært gjenstand for behandling på basis av det norske eksportkontrollregelverket. Det vises også til hvilke kriterier som er bakgrunn for avslagene (jf retningslinjenes vedlegg A som reflekterer EUs normative kriterier). I 2010 ble 5 søknader om eksportlisens av forsvarsmateriell avslått. I tillegg er det redegjort for tilfeller hvor eksportører ble informert om at det ikke kunne påregnes lisens for et konkret forsvarsprodukt til et spesifisert land. På denne måten bidrar Norge til å fremme høy internasjonal standard når det gjelder åpenhet om utførsel av forsvarsmateriell. Disse konkrete saker sier imidlertid lite om det faktiske bildet, da den nære dialogen mellom bedriftene og Utenriksdepartementet om muligheten for å få tillatelse til eksport innebærer at bedrifter sjelden søker om, eller retter henvendelser om mulighet for eksportlisens, til land hvor tillatelse ikke vil kunne påregnes å bli innvilget.

I 2010 ble det gitt en tillatelse til formidling av forsvarsmateriell mellom to tredjeland. En nærmere omtale er gitt i kapittel 9.12.

I tillegg gis det også informasjon om utførsel av sivile varer til militære sluttbrukere (kapittel 9.13) og om utførsel av utstyr for bruk i humanitære minneryddingsaksjoner (kapittel 9.14).

En oversikt over bedrifter som har rapportert om eksport av forsvarsmateriell i 2010 finnes i kapittel 9.15. Totalt rapporterte 42 bedrifter om eksport av forsvarsmateriell i 2010.

Den samlede verdien av eksporten i 2010 var om lag 3,94 milliarder kroner. Av dette utgjorde salg 3,7 milliarder. Eksporten av A-materiell utgjorde ca. 2,6 milliarder, og B-materiell 1,04 milliarder. Tjenester, reparasjoner for utenlandske eiere og overføring av produksjonsrettigheter utgjorde til sammen ca. 260 millioner kroner. Til sammenligning var den samlede verdien av eksporten i 2009 om lag 4,8 milliarder kroner.

Fra 2009 til 2010 var det nedgang i eksporten av både B-materiell og A-materiell. I forhold til

¹ Tallene er fremstilt i tusen kroner.

2009, gikk eksporten av A-materiell i 2010 ned med omlag 515 millioner kroner, dvs. en nedgang på omlag 16 %. Nedgang i eksport av B-materiell utgjorde ca. 320 millioner kroner som utgjør i 23 % fra 2009. Totalt sett var nedgangen i verdien av eksporten av forsvarsmateriell, herunder også verdien av tjenester, overføring av produksjonsrettigheter og reparasjoner for utenlandske eiere, på nær 18 %.

Medlemslandene i NATO, Sverige og Finland er de største mottakerne av forsvarsmateriell fra Norge. I 2010 utgjorde eksporten av A-materiell til NATO landene 91 % og for B-materiell 66 %, og til Finland og Sverige utgjorde den hhv. 3 % og 22 %. Totalt gikk således 94 % av eksporten av A-materiell og 88 % av eksporten av B-materiell i 2010 til NATO-landene, Sverige og Finland.

Sammenlignet med 2009, var det i 2010 nedgang i eksporten særlig til Spania (421 millioner), USA (244 millioner), Nederland (91 millioner), Malaysia (66 millioner), Sverige (40 millioner) og Storbritannia (39 millioner). I samme periode var det økning i verdien av eksporten til blant annet Canada (ca. 68 millioner), Tsjekkia (61 millioner), Belgia (ca. 51 millioner), Brasil (ca. 27 millioner) samt Slovenia (26 millioner).

Fordi større leveranser kan skje i ett år og ikke i et annet, er det naturlig at det oppstår variasjoner i verdien av utførselen av forsvarsmateriell fra år til år.

Det ble utstedt 1619 lisenser for utførsel av varer på liste I, samt for tilknyttede tjenester og retur av militære varer til utenlandske eiere i 2010. I samme periode var det 2178 gyldige lisenser.

9.1 Utvikling i eksporten av forsvarsmateriell, tjenester og reparasjoner

Figur 9.4 og tabell 9.1 viser utviklingen i eksporten av forsvarsmateriell i kategori A og B, samt for utførte tjenester og reparasjoner knyttet til liste I for utlandske oppdragsgivere.

9.2 Utførsel av kategori-A materiell fordelt på grupper av land

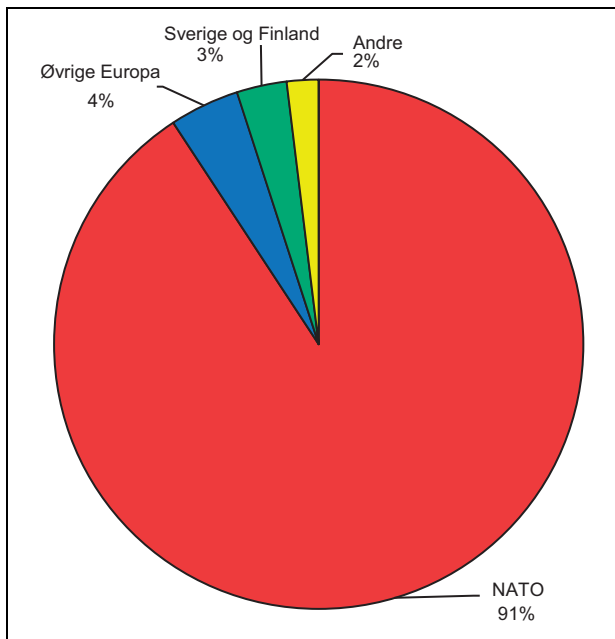
Figur 9.1 viser hvordan fordelingen av den totale eksporten av kategori A-materiell (våpen og ammunisjon) fordeler seg på grupper av mottakere. Som det fremgår var NATO-landene den desidert største mottaker av forsvarsmateriell i kategori A i 2010 med 91 %. Sverige og Finland utgjorde 3 % og øvrige land i Europa 4 % av den totale eksport av A-materiell.

9.3 Utførsel av kategori-B materiell fordelt på grupper av land

Figur 9.2 viser hvordan fordelingen av den totale eksporten av kategori B-materiell (annet militært materiell) fordeler seg på grupper av mottakere. NATO-landene var i 2010 den største mottakeren av forsvarsmateriell i kategori B med 66 %. Sverige og Finland mottok til sammen 22 % av den sam-

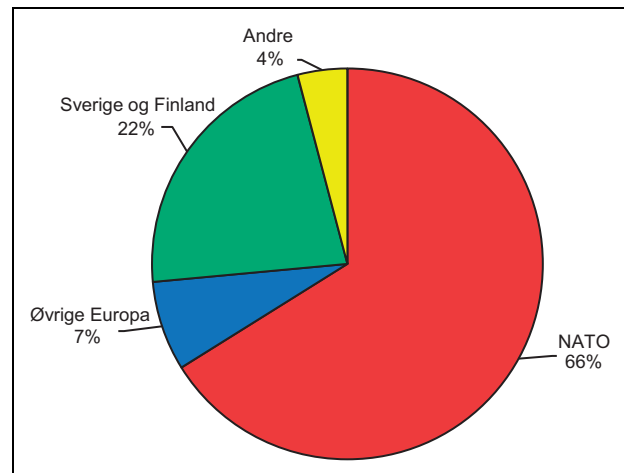
Tabell 9.1 Totaler for eksport av forsvarsmateriell fra 2005 til 2010

		2005	2006	2007	2008	2009	2010	Endring	
Utførsel		Verdi x 1000 kr							%
Salg	A-materiell	1 342 787	1 439 774	2 053 984	2 540 120	3 143 155	2 628 147	-515 008	-16,4
Salg	B-materiell	1 114 084	1 478 542	1 144 103	1 352 288	1 360 210	1 040 025	-320 185	-23,5
Salg	Totalt (A+B)	2 456 871	2 918 316	3 198 087	3 892 407	4 503 365	3 668 172	-835 193	-18,6
Salg	Flerbruksvarer til mill.sluttbruk					37 312	11 376	-25 936	-69,5
	Sum	2 456 870,9	2 918 315,8	3 198 087,0	3 892 407,3	4 540 677	3 679 548	-861 129	-18,9
Tjenester		370 705	362 631	308 378	212 734	141 162	179 983	38 821	27,5
Retur utlandet		92 653	194 315	132 073	58 056	106 888	80 366	-26 523	-24,8
Produksjonsrett		3 344	28 897	6 497	1 800	0	964	964,0	
Formidling		4 016	11 835	3 902	0	0	0	0,0	
Tjeneste, Retur utl., Produksjonsrett, Formidling		470 718	597 678	450 850	272 590	248 050	261 313	13 263	4,9 %
Sum		2 927 589	3 515 994	3 648 937	4 164 997	4 788 728	3 940 861	-847 867	-17,7

Figur 9.1 Fordeling av eksporten av A-materiell på regioner

lede eksport av kategori B materiell. I oversikten gitt i tabellene 9.2 og 9.3, er det gitt mer detaljert informasjon om mottakerland, eksporterte varer og verdier.

Figur 9.2 Fordeling av eksporten av B-materiell

9.4 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land

Tabell 9.2 viser hvordan verdien av eksporten av forsvarsmateriell fordeler seg på det enkelte mottakerland. Verdien av eksporten er vist i 1000 kr. Tabell 9.2 redegjør også for endringer fra 2007, 2008 og 2009 for det enkelte land.

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2010, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.2 Fordeling av eksport av A- og B-materiell på grupper av land (x 1 000 NOK)

Land	CC	2007		2008		2009		2010		Endring 2010–2009		
		A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	A-materiell	B-materiell		Totalt (A + B)	
Albania	AL	0	372	0	0	0	328	328	0	0	-328	
Australia	AU	96 739	1 870	98 609	0	1 369	1 369	22 255,0	2 378,0	6 132	8 510	-13 751
Armenia**	AM								25,0	0	25	25
Belgia	BE	32 353	21 604	25 284	1 944	22 997	24 941	9 501	20 064	18 088	80 352	50 787
Brasil	BR	0	0	0	286	0	286	0	0	0	26 982	26 982
Bulgaria	BG	0	1 400	1 400	0	0	0	0	0	0	0	0
Canada	CA	51 101	10 931	62 032	7 526	2 169	9 695	147 551	1 117	148 668	212 995	67 938
Chile	CL	3 767	2 210	5 977	17 756	90	17 846	0	0	971	971	971
Danmark	DK	10 655	6 805	17 460	4 610	11 826	16 436	20 700	7 257	18 626	24 152	-3 805
Egypt	EG	0	0	0	0	10 691,2	10 691,2	0	13 912	0	408	-13 504
Estland	EE	0	0	0	147	2 442	2 589	637	0	3 474	175	3 012
Finland	FI	109 377	7 009	116 386	99 628	65 303	164 931	63 409	21 381	84 790	28 349	-16 412
Forente Arabiske Emirater	AE	0	4 501	4 501	0	1 529	1 529	0	7 425	0	2 078	-5 347
Frankrike	FR	13 916	32 894	46 810	55 854	15 749	71 603	134 952	13 638	148 590	137 517	9 985
Grønland	GL	406	0	406	0	0	0	0	0	0	0	0
Hellas	GR	29 147	3 320	32 467	453	1 074	1 527	283	17	300	8 848	15 567
Hong Kong (Kina)	HK	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
India	IN	0	0	0	0	0	0	0	0	74	74	74
Irland	IE	36 675	345	37 020	2 527	2 359	4 886	163	369	532	9 460	8 928
Island	IS	312	1 817	2 129	5,4	0	5	0	0	0	0	0
Italia	IT	7 683	5 313	12 996	16 406	4 753	21 159	40 848	415	41 263	27 777	-8 749
Japan	JP	392	0	392	556	0	556	597	193	790	153	-637
Jordan	JO	0	833	833	0	0	0	0	1 142	1 142	0	-1 142
Kroatia	HR	139	0	139	143	0	143	0	609	609	496	-113

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2010, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.2 Fordeling av eksport av A- og B-materiell på grupper av land (x 1 000 NOK)

Land	2007			2008			2009			2010		Endring 2010-2009		
	CC	A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	B-materiell		Totalt (A + B)	
Kuwait		0	0	0	0	0	0	56 914	8 992	65 906,0	0	58 935	58 935	-6 971
Kypros		0	7 640	7 640	0	16 238	16 238	0	612	612,0	0	0	0	-612
Latvia		37 616	11 146	48 762	1 420	3 384	4 804	0	2 514	2 514,0	154	32	186	-2 328
Libya											0	1 049	1 049	1 049
Litauen		462	7 166	7 628	411	180	591	1 782	1	1 783,0	400	479	879	-904
Luxembourg*		1 649	6 589	8 238	128 026	25 563	153 589	1 314	5 117	6 431,0	2 483	9 897	12 380	5 949
Macau		0	0	0	0	315	315	0	0	0,0	0	463	463	463
Makedonia		0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0	0
Malaysia		0	8 560	8 560	22476	4 655	27 131	66 370	1 594	67 964,0	0	1 009	1 009	-66 955
Malta		0	105	105	0	0	0	0	0	0,0	0	133	133	133
Montenegro											0	10 029	10 029	10 029
Nederland		0	7 548	7 548	1343	17 430	18 773	105 165	36 742	141 907,0	41 381	8 946	50 327	-91 580
New Zealand		10	0	10	1	0	1	1 857	0	1 857,0	0	2 590	2 590	733
Oman		0	12 510	12 510	0	375	375	0	191	191,0	0	1 565	1 565	1 374
Polen		192 306	4 074	196 380	103 049	3 343	106 392	71 287	1 029	72 316,2	63 753	5 472	69 225	-3 091
Portugal		0	0	0	10954	1836	12790	1	6 816	6 817,0	6 903	5 774	12 677	5 860
Qatar		0	0	0	0	0	0	0	25 481	25 481,0	0	2 558	2 558	-22 923
Romania		0	7 700	7 700	0	21 370	21 370	2 914	24 486	27 400,0	814	0	814	-26 586
Saudia-Arabia		0	100 231	100 231	0	172 235	172 235	0	32 957	32 957,0	0	21 062	21 062	-11 895
Serbia og Montenegro		0	0	0	0	0	0	0	78	78,0	0	0	0	-78
Singapore		9 975	1 433	11 408	5 925	0	5 925	8 383	15 387	23 770,0	3 181	95	3 276	-20 494
Slovakia		1 104	23 500	24 604	2 205	67 956	70 161	304	64 908	65 212,0	28	3 082	3 110	-62 102
Slovenia		0	2 350	2 350	1499	3 505	5 004	3 719	1 053	4 772,0	28 786	2 368	31 154	26 382
Spania		4 955	25 443	30 398	11 025	35 945	46 970	4 300	430 545	434 845,0	6 389	6 860	13 249	-421 596
Storbritannia		104 081	13 754	117 835	91 822	32 353	124 175	113 004	6 792	119 796,0	71 900	8 379	80 279	-39 517
Sveits		26 892	1 155	28 047	154 700	12 486	167 186	105 029	13 629	118 658,0	101 231	8 043	109 274	-9 384

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2010, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.2 Fordeling av eksport av A- og B-materiell på grupper av land (x 1 000 NOK)

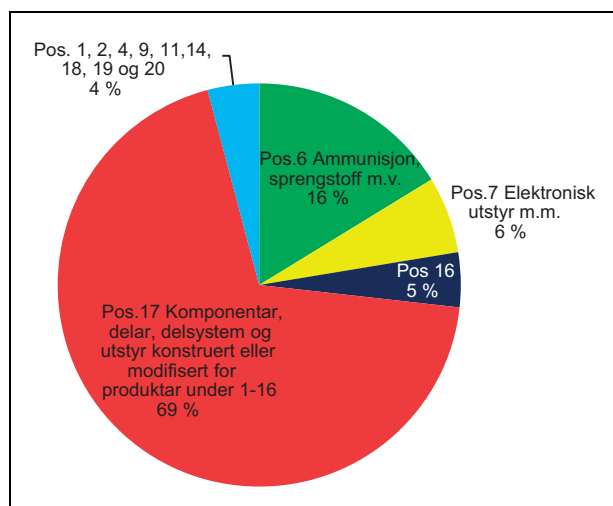
Land	CC	2007			2008			2009			2010		Endring 2010–2009	
		A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	A-materiell	B-materiell		Totalt (A + B)
Sverige	SE	72 958	147 607	220 565	70 357	103 628	173 985	104 162	180 475	284 637,2	40 086	204 112	244 197	-40 440
Sør-Afrika	ZA	1 578	207	1 785	0	0	0	18 426	26	18 452,0	1 508	0	1 508	-16 944
Sør-Korea	KR	2 475	586	3 061	5 585	482	6 067	3 616	90	3 706,0	4 009	1	4 010	304
Tanzania	TZ	2	0	2	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0	0
Thailand	TH	11 702	0	11 702	0	324	324	8 982	1 824	10 806,0	11 788	3 698	15 486	4 680
Trinidad & Tobago	TT	0	696	696	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0	0
Tsjekkia	CZ	22 077	7 961	30 038	35 575	10 635	46 210	26 726	14 895	41 621,0	92 245	10 532	102 777	61 156
Tyrkia	TR	477	2 543	3 020	12 920	7 663	20 583	26 988	33	27 021,0	16 050	6 071	22 121	-4 900
Tyskland	DE	158 465	102 541	261 006	42 110	11 205	53 315	102 353	10 847	113 200,1	119 600	8 591	128 191	14 991
Ungarn	HU	0	39 787	39 787	279	51 265	51 544	304	46 160	46 464,0	0	50 961	50 961	4 497
USA	US	1 025 689	499 914	1 525 603	1 629 880	509 346	2 139 226	1 868 066	339 056,2	2 07 121,8	1 462 396	499 985	1 962 381	-244 741
Venezuela	VE	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0	0
Østerriket	AT	15 510	133	15 643	716	0	716	292	8	300,0	1 067	0	1 067	767
Åland**	AX	12	0	12	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0	0
Totalt		2 082 657	1 144 103	3 198 087	2 540 120	1 352 288	3 892 407	3 143 155	1 360 210	4 503 366	2 628 147	1 040 026	3 668 173	-835 193

* Omfatter utførsel til NATO

** Skiskytterfler

9.5 Eksport fordelt på vareposisjonene i liste

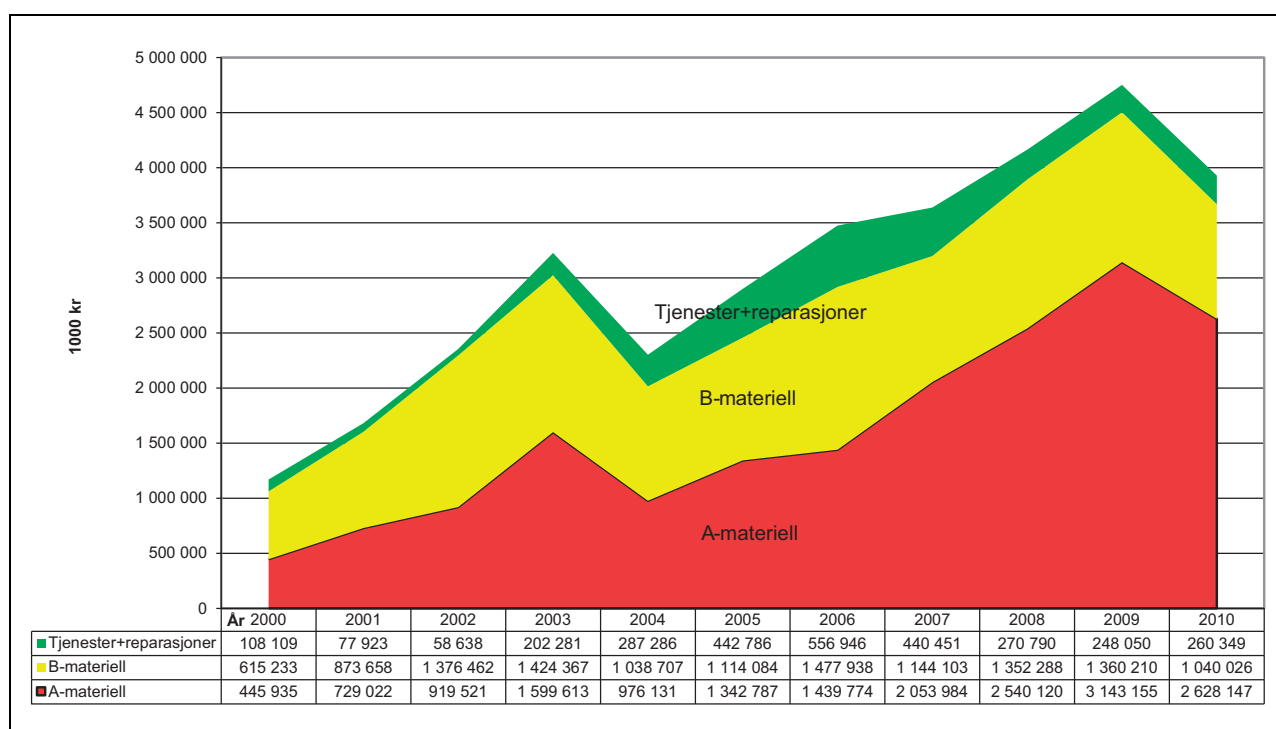
Figur 9.3 viser hvordan eksporten av forsvarsmateriell i 2010 fordeler seg på vareposisjonene i liste I. Som det fremkommer av figuren så er 69 % av eksporten komponenter, deler, delsystemer og tilleggsgutstyr, 6 % elektronisk utstyr, 16 % ammunisjon og sprengstoff, 5 % simulator og øvingsutstyr, 4 % er ildlednings- og søkerutstyr med mer. Andre produkter slik som missilsystem, bomber, raketter etc. utgjør en svært liten andel av den samlede eksport.

Figur 9.3 Utførselen fordelt på posisjonene i Liste I

9.6 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I

Tabell 9.3 viser hvilke land som har mottatt forsvarsmateriell fra Norge i 2010 og hvilke varegrupper som er eksportert. I tillegg er materialet karakterisert.

Figur 9.4 Utviklingen av eksporten av forsvarsmateriell 2000–2010

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2010, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Detaljer om eksporten fordelt på land og vareposisjoner i liste I (x 1 000 NOK)

Land	CC	Posisjon i varelisten	Karakteristikk	Komplette produkt		Deler		Sum produkt og deler	Total (A+B)
				A-materiell	B-materiell	A-materiell	B-materiell		
Armenia*	AM	1	Skiskytterrifler	25				25	25
Australia	AU	17.3	Elektronikk			2 193		2 193	
		17.4	Deler til våpenstasjon			182		182	
		7e	Elektronikk	6 121				6 121	
		17.7	Deler til laser, elektronikk mv.			3	11	14	8 510
Belgia	BE	17.4	Våpenstasjon	56 384				56 384	
		6.a, 6.c	Ammunisjon, Sprengstoff	5 872				5 872	
		7.a	Signalomformere		18 088			18 088	
		16	Øvingsammunisjon	8				8	80 352,00
Brasil	BR	6.a, 6.c	Ammunisjon, Sprengstoff	1 495				1 495	
		20	Teknologi ifm tilpasning av våpensystem	25 487				25 487	26 982
Canada	CA	1	Skiskytterrifler	124				124	
		6.a, 6.c	Ammunisjon, Sprengstoff	188 456				188 456	
		7.e	Elektronikk		969			969	
		17.1	Deler til våpen				1 345	1 345	
		17.4	Våpenstasjon			24 415	147	24 562	
		17.6a	Deler til ammunisjon				901	901	
	17.7	Deler til nattstyr, sambandsutstyr etc.				249	249	216 606	
Chile	CL	66.c	Sprengstoff	971				971	971

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2010, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Detaljer om eksporten fordelt på land og vareposisjoner i liste I (x 1 000 NOK)

Land	CC	Posisjon i varelisten	Karakteristikk	Komplette produkt		Deler		Sum produkt og deler	Total (A+B)
				A-materiell	B-materiell	A-materiell	B-materiell		
Danmark	DK	17.1	Deler til stativ		31			31	
		6.a, 6.c	Ammunisjon, Sprengstoff	5 751				5 751	
		16.a	Løspatron		12 875			12 875	
		7	Kryptoutstyr, kommunikasjon, radar etc.		5 495			5 495	24 152
Egypt	EG	17.7	radiolinjeutstyr, kabler, antenner etc.		408		408	408	
Estland	EE	6.a	Ammunisjon	3 474				3 474	
		7.e	Elektronikk		175			175	3 649
Finland	FI	1	Skiskytterrifler	12,5				12,5	
		6.a, 6.c	Ammunisjon, Sprengstoff	3 228				3 228	
		7.a	Kryptoapparater		10 643			10 643	
		7.e	Annen elektronikk til luftvern	229		8	261	229	269
		17.1	Deler til våpensystem						16 168
		16	Øvingsutstyr våpensystem	16 168				16 168	
		17.4	Våpenstasjon, deler til våpenstasjon		13 492			13 492	
		17.6a	Deler til ammunisjon		6 892			6 892	
17.7	Deler til laser				5 995	5 995	56 929		
Forente Arabiske Emirater	AE	17.7	Deler til elektronikk				67	67	
		17.14	Deler til sikker ventilasjon				2 011	2 011	2 078
Frankrike	FR	2.a	Panservernrakett	8 136				8 136	
		6.a, 6.c	Ammunisjon, Sprengstoff	42 958				42 958	
		7.e	Nattutstyr, hørselvern med mer		3 249			3 249	

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2010, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Detaljer om eksporten fordelt på land og vareposisjoner i liste I (x 1 000 NOK)

Land	CC	Posisjon i varelisten	Karakteristikk	Komplette produkt		Deler		Sum produkt og deler	Total (A+B)
				A-materiell	B-materiell	A-materiell	B-materiell		
		16	Øvingsvåpen	1 194				1 194	
		17.3	Høytrykksflaske			40 830	4 291	45 121	
		17.4	Våpenstasjon			44 381		44 381	
		17.5	Deler til stridsgass søke systemer				906	906	
		17.7	Deler til navigasjonsutstyr, Sensor til søkeutstyr				7 827	7 827	
		17.8	Del til fartøy				6	6	
		17.9	Del til luftfartøy				12	12	
		19.b	Vedlikeholdsmanualer for militært helikopter		4 785			4 785	158 575
Hellas	GR	7	Kommunikasjonsutstyr	7 019				7 019	
		17.3	Diverse deler til missilsystem			8 848		8 848	15 867
India	IN	7.e	Strømforsyning	74				74	74
Irland	IE	16	Simulatorutstyr			196		196	
		17.4	Deler til våpenstasjon			9 264		9 264	9 460
Italia	IT	2.a	Våpensystemkomponent			769		769	
		6.a, 6.c	Ammunisjon, Sprengstoff	26 490				26 490	
		7.a	Kryptoapparat		3 562			3 562	
		16	Øvingsutstyr våpensystem	483				483	
		17.1	Deler til våpen			566		566	
		17.16	Deler til øvingsystem			35		35	
		18.a	Programvare	609				609	32 514

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2010, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Detaljer om eksporten fordelt på land og vareposisjoner i liste I (x 1 000 NOK)

Land	CC	Posisjon i varelisten	Karakteristikk	Komplette produkt		Deler		Sum produkt og deler	Total (A+B)
				A-materiell	B-materiell	A-materiell	B-materiell		
Japan	JP	6.a, 6.c	Ammunisjon, Sprengstoff	153				153	153
Kroatia	HR	6.c	Sprengstoff	496				496	496
Kuwait	KW	7.a, 7.e	Kryptoutstyr og annen tilhørende elektronikk		49 944			49 944	
		20	Dokumentasjon med mer i fm tidligere leveranser		8 991			8 991	58 935
Latvia	LV	1	Skiskytterfler	25				25	
		6.a	Ammunisjon	129				129	
		17.7	Deler til elektronisk utstyr				32	32	186
Libya	LY	7.e	Lysforsterker		799			799	
		18	Dataprogram		250			250	1 049
Litauen	LT	17.1	Deler til våpen			426		426	
		17.4	Deler til våpenstasjon			400		400	
		17.7	Deler til elektronikk, kraftforsyning mv.				53	53	879
Luxembourg**	LU	7.a, 7.e	Kryptoutstyr og annen tilhørende elektronikk		9 827			9 827	
		17.4	Deler til ildledningsutstyr			2 483		2 483	12 310
Macau	MO	7.e	Lysforsterkere		463			463	463
Malaysia	MY	17.7	Deler til elektronikk				1 009	1 009	1 009

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2010, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Detaljer om eksporten fordelt på land og vareposisjoner i liste I (x 1 000 NOK)

Land	CC	Posisjon i varelisten	Karakteristikk	Komplette produkt		Deler		Sum produkt og deler	Total (A+B)
				A-materiell	B-materiell	A-materiell	B-materiell		
Malta	MT	7.e	Lysforsterkere	133				133	133
Montenegro	ME	17.7	Deler til kommunikasjonsutstyr		9 384			9 384	9 384
		20	Kurs i bruk av kommunikasjonsutstyr	645				645	10 029
Nederland	NL	6.a, 6.c	Ammunisjon, Sprengstoff	10 481				10 481	10 481
		7.e	Elektronikk mv.		853			853	853
		16	Materiell for opplæring og øving	26 315				26 315	26 315
		17.1	Deler til våpenstativ				553	553	553
		17.4	Våpenstasjon			4 546	860	5 406	5 406
		17.10	Deler til militært kjøretøy			39		39	39
		18.b	Programvare				6 680	6 680	6 680
New Zealand	NZ	4.a	Styring av våpenplattform	2 590				2 590	2 590
Oman	OM	7.e	Nattutstyr	1 437				1 437	1 437
		17.7	Deler til nattutstyr				128	128	1 565
Polen	PL	1	Skiskytterrifler	25				25	25
		6.c	Sprengstoff	479				479	479
		7.e	Elektronikk, strømforsyning mv.		5 339			5 339	5 339
		17.4	Deler til våpensystem			2 201		2 201	2 201
		17.6	Deler til ammunisjon			61 048		61 048	61 048
		17.7	Deler til elektronikk mv.				133	133	69 225
Portugal	PT	6.a	Ammunisjon	6 903				6 903	6 903
		7.a	Kryptoapparat		5 774			5 774	12 677

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2010, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Detaljer om eksporten fordelt på land og vareposisjoner i liste I (x 1 000 NOK)

Land	CC	Posisjon i varelisten	Karakteristikk	Komplette produkt		Deler		Sum produkt og deler	Total (A+B)
				A-materiell	B-materiell	A-materiell	B-materiell		
Qatar	QA	7.a	Radiolinjeutstyr	1 838				1 838	2 558
		17.1	Deler til våpenstativer		720			720	
Romania	RO	6.a, 6.c	Sprengstoff	814				814	814
Saudia-Arabia	SA	7.a	Nattutstyr, sambandsutstyr mv.	13 703				13 703	21 062
		17.7	Deler til sambandsutstyr		7 359			7 359	
Singapore	SG	6.a, 6.c	Ammunisjon, Sprengstoff	2853				2 853	3 276
		7.e	Elektronisk utstyr		30			30	
		16	Øvings- og drillsystemer for våpen	328				328	
		17.7	Deler til lysforsterker				65	65	
Slovakia	SK	6.a	Ammunisjon	28				28	3 110
		7.a	Nattutstyr mv		3 082			3 082	
Slovenia	SI	6.a	Ammunisjon	37				37	31 154
		7.a	Komponenter til sambandssentral, elektronikk mv.		2 088			2 088	
		16	Drillpatroner					0	
		17.4	Våpenstasjon			28 579		28 579	
		17.6	Deler til ammunisjon			170	280	450	
Spania	ES	6.a, 6.c	Ammunisjon, Sprengstoff	3 290				3 290	821
		7.e	Elektronikk, strømforsyning mv.		3 841			3 841	
		17.1	Deler til våpen				1 598	1 598	
		17.3	Deler til raketmotor				2 278	2 278	
		17.4	Deler til kommando og kontroll enhet				821	821	

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2010, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Detaljer om eksporten fordelt på land og vareposisjoner i liste I (x 1 000 NOK)

Land	CC	Posisjon i varelisten	Karakteristikk	Komplette produkt		Deler		Sum produkt og deler	Total (A+B)
				A-materiell	B-materiell	A-materiell	B-materiell		
		17.8	Deler til søkestyr		1 294			1 294	
		17.7	Deler til nattustyr		18			18	
		19.a	Kjemikalier		109			109	13 249
Storbritannia	GB	4.a	Deler til illedning mv	60				60	
		6.a, 6.c	Ammunisjon, Sprengstoff	53 519				53 519	
		7.e	Hørelsevern, nattustyr med mer	575				575	
		16	Øvingsutstyr til våpensystem			198		198	
		17.1	Stativ				2 529	2 529	
		17.3	Stridshoder, detektor til missil				24	24	
		17.4	Våpenstasjon, stativ			14 919		14 919	
		17.7	Deler til radarsystem og detektorer				3 061	3 061	
		17.10	Delør til kjøretøy			223		223	
		17.9	Deler til luftfartøy			3 041	2 130	5 171	80 279
Sveits	CH	6.c	Sprengstoff	2 309				2 309	
		16	Øvingssystemer	17 051				17 051	
		7c	Avstandsmåler		5 917			5 917	
		17.1	Del til våpenstativ				63	63	
		17.2	Del til våpensystem				2 063	2 063	
		17.4	Våpenstasjon			81 539		81 539	
		17.6	Deler til ammunisjon			155		155	
		17.9	Deler til luftfartøy			147		147	
		17.16	Deler til kjøretøy			30		30	109 274

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2010, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Detaljer om eksporten fordelt på land og vareposisjoner i liste I (x 1 000 NOK)

Land	CC	Posisjon i varelisten	Karakteristikk	Komplette produkt		Deler		Sum produkt og deler	Total (A+B)
				A-materiell	B-materiell	A-materiell	B-materiell		
Sverige	SE	1	Håndvåpen	223				223	
		3	Styrte våpen	5 500				5 500	
		4.a	Artilleristyring	6 336				6 336	
		6.a, 6.c	Ammunisjon, Sprengstoff	21 205				21 205	
		7.a, 7.e	Elektronikk utviklet for militært formål		24 261			24 261	
		9.a	Luftfartøy		113			113	
		12	Containere		22 571			22 571	
		16	Simulator		231			231	
		17.1	Deler til håndvåpen			289	1 893	2 182	
		17.2	Deler til luftvern				5 284	5 284	
		17.3	Deler til avledningssystem			298	1 227	1 525	
		17.4	Deler til illedningsstyr			293		293	
		17.5	Detektor				162	162	
		17.6	Deler til våpensystem, hylser med mer			4 315		4 315	
		17.7	Deler til elektronisk illednings- og radarutstyr			900	101 108	102 008	
		17.8	Deler til fartøy				17 640	17 640	
		17.9	Deler til luftfartøy			727		727	
		17.10	Deler til militære kjøretøy				3 940	3 940	
		17.16	Del til treningssilke, kabler og kretskkort til simulator				25 222	25 222	
		18	Programvare for kommunikasjonssystem				58	58	
	20	Prosjektplaner for militæresystemer			402		402		
								244 197	

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2010, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Detaljer om eksporten fordelt på land og vareposisjoner i liste I (x 1 000 NOK)

Land	CC	Posisjon i varelisten	Karakteristikk	Komplette produkt		Deler		Sum produkt og deler	Total (A+B)
				A-materiell	B-materiell	A-materiell	B-materiell		
Sør-Afrika	ZA	6.c	Sprengstoff	1 508				1 508	1 508
	KR	6.c	Sprengstoff	4 009				4 009	
Sør-Korea	17.4		Deler til illedningsutstyr				1	1	4 010
	TH	2.a	Våpensystem	11 000				11 000	
Thailand	6.a		Ammunisjon	788				788	
	7.c		Laser		718			718	
	14.a		Kamera		1 506			1 506	
	17.7		Deler til nattutstyr				1 474	1 474	15 486
	CZ	6.a, 6.c	Ammunisjon, Sprengstoff	421				421	
Tsjekkia	7.e		Nattutstyr		10 348			10 348	
	17.1		Deler til våpen			159		159	
	17.4		Våpenstasjon			49 091		49 091	
	17.6		Deler til ammunisjon			42 733		42 733	
	17.7		Deler til kryptosamband				25	25	102 777
Tyrkia	TR	6.c	Sprengstoff	1 496				1 496	
	7.a		Kommunikasjonssystem		4 925			4 925	
	17.3		Deler til raketter			14 554		14 554	
	17.4		Overvåkningssystem		20			20	
		17.7	Deler til kommunikasjonssystem				1 126	1 126	22 121
Tyskland	DE	1	Håndvåpen	134				134	
	6.a, 6.c		Ammunisjon, Sprengstoff, kjemikalie	29 783				29 783	
	7.e		Kommunikasjonsutstyr, Strømforsyning mv.		4 527			4 527	

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2010, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Detaljer om eksporten fordelt på land og vareposisjoner i liste I (x 1 000 NOK)

Land	CC	Posisjon i varelisten	Karakteristikk	Komplette produkt		Deler		Sum produkt og deler	Total (A+B)
				A-materiell	B-materiell	A-materiell	B-materiell		
	17.1	17.1	Deler til håndvåpen	78	3 947	4 025			
	17.3	17.3	Rakettmotorer og deler til slike	73 214		73 214			
	17.4	17.4	Deler til illedningssystem mv.	8 516		8 516			
	17.6a	17.6a	Deler til ammunisjon	7 875		7 875			
	17.7	17.7	Deler til nattstyr		109		109		
	17.10	17.10	Del til kjøretøy		8		8		128 191
Ungarn	HU	7.a	Kryptosambandssystem			5 795		5 795	
		17.7	Deler til sambandssystem		39 799		39 799	39 799	
		20	Prosjektetbeskrivelse av sambandssystem		5 367		5 367	5 367	50 961
USA	US	1	Håndvåpen	171				171	
		3	Våpensystem	168				168	
		4.a	Illedningsutstyr og	19 710				19 710	
		6.a, 6.c	Ammunisjon, Sprengstoff	155 045				155 045	
		7.e	Elektronikk		15 565		15 565		
		10	Kjøretøy		14 105		14 105		
		16	Øvings og simulator utstyr	86 773				86 773	
		17.1	Deler til våpen, stativ med mer				328 667	328 667	
		17.3	Deler til våpensystem		12 076		12 076	12 957	
		17.4	Våpenstasjon, deler til slike med mer		897 144		897 144	995 802	
		17.6	Deler til ammunisjon		79 966		79 966	79 967	
		17.7	Deler til militærelektronikk		55 104		55 104	83 282	
		17.9	Deler til luftfartøy		155 517		155 517	162 033	

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2010, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Detaljer om eksporten fordelt på land og vareposisjoner i liste I (x 1 000 NOK)

Land	CC	Posisjon i varelisten	Karakteristikk	Komplette produkt		Deler		Sum produkt og deler	Total (A+B)
				A-materiell	B-materiell	A-materiell	B-materiell		
		17.10	Deler til kjøretøy				263	263	
		17.16	Deler til øvings og simulatorutstyr			449	1 656	2 105	
		18.b	Programvare				3 946	3 946	
		19.b	Produksjonsutstyr			10	1 812	1 822	1 962 381
Østerrike	AT	6.c	Forsinkelses-sats	815				815	
		16	Øvelsesammunisjon	247				247	
		17.1	Del til våpen			5		5	1 067

* Til den armenske skiskytterfedreasjon

** Omfatter leveranser til NATO

9.7 Tjenester for utenlandske oppdragsgivere

Tabell 9.4 viser tjenester knyttet til liste I som norske bedrifter har utført for utenlandske oppdrags-

givere i 2010. Den samlede verdien av disse tjenestene var i 2009 på 141 millioner kroner. I 2010 var verdien på omlag 180 millioner kroner som er en økning på 28 % fra foregående år.

Tabell 9.4 Utførte tjenester knyttet til liste I

Land	Tjenester relatert til	Sum
Australia	Utvikling og engineering i fm våpensystem	1 325
Belgia	Tjenester i fm kommunikasjonsutstyr	762
Brasil	Foreta forebredende arbeid ifb. leveranse av våpensystem	25 675
Canada	Testskyting av ammunisjon	700
Sveits	Foreta teknisk bistand på tidligere leveranse av våpensatsjon	538
Tsjekkia	Foreta analyse på drivstoffprøver	109
Tyskland	Årlig utestasjonering av personell	2 020
Tyskland	Utvikling av rakettmotor	1 344
Tyskland	Årlig utestasjonering av personell	4 188
Tyskland	Foreta tilvirking av fiksturer og verktøy, samt vibrasjon- og sjokktester av våpensystem	2 304
Tyskland	Utvikling av rakettmotor	22 704
Danmark	Foreta vedlikehold av kryptokommunikasjonsutstyr	404
Algeri	Opplæring og support i fm produksjon av kommunikasjonsutstyr	415
Spania	Videreutvikling av Software og gjennomføring av kurs på kryptomailsystem	2 968
Spania	Tjenester i fm utvikling av våpensystem	485
Finland	Operatørkurs på IP kryptoapparat	220
Finland	Miljøtesting av et nærforsvarssystem	352
Finland	Gjennomføre vedlikehold på tidligere levert system til det Finske forsvaret	1 383
Frankrike	Foreta teknisk bistand i fm. Våpensatsjon	355
Storbritannia	Foreta kurs, demonstrasjon, utveksling om integrasjon og videreutvikling av våpensystem	90
Storbritannia	Operatør-, vedlikeholds-, samt trenerkurs i fm våpensystem	1 084
Storbritannia	Foreta teknisk bistand på tidligere leveranse av våpensatsjon	2 695
Italia	Kryptokurs	305
Italia	Teknisk støtte på kryptomailsystemer	44
NATO (LU)	Teknisk bistand i fm våpensatsjon	1 781
NATO (LU)	Teknisk bistand i fm våpensatsjon	260
NATO (LU)	Kryptokurs	249
Nederland	Foreta on-site vedlikehold av luftvernssystemet	9 796
Nederland	Service og vedlikehold på kryptoutstyr	1 414
Nederland	Tjenester i fm. Tennmekanisme	30
Nederland	Tjenester relatert til programvare	6 190
Portugal	Teknisk bistand i fm våpensatsjon	598
Sverige	Forarbeider, oppstartskalkyler ifm produksjon deler til våpensystem	263
Sverige	Operatør-, vedlikeholds-, samt trenerkurs i fm våpensystem	347
Sverige	Utarbeide referansenettverk, taktisk Internett mv.	14 653

Tabell 9.4 Utførte tjenester knyttet til liste I

Land	Tjenester relatert til	Sum
Tyrkia	Forberedende arbeider før leveranse av våpensystem	2 074
USA	Gjennomføre integrasjonsstudie i fm våpensystem	22 777
USA	Gjennomføre tester på våpenesystem	3 845
USA	Tjenesteytelser ifm. utviklings- og kvalifiseringsprogram for våpensystem	19 704
USA	Utførsel av teknisk assistanse, opplæring, videreutvikling mv. av HW (hardware)	4 906
USA	Utvikling og produksjon av rakettmotorer.	18 627
		179 983

9.8 Reparasjoner for utenlandske oppdragsgivere

dragsgivere i 2010. Den samlede verdien av reparasjoner i 2010 var på 80 millioner kroner, noe som var en nedgang på 25 % fra forgående år.

Tabell 9.5 viser reparasjoner knyttet til liste I som norske bedrifter har utført for utenlandske opp-

Tabell 9.5 Reparasjoner foretatt i Norge for utenlandske oppdragsgivere

Land	Retur etter reparasjon av	Sum
Australia	Våpenstasjon	179
Belgia	Datamaskin display	139
Belgia	Kryptoapparat	48
Sveits	Våpenstasjon	642
Tsjekkia	Laser avstandsmåler	52
Tyskland	Del til våpen	22
Tyskland	Interkommunikasjonsutstyr	40
Tyskland	Kamera	150
Tyskland	Låskasse til våpen	8
Tyskland	Oppgradering, retrofit og reparasjon av våpenstasjon	37313
Tyskland	Rakettmotor	6230
Tyskland	Tennmekanismer	1360
Tyskland	Våpen	54
Danmark	Våpen	600
Spania	Kretskort inkl. Dokumantasjon	118
Spania	Lysforsterker	323
Spania	Deler til våpenstyringsystem	225
Finland	Deler til kommunikasjonssystem	710
Finland	Laser avstandsmåler	563
Frankrike	Våpenstasjon	1934
Storbritannia	Deler til våpenstasjon	181
Storbritannia	Grid Rugged Portable Computer	98
Storbritannia	Laser avstandsmåler	415
Storbritannia	Lysforsterker	225
Storbritannia	Testbenk	29

Tabell 9.5 Reparasjoner foretatt i Norge for utenlandske oppdragsgivere

Land	Retur etter reparasjon av	Sum
Storbritannia	Våpenstasjon	3 112
Italia	Intelligent hørselvern	35
Jordan	Deler til radar	1 349,1
Jordan	Radarhus	7 198,4
NATO (LU)	IP Kryptoapparat	323
NATO (LU)	Luftvern	976
Malta	Lysforsterker	3
Nederland	Radar	1 200
Nederland	Laser avstandsmåler	188
Polen	Intelligent hørselvern	7
Polen	Laser avstandsmåler	14
Sverige	Våpensystem	3 373
Sverige	Laser avstandsmåler	1 897
Sverige	Radiolinje	348
Sverige	Deler til radar	207
Sverige	Radiolinje	12
USA	Deler til luftvern	336
USA	Deler til våpenstasjon	135
USA	Flymotordeler	13
USA	Kamera	220
USA	Luftvern	86
USA	Manegement system	12
USA	Navigasjonsstyringsenhet	183
USA	Oppgradering, retrofit og reparasjon av våpenstasjon	1 349
USA	Våpenstasjon	5 489
USA	Våpenstyringssystem	642
		80 366

9.9 Utførelse av håndvåpen og deler til slike

Det innvilget lisens for utførelse av 548 stk. håndvåpen i 2010. Tabell 9.6 gir en detaljert oversikt over disse og hvilken type håndvåpen som ble utført. Det produseres ikke militære håndvåpen i Norge.

Utførelsene består i hovedsak av konkurransevåpen, jaktvåpen og historiske våpen. Noen tillatelser gjelder midlertidige utførsler i forbindelse med garantireparasjoner, med påfølgende retur til Norge. Eksportlisens er kun gitt i de tilfeller hvor det har foreligget import- og baretillatelse for mottaker i mottakerlandet.

Tabell 9.6 Oversikt over utførelse av håndvåpen

Land	Våpen det er gitt utførselstillatelse i 2010 for	Antall
Armenia	Skiskyttervåpen	2
Brasil	Skiskyttervåpen	1
Brasil	Skiskyttervåpen	1
Tyskland	British 32 nr. C380, Brescia 25acp	2

Tabell 9.6 Oversikt over utførsel av håndvåpen

Land	Våpen det er gitt utførselstillatelse i 2010 for	Antall
Tyskland	Itahca 1911A1 45acp, Remngton 1911A1 45acp, Radom P35 9mm nr. D7271, Sauer 1914 32acp, Kongsberg colt 1914 45acp, Kongsberg colt 1914 45acp	6
Tyskland	Kongsberg colt 1914 45acp, Kongsberg colt 1914 45acp, Colt 45LC, Luger P08 9mm, Luger P08 9mm, Luger P08 9mm	6
Tyskland	Kongsberg colt 1914 45acp	1
Tyskland	Kongsberg colt 1914 45acp, Kongsberg colt 1914 45acp, Kongsberg colt 1914 45acp, Kongsberg colt 1914 45acp, Kongsberg colt 1914 45acp,	5
Tyskland	Krag gutte karabin 22LR våp., Mauser M98 3006 våp., US Carabin M1 30US våp., Sauer & Sohn 32ACP våp., Luger P08 9x19 våp.	8
Tyskland	Krag karabin 6,5x55 nr. 1506, Mauser M67 308W, Mauser M98 8x57js, Mauser M98 3006, Mauser M98 3006, Mauser M98 3006	6
Tyskland	Luger løp P08 9x19	10
Tyskland	Luger P08 9mm, Luger P08 9mm	2
Tyskland	Luger P08 9x19, Kongsberg colt 1914 45acp, Feg P37 32acp, Kongsberg krag 6,5x55, Iver johnson M1 30us, Ljungman M42 6,5x55	6
Tyskland	Mauser HSC 32acp, Feg P37 32acp, Mauser 1934 32acp, Mauser HSC 32acp, Kongsberg colt 1914 45acp, Kongsberg colt 1914 45acp	6
Tyskland	Mauser M98 9, 3x62, Mauser M98 3006, Mauser G33/40 8x57JS, Springfield 1903 3006, Walther PP 32acp	6
Tyskland	Pistol M1914	1
Tyskland	Pistoler Mauser 7.65 mm	4
Tyskland	Radom P35 9mm nr. C8775, Colt Comando 38 spec, Browning P35 9mm, Browning P35 9mm, Browning 1910/22 32acp, Remington 1911A1 45acp	6
Tyskland	Remington 1911A1 45ACP nr. 1506118, Luger P08 9x19, Signalpistol Walther, Mauser C96 9x19, Browning high power 9x19	11
Tyskland	Rifle Mauser Mod 33/40 # 1068 kal. 8x57IS, Pistol Walther Mod. 7 Kal. 6, 35mm	2
Tyskland	US carab ine M1 30US nr. 5230142, Mauser C96 9mm, Krag 1895 6,5x55, Krag 1895 6,5x55, Krag 1895 6,5x55, Krag 1895 6,5x55	6
Tyskland	US carabine M1 30US nr. 2776601, US carabine M1 30US, Mauser G33/40 8x57js, Mauser G33/40 8x57js, Mossberg 500 12-76	5
Tyskland	Webley MarkIV 455web nr. 294425, H&R PD38 3, H&R 32, Iver Johnsen 32, Revolver 1900 32, Revolver 32	6
Tyskland	34stk Pistoler	40
Tyskland	8stk Rifler.	30
Tyskland	Kongsberg Colt 1914 45ACP, 32538, Browning 1910/22 32ACP, Radom P35 9x19 våp.,	3
Tyskland	Kongsberg Colt 1914 45ACP, Mauser M98 3006 våp.,	11
Tyskland	Krag 6,5x55 våp., Krag 1895 6,5x55 våp., Krag 22LR	15
Tyskland	Rifle centerfire CZ 550 magnum	1
Tyskland	Kongsberg Colt 1914 45acp	16
Tyskland	Lokking class 25acp nr. 41214, Browning 32acp, H&R 38S&W, Walther P38 9x19, Kongsberg Krag 6,5x55, Kongsberg krag karb.6,5x55	7
Danmark	Skiskyttervåpen	6

Tabell 9.6 Oversikt over utførsel av håndvåpen

Land	Våpen det er gitt utførselstillatelse i 2010 for	Antall
Finland	Skiskyttervåpen	1
Finland	Skiskyttervåpen	1
Storbritannia	Walther P38, 9mm Para Pistol,	33
Georgia	Skiskyttervåpen	2
Hellas	Skiskyttervåpen	2
Italia	Rifle Beretta AR-70 Sporter cal .223,	1
Litauen	Skiskyttervåpen	4
Latvia	Skiskyttervåpen	2
Makedonia	Skiskyttervåpen	2
Romania	Skiskyttervåpen	6
Romania	Skiskyttervåpen	5
Sverige	Anthea Magnum English S/S 12/76, SR21 Montana Synth/Rustfri 6,5x55, SR21 Montana Wood/blue 308w, SR21 Montana Synth/Rustfri 30-06, 26 Keiler 9, 3x74R,	5
Sverige	Bushmaster XM-15 V-match 16"	1
Sverige	Bushmaster XM-15 V-match 16"	1
Sverige	Bushmaster XM-15 V-match 16"	1
Sverige	Bushmaster XM-15 V-match 16"	1
Sverige	Bushmaster XM-15 V-match 16"	1
Sverige	Kombi Antonio Zoli kal 20/5 7x43	1
Sverige	Kongsberg 393 Rifle, Løp kal. .338 WinMag,,	4
Sverige	Pistol, Sig Sauer X-Five, cal 9mm	1
Sverige	Pistol, Sig Sauer X-Five, cal 9mm	1
Sverige	Pistol, Sig Sauer X-Five, cal 9mm	1
Sverige	Rifle Hansen 702RT 6,5XC	1
Sverige	Rifle Merckell SR 1 cal. .30-06	1
Sverige	Rifle, Bushmaster XM-15, cal 223	1
Sverige	Rifle, Bushmaster, cal 223	1
Sverige	Rifle, halvautomatisk, DPMS AR-15	1
Sverige	Skiskyttervåpen	2
Sverige	26 Keiler 30-06, SR21 Montana Synth/Blue 9, 3x62, SR30 Montana Synth/Rustfri 308w, SR21N std.30-06, Silma Kombi 12/76-7x57R,	6
Sverige	Drilling: Fortuna Suhl,, Kal. 16/70-7x57R, Drilling: Merkel, kal. 12/70-7x57R,	1
Sverige	Drilling: Heym, kal. 16/70-6,5x57R, Drilling: Ferlach, kal. 16/70-7x65R, Drilling: Fortuna Suhl, 16/70-7x57R,	3
Sverige	Drilling: Merkel, 12/70-5, 6x52R, Drilling: Sauer&sohm, kal. 16/70-7x57R, Drilling: Sauer&sohn, kal. 16/70 8x57J,	3
Sverige	Drilling: Sauer&Sohn, 16/70-7x65R,, Kombi: Greifeldt, 16/70-7x57R, Drilling: Simpson, kal. 12/70-30-06,	3
Sverige	Heym SR21 Montana Synth/Blue 6,5x55, Heym SR21 Montana Synth/SS 308W, Heym SR21 Montana Synth/Blue 30-06, Baikal IZH 94 Taiga 12/76-308W, Baikal IZH 94 Taiga 12/76-223 rem, Silma Kombi 12/76-7x57R	12

Tabell 9.6 Oversikt over utførsel av håndvåpen

Land	Våpen det er gitt utførselstillatelse i 2010 for	Antall
Sverige	Kombi: Franz Zodia, kal. 12/70-7x57R, Drilling: Sauer&sohn, kal. 12/70-7x65R, Drilling: Sauer&sohn, kal. 16/70-7x65R,	3
Sverige	Kongsberg Colt 1914 45ACP	1
Sverige	Revolver: Dan Wesson, kal. 38special, Revolver: Nagant, kal. 7, 5 -, Revolver: Smith & Wesson, kal. 38SW,	4
Sverige	Revolver: Enfield, kal. 38SW, Revolver: Webley, kal. 38SW, Revolver: Smith & Wesson, kal. 44mag,	4
Sverige	Uberti 1866 rifle, kal 45 1c, 20" løpslengde,	1
Sverige	Uberti 1873 rifle,, kal 45 1c, 20" løpslengde,	1
Sverige	Rifle: Mauser k98, kal. 7,92, Salonggevær: Mauser, kal. 22LR,, Rifle: Marlin, kal. 30-30,,	3
Sverige	Rifle: A.Zoli, kal. 45-70	1
Sverige	Rifle: Blaser, kal. 30-06, Rifle: Weatherby, kal. 460Mag, Rifle: Baikal, kal. 30-30/22Hornet,	3
Sverige	Rifle: Mannlicher, kal. 8x57JS, Rifle: Mauser, kal. 9, 3x62, Rifle: Nagant, kal. 7,62x54R,,	3
Sverige	Rifle: Ruger, kal. 7mm rem.mag, Rifle: Bernadelli, kal. 9, 3*74R, Rifle: Browning, kal. 351,	3
Sverige	Rifle: Sauer 80, Kal. 243Win, Rifle: Mauser, kal, 6,5x55, Rifle: Mauser, kal, 6,5x55,	3
Sverige	Rifle: Steyr mod.95, Kal. 8x56R, Rifle: Krag Jørgensen, kal. 6,5x55, Rifle: Mauser VZ24, kal. 7,92	6
Sverige	Rifle: US carabine, kal. 30US, Rifle: Mauser, kal. 30-06,, Rifle: Smith Rubin, kal. 7.5Swiss,,	5
Sverige	Rifle: Winchester, kal. 30-30, Salonggevær: BRNO, kal. 22LR, Salonggevær: Erma Werke, kal. 22LR,	3
Sverige	Salonggevær: BRNO, kal. 22LR, Salonggevær: Anschutz, kal. 22LR, Rifle: Sako, kal. 308,	3
Sverige	Salonggevær: KV, kal. 22LR, Rifle Nagant 1891/30 -mod.44, Kal. 7,64x54R,	11
Sverige	Skiskyttervåpen	1
Sverige	Skiskyttervåpen	1
Sverige	Skiskyttervåpen	1
Ukraina	Skiskyttervåpen	2
USA	Pistol Luger P.08, kaliber 9mm	26
USA	Pistol Mauser 1914, Pistol Mauser 1934, Pistol mauser HSc, Browning 1910/22, CZ mod 27, Kongsberg Colt	14
USA	Pistol Walther P.38, kaliber 9mm,	11
USA	Pistol, Husqvarna M/40 kal 9mm, Pistol, Astra M/900 kal 7,63mm, Pistol, Steyr GB kal 9mm,	3
USA	Pistol, Kongsberg M/1914 kal .45	21
USA	Rifle Tikka T-3	53
USA	Kongsberg Colt 1914 45ACP, Luger P08 9mm	2
USA	Luger P08 9mm	5
	Sum	548

9.10 Forsvarets utførsler

Oversikten viser forsvarets utførsler av eget materiale i 2010. Det gis informasjon om hvilket land

forsvaret har utført materiell til, henvisning til hvilken posisjon i varelisten materiellet referer seg til, samt en beskrivelse av hensikten med utførselen.

Tabell 9.7 Oversikt over ikke-lisenspliktig eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2010

Materiell som har betydning for personellsikkerhet, eller rikets sikkerhet er i henhold til § 6.1 i Offentleglova ikke inkludert i rapporten. Personlig bekledning og utrustning er således heller ikke tatt inn i denne rapporten.

Land	Punkt i vareliste I	Bruk
AFGHANISTAN	1,2A,3,4A,6A,6B,6D,6F,7A,7C,7E,9A,10,11,12,13,14A,15,17-1,17-4A,17-7A,17-7C,17-7E,17-9A,17-10,17-13,17-15,19A,19B,	Egne styrker
BOSNIA-HERCEGOVINA	7E,17-7E,	Egne styrker
BELGIA	1,11,13,15,17-9A,17-11,	Egne styrker
BELGIA	15,17-7A,17-7E,17-9A,19A,	Retur
BELGIA	17-9A,	Rep
CANADA	11,17-7E,17-9A,	Egne styrker
CANADA	17-7E,17-9A,	Rep
CANADA	17-7E,	Retur
SVEITS	1,17-14A,	Egne styrker
TSJEKKIA	17-7E,	Rep
TYSKLAND	3,17-1,17-7A,17-7E,17-8A,17-9A,17-10,19A,19B,	Rep
TYSKLAND	1,7A,12,13,14A,15,17-7A,17-9A,17-10,19B,	Egne styrker
TYSKLAND	6A,17-7E,19A,19B,	Retur
DANMARK	17-7E,17-9A,19A,19B,	Retur
DANMARK	1,4B,7E,10,11,14A,15,17-4B,17-7E,	Egne styrker
DANMARK	17-7E,	Rep
ESTLAND	17-7C,	Retur
SPANIA	19B,	Egne styrker
SPANIA	1,6A,7A,7C,7E,15,17-7A,17-7E,19A,19B,	Egne styrker
FINLAND	12,17-9A,19A,	Retur
FRANKRIKE	10,11,17-7B,17-7C,17-7D,17-7E,17-9A,	Rep
FRANKRIKE	11,	Egne styrker
STORBRITANIA	1,6F,10,11,15,17-7E,17-9A,19B,	Egne styrker
STORBRITANIA	17-3,17-7E,17-9A,	Retur
STORBRITANIA	17-7C,17-7E,17-8A,17-9A,20,	Rep
UNGARN	7C,11,15,	Egne styrker
ISRAEL	1,7C,11,13,15,	Egne styrker
ITALIA	17-7E,	Retur
ITALIA	17-7B,	Rep
JORDAN	17-9A,	Retur
LUXEMBURG	19A,	Utlån
LUXEMBURG	17-7A,17-7B,17-7C,17-9A,	Rep
LATVIA	1,7E,12,13,15,19,19B,	Egne styrker
MAKEDONIA	12,15,19B,	Egne styrker
NEDERLAND	7A,7E,10,11,12,13,15,17-7A,17-7E,17-9A,19A,19B,	Egne styrker

Tabell 9.7 Oversikt over ikke-lisenspliktig eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2010

Materiell som har betydning for personellsikkerhet, eller rikets sikkerhet er i henhold til § 6.1 i Offentleglova ikke inkludert i rapporten. Personlig bekledning og utrustning er således heller ikke tatt inn i denne rapporten.

Land	Punkt i vareliste I	Bruk
NEDERLAND	7C,17-7A,17-9A,18A,19B,	Rep
NEDERLAND	17-9A,	Retur
POLEN	8A,17-7E,	Egne styrker
PORTUGAL	3,7A,9A,11,12,13,15,17-7A,17-9A,19A,19B,	Egne styrker
SVERIGE	1,2A,7C,10,11,13,15,17-7A,17-7E,17-9A,17-11,19A,	Egne styrker
SVERIGE	6A,17-7E,17-11,	Retur
SVERIGE	6A,6D,17-7E,20,	Rep
SVALBARD OG JAN MAYEN	19B,	Egne styrker
TCHAD	13,19A,	Egne styrker
USA	15,17-6D,17-7A,17-9A,19B,	Egne styrker
USA	7E,11,17-7A,17-7C,17-7E,17-9A,19B,20,	Retur
USA	17-7E,19A,19B,	Retur
SUDAN	1,7C,11,13,15,	Egne styrker
EGYPT	11,13,15,	Egne styrker
SYRIA	11,13,15,	Egne styrker
MAKEDONIA	11,13,15,	Egne styrker

9.11 Avslag på søknader om eksport av forsvarsmateriell i 2010

I 2010 ble det gitt 5 avslag på søknad om eksportlisens for forsvarsmateriell og tjenester. Avslagene gjaldt Afghanistan, Egypt, Israel og Zimbabwe. Avslagene ble begrunnet i kriterier 1,2,3,4 og 7 i Utenriksdepartementets kriterier jf. vedlegg A til retningslinjer av 28.februar 1992 for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av våpen, ammunisjon og militært materiell (EUs felles handling for våpeneksport). Basert på henvendelser fra eksportører, orienterte Utenriksdepartementet i tillegg om at lisens ikke ville kunne påregnes for leveranse av spesifisert forsvarsmateriell til Bangladesh, Colombia, Ekvatorial Guinea, Kasakhstan, Libanon, Pakistan, Serbia, Taiwan og Yemen.

Avslagene gjaldt våpen, lydempere, kommunikasjonssystem, kanon inspeksjonsutstyr, luftvernkanon, våpenstasjon, sprengstoff, militære fartøy, nattutstyr og skuddsikre plater.

Avslag på en søknad om eksportlisens, eller orientering om at lisens ikke kan påregnes innvilget, innebærer ikke et generelt forbud mot eksport av forsvarsmateriell til vedkommende

land. Med unntak av gjennomføring av bindende embargovedtak fattet av FNs sikkerhetsråd eller andre tiltaksregimer som Norge har sluttet seg til, opererer ikke det norske eksportkontrollsystemet med lister over land som enten kan eller ikke kan motta forsvarsmateriell fra Norge. Alle søknader om utførselslisens er gjenstand for individuell vurdering fra sak til sak.

9.12 Overføring av produksjonsrettigheter og formidling

Tillatelsene til overføring av produksjonsrettigheter blir gitt i forbindelse med norske bedrifters deltakelse i internasjonalt samarbeid om utvikling av forsvarsmateriell. I 2010 ble det gitt 16 tillatelser til overføring av produksjonsrettigheter. Verdien av overføringen av produksjonsrettigheter i 2010 utgjorde 964 000 kroner. I 2008 og 2009 mottok ikke Utenriksdepartementet noen søknader om formidling av forsvarsmateriell fra et tredjeland til et annet. 2010 ble det gitt en tillatelse til formidling.

9.13 Oversikt over utførsel av sivile varer til militær bruk i mottakerlandet

Tabell 9.8 viser utførsel av flerbruksvarer, sivile varer, omfattet av departementets vareliste II til militær sluttbruk.

Tabell 9.8 Oversikt over flerbruksvarer til militær sluttbruk

Land	Produkt	Verdi
Sør Korea	Undervannsutstyr lisenspliktig iht. pkt 6A001.a.1 i vareliste II	
Tyrkia	Undervannsutstyr lisenspliktig iht. pkt 6A001.a.1 i vareliste II	
Polen	Undervannsutstyr lisenspliktig iht. pkt 6A001.a.1 i vareliste II	
Japan	Undervannsutstyr lisenspliktig iht. pkt 6A001.a.1 i vareliste II	
Chile	Undervannsutstyr lisenspliktig iht. pkt 6A001.a.1 i vareliste II	
	Sum	11 376

9.14 Oversikt over utførsel av beskyttelsesutstyr for bruk i humanitær minerydding

Tabell 9.9 Utstyr for humanitær minerydding

Mottaker	Bruk
DanChurchAid	Vester for mineryddere i Libanon
Danish Demining Group	Vester for mineryddere i Afghanistan
Danish Demining Group	Vester for mineryddere i Somalia
Danish Demining Group	Vester for mineryddere i Uganda
Digger DTR, Demining Technologies	Vester for mineryddere i Chad
EOD Technology, Inc.	Vester for mineryddere i Afghanistan
FSD-Swiss Foundation for Mine Action	Vester for mineryddere i Libanon
FSD-Swiss Foundation for Mine Action	Vester for mineryddere i Sri Lanka
FSD-Swiss Foundation for Mine Action	Vester for mineryddere i Sudan
FSD-Swiss Foundation for Mine Action	Vester for mineryddere i Tadjikistan
Handicap International	Vester for mineryddere i MZ
Handicap International	Vester for mineryddere i Senegal
International Org. for Migration	Vester for personlig beskyttelse i Sudan
International Org. for Migration	Vester for personlig beskyttelse i Uganda
Landmine Action	Vester for mineryddere i Vestsahara
Mine Clearance Planning Agency	Vester for mineryddere i Afghanistan
Mine Clearance Planning Agency (MCPA)	Vester for mineryddere i Afghanistan
Mine Detection and Dog Centre	Vester for mineryddere i Afghanistan
Mine Detection Centre	Vester for mineryddere i Afghanistan
Norwegian Peoples Aid	Vester for mineryddere i Angola
NPA MA Tadjikistan	Vester for mineryddere i Tadjikistan
RONCO Consulting Corporation	Vester for mineryddere i Afghanistan

Tabell 9.9 Utstyr for humanitær minerydding

Mottaker	Bruk
RONCO Consulting Corporation	Vester for mineryddere i Irak
RONCO Consulting Corporation	Vester for mineryddere i Peru
Solidarity Service International (SODI)	Vester for mineryddere i Vietnam
UNDP Lebanon	Vester for mineryddere i Libanon
UNDP Yemen	Vester for mineryddere i Yemen
United Nations Development Programme	Vester for mineryddere i Tajikistan
UNOPS	Vester for mineryddere i Tajikistan
UNOPS, Division of Procurement Services	Vester for personlig beskyttelse i Colombia

9.15 Oversikt over bedrifter som har rapportert om eksport i 2008

- Arma Agora AS
- Bandak AS
- Berendsen PMC AS
- Børselars A/S
- Chemring Nobel AS
- Comrod AS
- Corena Norge AS
- Exide Technologies AS
- Flextronics International Norway AS
- FLO/F/DTA – Gardermoen
- Fred. Olsen Fly og Luftmateriell AS
- Hanevik Våpen v/K E Hanevik
- Hansen, Ragnar Ing. AS
- Ingeniør Harald Benestad as
- Intersport Bogstadveien AS
- Jakt & Friluft AS
- Kitron AS
- Kongsberg Defence & Aerospace AS
- Kongsberg Maritime AS
- Landrø, Magne A/S
- Larsen Biathlon, Kjell G.
- Metronor AS
- Nacre AS
- Nammo Bakelittfabrikken AS
- Nammo Raufoss AS
- NATECH NSV AS
- Nopro AS, P.O.Box 203
- Norma A/S
- Norplasta as
- Norsk Institutt for vannforskning/NIVA
- OSI Optoelectronics AS
- Otto Olsen as
- Saab International Norge AS, c/o Hærens Taktiske Treningssenter

- Saab Microwave Systems AS
- T&G Elektro A/S
- Teleplan Globe AS
- Thales Norway AS
- Tinex AS
- Umoe Mandal AS
- Vinghøg AS/Simrad Optronics Group
- Volvo Aero Norge AS
- Winge Våpen AS

Eksport av forsvarsmateriell til Midtøsten og Nord-Afrika

På bakgrunn av de dramatiske hendelsene i landene i Midtøsten og Nord-Afrika, tok Utenriksdepartementet tidlig initiativ til en gjennomgang av status når det gjaldt løpende eksportaktiviteter til land i regionen. Gjennomgangen viser at det er ført en restriktiv linje når det gjelder hvilke stater som kan få motta forsvarsmateriell fra Norge. De forente arabiske emirater (FAE), Kuwait og Qatar er godkjent som mottakere av både A- og B-materiell. I 2009 avsto departementet å åpne for salg av A-materiell til Saudi-Arabia og i 2010 til Bahrain, Egypt og Jordan. De siste årene har det funnet sted en begrenset eksport av varer i kategori B til Algerie, Egypt, Jordan, Oman, Libya, Saudi-Arabia og Tunisia. Regjeringen har konsultert Den utvidede utenriks- og forsvarskomiteen om resultatet av gjennomgangen og den videre behandlingen av nye søknader om eksport av forsvarsmateriell til de aktuelle landene i et møte i april 2010.

Omfanget av eksporten til disse landene fremgår i oversiktene i stortingsmeldingene som er fremlagt siden 1996. Som det vil fremgå, er det en nedgang i eksporten til landene i regionen.

Utenriksdepartementet

t i l r å r :

Tilråding fra Utenriksdepartementet av 10. juni 2011 om eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2010, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid, blir sendt Stortinget.

Vedlegg 1

Lov 18. desember 1987 nr. 93 om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v.

Lovens tittel endret ved lov 22 juni 1990 nr. 35.

§ 1.¹

Kongen kan bestemme at varer og teknologi som kan være av betydning for andre lands utvikling, produksjon eller anvendelse av produkter til militært bruk eller som direkte kan tjene til å utvikle et lands militære evne, samt varer og teknologi som kan benyttes til å utøve terrorhandlinger, jf. straffeloven § 147 a første ledd, ikke må utføres fra norsk tollområde uten særskilt tillatelse. Det kan også settes forbud mot at det uten særskilt tillatelse ytes tjenester som nevnt i første punktum. Det kan settes vilkår for tillatelsene.

Kongen kan likeså sette forbud mot at personer som har bopel eller oppholdssted i Norge og norske selskaper, stiftelser og sammenslutninger uten særskilt tillatelse driver handel med, formidler eller på annen måte bistår ved salg av våpen og militært materiell fra et fremmed land til et annet. Tilsvarende gjelder for strategiske varer og teknologi som er nærmere angitt i forskrift.

Kongen gir nærmere forskrifter til utfylling og gjennomføring av loven.

§ 2.²

Enhver plikter å gi departementet den bistand og de opplysninger som kreves for å kontrollere at bestemmelsene i loven eller i forskriftene gitt i medhold av den blir fulgt.

Til dette formål kan departementet foreta inspeksjon og kreve innsyn i registrerte regnskapsopplysninger, regnskapsmateriale, forretningspapirer og andre dokumenter som kan ha betydning. Departementet kan foreta kontrollen selv eller la oppnevnte sakkyndige gjøre det. I forbindelse med kontrollen skal departementet få til-

gang til kontor- og bedriftslokaler og nødvendig hjelp og rettledning. Klage etter forvaltningslovens §§ 14 og 15 har ikke oppsettende virkning med mindre underinstansen eller klageinstansen fastsetter det.

Pliktene etter første og annet ledd gjelder uten hinder av lovbestemt taushetsplikt.

Med de unntak som følger av bestemmelsene foran, har enhver taushetsplikt om det de får kunnskap om etter denne lov. Taushetsplikten er likevel ikke til hinder for

1. at opplysningen brukes for å oppnå det formål de er gitt eller innhentet for, bl.a. kan de brukes i forbindelse med saksforberedelse, avgjørelse, gjennomføring av avgjørelsen, oppfølging og kontroll,
2. at opplysningene er tilgjengelige for andre tjenestemenn innen organet eller etaten i den utstrekning som trengs for en hensiktsmessig arbeids- og arkivordning, bl.a. til bruk av veiledning i andre saker,
3. at forvaltningsorganet gir andre forvaltningsorganer opplysninger om et foretaks forbindelse med organet og om avgjørelser som er truffet når det er nødvendig for å fremme avgiverorganets oppgaver etter denne lov,
4. at forvaltningsorganet anmelder eller gir opplysninger om lovbrudd til påtalemyndigheten eller vedkommende kontrollmyndighet, når det finnes ønskelig av allmenne omsyn eller forfølgning av lovbruddet har naturlig sammenheng med avgiverorganets oppgaver,
5. at forvaltningsorganet gir et annet forvaltningsorgan opplysninger (samordning) som forutsatt i lov om Oppgaveregisteret.

Departementet kan videre bestemme at offentlige organer som har med skatteligningen og kontrollen med merverdiavgiften å gjøre, skal få adgang til å gjøre seg kjent med de opplysninger som er gitt etter denne lov.

Forvaltningslovens §§ 13 til 13 e gjelder ikke.

¹ Endret ved lover 22 juni 1990 nr. 35, 17 juni 2005 nr. 56 (i kraft 1 juli 2005 iflg. res. 17 juni 2005 nr. 632).

² Endret ved lover 6 juni 1997 nr. 35 (i kraft 1 nov 1997), 17 juli 1998 nr. 56 (i kraft 1 jan 1999).

§ 3.³

Departementet kan kreve beslag i regnskapsmateriale m.v. som nevnt i § 2 annet ledd. Er det grunn til å tro at det finnes slikt materiale, og gir forholdene ellers grunn til det, kan departementet kreve ransaking av kontorlokale og alle andre steder som ikke er privat hjem.

Krav om ransaking eller beslag skal rettes til politiet. Om den videre behandling av kravet gjelder reglene i straffeprosessloven så langt de passer. Den kravet rettes mot skal ha partsrettigheter etter straffeprosessloven og i den grad det er nødvendig for virksomheten, tilgang til det beslaglagte. Han blir likevel ikke av den grunn å regne som siktet for en straffbar handling. Straffeprosesslovens § 204 gjelder tilsvarende. Retten avgjør uten hensyn til § 212 første ledd i straffeprosessloven hvilke dokumenter mm. som retten skal se igjennom.

§ 4.

Når departementet krever ransaking eller beslag for å få opplysninger om et forhold som vedkommende er siktet eller tiltalt for, skal kravet behandles i særskilt sak etter reglene i § 3 annet ledd. Det samme gjelder når departementet krever å få se dokumenter mm. som ligger hos retten eller påtalemyndigheten uten at det er avgjort om de kan brukes i straffesaken. Hvis retten godtar kravet fra departementet, kan den sette som vilkår at opplysningene ikke skal benyttes i forbindelse med etterforskningen i straffesaken før det er endelig avgjort om påtalemyndigheten kan benytte dem i denne saken. Får påtalemyndigheten ikke medhold i sitt krav, kan departementet ikke gi opplysningene eller dokumentene videre til påtalemyndigheten med mindre det er lovlig etter de regler som ellers gjelder deres taushetsplikt ved straffbare handlinger.

§ 5.

Dersom forholdet ikke rammes av strengere straffebud, straffes med bøter eller med fengsel inntil fem år eller med begge deler den som forsettlig:

1. utfører eller søker å utføre varer, teknologi eller tjenester i strid med denne lov eller forskrift som er gitt i medhold av den, eller

2. overtrer eller søker å overtre noe vilkår som er satt i medhold av denne lov, eller
3. muntlig eller skriftlig gir uriktige opplysninger om forhold som er av betydning for adgangen til å utføre varer, teknologi eller tjenester når det skjer
  - a. i erklæring avgitt til bruk for offentlig myndighet eller noen som handler på vegne av offentlig myndighet, i anledning av utførsel eller søknad om tillatelse til utførsel,
  - b. i erklæring som skal sette en annen i stand til å gi slik erklæring som er nevnt under punkt a, eller
4. På annen måte overtrer eller søker å overtre bestemmelser som er gitt i eller i medhold av denne lov.

På samme måte straffes medvirkning til noen overtredelse som nevnt i første ledd.

Uaktsom overtredelse som nevnt i første ledd eller medvirkning til det, straffes med bøter eller fengsel inntil to år.

§ 6.

(Opphevet ved lov 20 juli 1991 nr. 66.)

§ 7.⁴

Departementet kan pålegge et foretak eller en person som ikke oppfylder sin opplysningsplikt etter § 2 en daglig, løpende mulkt, inntil opplysningsplikten er oppfylt.

Tvangsmulkten størrelse fastsettes under hensyn til hvor viktig det er at pålegget blir gjennomført.

Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg.

Kongen gir nærmere forskrifter om fastsettelse, beregning og ettergivelse av tvangsmulkt.

§ 8.

Loven trer i kraft straks. Forskrifter om kontroll av strategisk eksport gitt i medhold av Mellombels lov av 13. desember 1946 nr. 30 om utførsleforbud gjelder inntil videre.

Loven kommer ikke til anvendelse på tillatelser som er gitt før loven trer i kraft. Tjenesteytinger og meddelelse av teknologi mv. etter lovens ikrafttreden krever likevel tillatelse etter denne lov selv om de knytter seg til tidligere gitte tillatelser.

³ Endret ved lov 17 juli 1998 nr. 56 (i kraft 1 jan 1999).

⁴ Endret ved lov 26 juni 1992 nr. 86.

Vedlegg 2**Delegering av myndighet etter lov om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi**

DATO:	FOR–1987–12–18–967
DEPARTEMENT:	UD (Utenriksdepartementet)
AVD/DIR:	Utenriksøk. avd. III
PUBLISERT:	I 1987 966
IKRAFTTREDELSE:	1988–02–13
SIST-ENDRET:	
ENDRER:	
GJELDER FOR:	Norge
HJEMMEL:	LOV–1987–12–18–93–§1 og LOV–1987–12–18–93–§7
NÆRINGSKODE:	35 38
KORTTITTEL:	Delegering av myndighet

Delegering av myndighet etter lov om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi.

Fastsatt ved kgl.res. av 18. desember 1987.
Fremmet av Handels- og skipsfartsdepartementet.

Utenriksdepartementet gis fullmakt til å utøve den fullmakt som i henhold til lov av 18. desember 1987 nr. 93 er tillagt Kongen.

Vedlegg 3

Utenriksdepartementets forskrifter av 10. januar 1989 til gjennomføring av utførselsreguleringen for strategiske varer, tjenester og teknologi, med senere endringer

Fastsatt av Utenriksdepartementet 10. januar 1989 i medhold av lov om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi av 18. desember 1987, § 1, jfr kgl.res. av 18. desember 1987 nr 967. Endret ved forskrifter 18. oktober 1989 nr. 1113, 1. desember 1990 nr. 1167, 9. desember 1992 nr. 1043, 2 jan 1995 nr. 6, 15 jan 1996 nr. 92, 1 aug 1997 nr. 943, 4 jan 2000 nr. 2, 24 nov 2004 nr. 1508, 4 juli 2007 nr. 994.

§ 1.¹

- a. Ved utførsel av visse varer, nærmere angitt teknologi, herunder immaterielle ytelser, tekniske datapakker eller produksjonsrettigheter for varer, eller visse tjenester kreves tillatelse fra Utenriksdepartementet (lisensplikt). Tillatelse gis i form av utførselslisens på fastlagt skjema eller i brevform, jf. § 4. Lisensplikten gjelder også ved utførsel av slike varer fra tollager.
- b. Utenriksdepartementet utarbeider lister over disse varer og tilhørende teknologi. Departementet avgjør i tvilstilfeller om en vare eller teknologi er lisenspliktig eller ikke. Departementet kan foreta endringer i listene.
- c. Listene omfatter:
  - Liste I: Våpen, ammunisjon, annet militært materiell og tilhørende teknologi.
  - Liste II: Strategiske varer og tilhørende teknologi som ikke er dekket av liste I.
- d. Tjenester knyttet til varer og teknologi på listene I og II, samt tjenester for øvrig som direkte kan tjene til å utvikle et lands militære evne, som ytes i utlandet eller her i landet for bruk i utlandet, krever tillatelse fra Utenriksdepartementet.
- e. Ved utførsel av varer og teknologi på listene I og II samt ved tjenesteytelser i forbindelse med slike varer og teknologi, kan Utenriksdepartementet kreve sluttbrukererklæringer.
  - f. Uten hensyn til Utenriksdepartementets lister er det lisensplikt for utførsel av enhver vare, teknologi og tjeneste til militær bruk til områder hvor det er krig eller krig truer eller til land hvor det er borgerkrig.
  - g. Uten hensyn til Utenriksdepartementets lister er det lisensplikt for utførsel av enhver vare, teknologi og tjenesteytelse der eksportøren er kjent med eller har grunn til å forstå at varen, teknologien eller tjenesten er eller kan være ment, helt eller delvis, for bruk i forbindelse med utvikling, produksjon, håndtering, drift, vedlikehold, lagring, deteksjon, identifikasjon eller spredning av kjemiske, biologiske eller kjernefysiske våpen eller andre kjernefysiske sprenglegemer. Tilsvarende regler gjelder i forbindelse med utvikling, produksjon, vedlikehold eller lagring av missiler som kan levere slike våpen.
  - h. Uten hensyn til Utenriksdepartementets lister er det lisensplikt for utførsel av enhver vare, teknologi eller tjeneste til militær bruk til områder som er underlagt våpenembargo vedtatt av FN's sikkerhetsråd med hjemmel i FN-paktens kapittel VII.
  - i. Handel, formidling eller annen bistand ved salg av de militære varer og teknologi som omfattes av liste I fra et fremmed land til et annet, er ikke tillatt uten tillatelse fra Utenriksdepartementet. Tilsvarende gjelder ved formidling av varer oppført på Utenriksdepartementets liste II, samt for tilhørende teknologi og tjenesteytelse der det er kjent eller grunn til å forstå, at varen, teknologien eller tjenesten er eller kan være ment, helt eller delvis, for bruk i forbindelse med utvikling, produksjon, håndtering, drift, vedlikehold, lagring, deteksjon, identifikasjon eller spredning av kjemiske, biologiske eller kjernefysiske våpen eller andre kjernefysiske sprenglegemer, og i forbindelse med utvikling, produksjon, vedlikehold eller lagring av missiler som kan levere slike våpen.

¹ Endret ved forskrifter 2 jan 1995 nr. 6, 4 jan 2000 nr. 2, 24 nov 2004 nr. 1508, 4 juli 2007 nr. 994.

§ 2.²

At bindende avtaler er inngått eller at betaling er mottatt vil ikke kunne legges til grunn for innvilgelse av tillatelse til utførsel. Ved salg av lisenspliktige varer til utlandet bør det alltid tas forbehold om at søknad om tillatelse til utførsel innvilges.

§ 3.

Unntatt fra lisensplikten i § 1 er:

- a. varer i utenlandsk eie som returneres til utlandet etter å ha vært midlertidig innført til Norge i forbindelse med utstilling eller demonstrasjon. Unntaket gjelder ikke varer på liste I,
- b. redningsutstyr og oljevernustyr som utføres i forbindelse med hjelpeaksjoner,
- c. skytevåpen, våpendeler og ammunisjon som utføres i henhold til forskrift 25. januar 1963 nr. 9722 om skytevåpen, våpendeler og ammunisjon, sjette del,
- d. varer som utføres til den europeiske romorganisasjonen ESA, eller en representant for denne, og som er strengt nødvendige for organisasjonens offisielle virksomhet.³ Unntaket gjelder bare for leveranser til ESAs medlemsland,⁴
- e. varer som utelukkende er gjenstand for transport over norsk tollområde, når avsender og mottaker befinner seg utenfor norsk tollområde. Unntaket gjelder ikke varer på liste I,
- f. varer, teknologi og tjenester til bruk for den norske befolkning og til norske bedrifter på Svalbard og Jan Mayen,
- g. varer, teknologi og tjenester til bruk på Norges kontinentalsokkel,
- h. varer, teknologi og tjenester til bruk om bord på norskeide skip under norsk flagg og norskeide luftfartøyer, i utenriksfart,
- i. Utførsel fra norsk forsvarsmyndighet, forutsatt at eiendomsretten til varen ikke overføres og varen skal benyttes av norske styrker i utlandet eller mottakeren er forsvarsmyndighet i NATO- eller EU-land. Unntaket gjelder også for varer som norsk forsvarsmyndighet sender ut for reparasjon, vedlikehold, oppdatering eller lignende, med retur til Norge. I henhold til disse unntaksbestemmelsene skal forsvarsmyndigheten hvert år, innen 15. februar, sende rapport til Utenriksdepartementet om all utfør-

sel som nevnt ovenfor foretatt i løpet av det foregående kalenderår.

- j. militært materiell som beskrevet på liste I og som eies av et NATO-lands eller et EU-lands forsvarsmyndighet, og som returneres til utlandet etter å ha vært midlertidig innført til Norge i forbindelse med øvelse eller trening.

§ 4.⁵

Utenriksdepartementets tillatelse til utførsel av varer som er lisenspliktige i henhold til § 1, gis i form av utførselslisens etter søknad på fastsatt skjema. Søknad og tillatelse kan overføres elektronisk.

Når det gjelder søknader om tillatelser til utførsel av teknologi eller tjenesteytelser som nevnt i § 1, fremmes søknad i brev form. Tillatelse vil likeledes bli gitt i brev form.

Søknad om formidling som nevnt i § 1 bokstav i fremmes i brev form. Tillatelse gis likeledes i brev form.

Eksportøren plikter å legge fram alle opplysninger og den dokumentasjon som Utenriksdepartementet finner nødvendig for behandling av søknaden.

Søknaden skal være undertegnet av eksportøren eller den som har fullmakt til å handle på eksportørens vegne.

§ 5.

Tillatelse til utførsel av varer og teknologi, samt ytelse av tjenester kan ikke overdras til andre uten tillatelse fra Utenriksdepartementet.

§ 6.⁶

Eksportøren skal påse:

- at varer, teknologi eller tjenester som utføres er i samsvar med innvilget tillatelse,
- at varer, teknologi eller tjenester som utføres går til det bestemmelsessted som framgår av tillatelsen,
- at varer, teknologi eller tjenester som utføres ikke fraviker de kvanta eller beskrivelser som framgår av utførselstillatelsen,
- at utførselen skjer innen den gyldighetsfrist som er satt i utførselstillatelsen,
- at særlige vilkår som er satt i utførselstillatelsen er oppfylt.

² Endret ved forskrift 24 nov 2004 nr. 1508.

³ Se artikkel VI i Vedlegg I til ESA-konvensjonen.

⁴ <http://www.esa.int/>

⁵ Endret ved forskrifter 4 jan 2000 nr. 2, 24 nov 2004 nr. 1508.

⁶ Endret ved forskrift 24 nov 2004 nr. 1508.

§ 7.

Gyldig tillatelse fra Utenriksdepartementet skal foreligge før utførsel av varer som omfattes av lisensplikten. Eksportøren skal påse at utførselen er i samsvar med den gyldige tillatelsen, jf. § 6. Utenriksdepartementet eller tollmyndigheten kan pålegge at eksportøren skal legge frem dokumentasjon om enhver utførsel eller tillatelse gitt i medhold av denne forskrift for kontroll.

§ 8.⁷

Søknad om forlenging av tillatelsens gyldighet sendes Utenriksdepartementet med redegjørelse for årsaken til at tillatelsen ønskes forlenget. Det samme gjelder søknad om endring av tillatelsen. Søknaden sendes i brev form. Søknad og tillatelse kan også overføres elektronisk.

En tillatelse kan kun endres av Utenriksdepartementet.

§ 9.⁸

Dersom en innvilget tillatelse ikke benyttes eller ikke kan benyttes i overensstemmelse med anførte vilkår, skal tillatelsen umiddelbart returneres til Utenriksdepartementet med en redegjørelse for årsaken til at den ikke kan benyttes.

§ 10.⁹

Eksportøren eller den som har fullmakt til å handle på eksportørens vegne, skal umiddelbart varsle Utenriksdepartementet skriftlig dersom innvilget tillatelse er tapt.

⁷ Endret ved forskrift 24 nov 2004 nr. 1508.

⁸ Endret ved forskrift 24 nov 2004 nr. 1508.

⁹ Endret ved forskrift 24 nov 2004 nr. 1508.

§ 11.¹⁰

Eksportøren skal beholde den benyttede tillatelse i ti år fra den dag tillatelsens gyldighet utløper. Utenriksdepartementet kan pålegge eksportøren å legge frem tillatelsen for kontroll.

§ 12.¹¹

Det kan settes vilkår for innvilgelse av tillatelse. Vilkårene skal være i samsvar med formålet til lov 18. desember 1987 nr. 93 om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v.

§ 13.¹²

Tillatelse gitt i medhold av denne forskrift kan tilbakekalles dersom eksportøren vesentlig misbruker tillatelsen eller vesentlig misligholder vilkårene i denne. En tillatelse kan også tilbakekalles dersom det fremkommer nye opplysninger eller endrede fakta eller de politiske forhold i mottakerstaten eller området endres, og dette vesentlig endrer grunnlaget for tillatelsen. For øvrig gjelder de alminnelige regler om omgjøring av enkeltvedtak.

§ 14.¹³

Utenriksdepartementet kan gjøre unntak fra disse forskrifter.

§ 15.¹⁴

Disse forskrifter trer i kraft 15. februar 1989.

¹⁰ Endret ved forskrift 24 nov 2004 nr. 1508.

¹¹ Tilføyd ved forskrift 4 jan 2000 nr. 2. Endret ved forskrift 24 nov 2004 nr. 1508.

¹² Tilføyd ved forskrift 4 jan 2000 nr. 2. Endret ved forskrift 24 nov 2004 nr. 1508.

¹³ Endret ved forskrift 4 jan 2000 nr. 2 (tidligere § 12).

¹⁴ Endret ved forskrift 4 jan 2000 nr. 2 (tidligere § 13).

Vedlegg 4

Retningslinjer av 28. februar 1992 for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av våpen, militært materiell, samt teknologi og tjenester for militære formål¹

I. Formål og anvendelsesområde

1. Disse retningslinjene er veiledende for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av våpen, militært materiell, samt teknologi og tjenester for militære formål.

Reglene for lisensinnvilgelse gjelder ikke for leveranser av ubetydelig omfang og som ikke er for militær bruk eller for politibruk.

Utgangspunktet for eksportreguleringen er følgende formuleringer i Regjeringens erklæring av 11. mars 1959 og Stortingets vedtak av samme dato:

Regjeringens erklæring:

«Det skal ved avgjørelsen legges vekt på de utenriks- og innenrikspolitiske vurderinger, og hovedsynspunktet bør være at Norge ikke vil tillate salg av våpen og ammunisjon til områder hvor det er krig eller krig truer, eller til land hvor det er borgerkrig.»

Stortingets vedtak:

«Stortinget tar til etterretning den erklæring Statsministeren på vegne av Regjeringen har lagt frem. Stortinget vil sterkt understreke at eksport av våpen og ammunisjon fra Norge bare må skje etter en omhyggelig vurdering av de uten- og innenrikspolitiske forhold i vedkommende område. Denne vurdering må etter Stortingets mening være avgjørende for om eksport skal finne sted.»

I 1997 sluttet et enstemmig Storting seg til en presisering om at «Utenriksdepartementets vurdering av disse forholdene omfatter en vurdering av en rekke politiske spørsmål, herunder spørsmål knyttet til demokratiske rettigheter og respekt for grunnleggende menneskerettigheter».

Regjeringen anser Stortingets vedtak som et bindende pålegg, og eksportreguleringen skal sikre at det blir fulgt.

Utenriksdepartementets vurdering av lisenssøknader skjer bl.a. på grunnlag av kriteriene som fremgår i vedlegg A til disse Retningslinjene. Kriteriene gjenspeiler artikkel 2 i EUs felles holdning om våpeneksport (2008/944/CFSP), som Norge har sluttet seg til.

2. For gjennomføringen av reguleringen anvendes lov av 18. desember 1987 nr. 93 om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. (heretter kalt eksportkontrollloven), samt forskrift av 10. januar 1989 nr. 51 til gjennomføring av utførselsreguleringen for strategiske varer, tjenester og teknologi (heretter kalt forskriften).

Retningslinjene er veiledende, og fastsetter hvilke prinsipper det skal legges vekt på ved Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell med hjemmel i eksportkontrollloven og forskriften.

Retningslinjene skal legges til grunn ved vurderingen av søknader om utførselslisens og tillatelse etter forskriften § 1.

3. Den militærtekniske utvikling siden 1959 har medført at de hensyn som Regjeringens erklæring og Stortingets vedtak tok utgangspunkt i, bare kan ivaretas gjennom en eksportregulering som favner videre enn det som umiddelbart følger av ordlyden til erklæring og vedtak. Retningslinjene skal sikre dette. De gjelder således ikke bare ved behandling av søknader om eksportlisens for våpen og ammunisjon, men også for annet materiell, konstruert eller modifisert for militært formål, (se kap. V), ved delleveranser (se kap. VII), samt for teknologi og tjenesteyting (se henholdsvis kap. VI og VIII).

¹ Endret 20.5.2009

4. ² Ved behandlingen av lisenssøknader må man ha for øye at lisensplikten i mange tilfeller går lenger enn den hjemmel man har etter eksportkontroll-lovens § 1 til å nekte utførsel. Før det gis avslag på søknad om lisens, må det således være godtgjort at vilkårene er oppfylt etter loven. Ved behandling av lisenssøknader for eksport av varer med begrenset militær verdi, ved del-leveranser og ved eksport av teknologi og tjenester, er det særlig viktig at det foretas en slik vurdering av hjemmelsgrunlaget.

II. Landgrupper og varekategorier

1. For å lette behandlingen av lisenssøknader, anvendes følgende landgrupper:

Landgruppe 1 består av de nordiske land og NATOs medlemsland. I tillegg består gruppen av andre land som kan godkjennes av departementet som mottakere av våpen.

Landgruppe 2 består av land som befinner seg i et område hvor det er krig eller krig truer, land hvor det er borgerkrig eller land hvor en omhyggelig vurdering av de uten- og innenrikspolitiske forhold i vedkommende område tilsier at eksport av våpen og militært materiell ikke bør finne sted, eller land som rammes av en boikottbeslutning av FNs Sikkerhetsråd eller andre tiltaksregimer som Norge har sluttet seg til³.

Landgruppe 3 består av land utenfor gruppe 1 og 2 som Norge ikke selger våpen og ammunisjon til, men som kan motta annet materiell, konstruert eller modifisert for militært formål.

2. Følgende varekategorier innføres:

Varekategori A:

Våpen, ammunisjon og visse typer militært materiell.

Denne omfatter våpen og ammunisjon av alle slag.

Den omfatter i tillegg annet materiell som vil kunne benyttes med vesentlig virkning til å påvirke de militære styrkeforhold ut over nærområdet, herunder materiell for havovervåking og elektroniske tiltak mot satellittbårne systemer.

Varekategori B:

Annet materiell, konstruert eller modifisert for militært formål.

Denne omfatter annet materiell, konstruert eller modifisert for militært formål, som er beskrevet i Utenriksdepartementets liste I (Våpen, ammunisjon og annet militært materiell) og som ikke har egenskaper eller bruksområder slik de er definert for varekategori A.

III. Samarbeids- og utviklingsprosjekter

Eksport av varer, tjenester og teknologi til land Norge har samarbeidsavtaler med skal tillates dersom leveransen finner sted under et prosjekt som er godkjent av norske myndigheter med det hovedsiktemål å ivareta samarbeidslandenes egne forsvarsbehov. Dersom det ferdige produkt ikke fremstår som norsk, kan det reeksporteres etter samarbeidslandets eksportkontrollregler.

IV. Flernasjonale produkter

Ved samarbeidsprosjekter som er av en slik art at det ferdige produkt fremstår med flernasjonal identitet, kan produksjonslandets eksportkontrollregler legges til grunn ved eksport til tredjeland. I forbindelse med godkjenningen av samarbeidsprosjektet skal eksportvilkårene for det ferdige produkt til tredjeland avtales mellom de berørte lands myndigheter.

V. Eksport av varer med selvstendig funksjon

1. Eksportsøknaden behandles uavhengig av om utførselen til mottakerlandet skjer direkte eller indirekte.
2. Leveranser av kategori A-produkter kan ikke finne sted til andre sluttbrukere enn statlige myndigheter. Hovedsynspunktet bør være at leveranser av kategori A- og kategori B-produkter ikke kan finne sted til land i gruppe 2.
3.
  - a. For eksport av varer i kategori A vil det normalt kunne tilstås eksportlisens dersom kunden er, eller opptrer på vegne av, forsvarsmyndigheter i land i gruppe 1. Dokumentasjon må godtgjøre dette.

Lisensiering av leveranser under denne kategori til land utenfor gruppe 1 vil kreve regjeringsbehandling, og innvilgelse forutsetter fremlegging av myndighetsbekreftet sluttbrukererklæring med reeksport-klausul, dvs. erklæring som fastslår at reeksport ikke må finne sted uten norske myndigheters godkjennelse.

² Tidligere pkt.4 om COCOM utgått 1. februar 1995.

³ Vedtak om embargo eller sanksjoner som er vedtatt av Den europeiske union (EU) eller Organisasjon for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE) og som gjennomføres i norske forskrifter.

- b. For eksport av varer i kategori B skal det tilstås lisens for land i gruppe 1 og 3.

Dokumentasjon som godtgjør sluttbrukeren, skal kreves.

VI. Eksport av teknologi, herunder bl. a. produksjonsrettigheter og datapakker

1. Med teknologi menes her innsikt som er avgjørende for å utvikle, produsere, vedlikeholde eller bruke en vare.
2. Søknad om overføring av produksjonsrettigheter skal behandles med sikte på å sikre at overføringen ikke har som formål å omgå norsk eksportregulering.
3. Ved eksport av teknologi som inngår i samarbeidsavtaler med bedrifter eller myndigheter i andre land, skal tillatelse gis når avtalen er godkjent av norske myndigheter.
4. Ved behandlingen av søknader om eksport som ikke er ledd i myndighetsgodkjent samarbeid, skal det bringes på det rene hvilken kategori det ferdige produkt vil tilhøre.
  - a. Dersom det dreier seg om produksjonsrettigheter for en vare i kategori A, kan tillatelse bare gis for overføring til land i gruppe 1 og etter tilsvarende prinsipper som for øvrig gjelder for eksport av varer under denne kategorien.

Som vilkår for tillatelsen skal den norske selger av produksjonsrettighetene dessuten pålegges å innarbeide i kontraktbetingelsene forbehold om at eventuell sublisensiering av produksjonsrettigheter vil bli forelagt norske myndigheter for godkjenning. Utenriksdepartementet skal behandle søknad om sublisensiering på samme måte som overføring av produksjonsrettighetene direkte fra Norge.
  - b. For overføring av produksjonsrettigheter til varer i kategori B skal tillatelse i alminnelighet gis for land i gruppe 1 og 3. Utenriksdepartementets krav til dokumentasjon og kontraktbetingelser må i disse tilfeller bero på en konkret vurdering hvor bl. a. produktets egenskaper, produksjonslandets egen eksportpolitikk og skadevirkningene ved eventuell eksport til uønskede mottakere, tas i betraktning.
5. Ved andre typer teknologioverføringer kan det ikke oppstilles detaljerte retningslinjer. Vurderingen av eksportsøknaden vil måtte avhenge av i hvilken grad teknologi-overføringen knyt-

ter seg til et produkts militære funksjon. Jo mer dette er tilfelle, dess mer skal vurderingen av en søknad basere seg på retningslinjene for eksport av ferdigproduktet i tilsvarende varekategori.

VII. Delleveranser

1. Med delleveranser menes leveranser av varer som ikke har noen selvstendig funksjon.
2. Ved delleveranser under samarbeidsavtaler med bedrifter eller myndigheter i andre land, skal utførelseslisens gis når avtalen er godkjent av norske myndigheter. Det er da en forutsetning at de norske deler eller komponenter samordnes med deler fra andre leveringskilder, og at det ferdige produkt ikke fremstår som norsk.

Det kan i disse tilfellene avstås fra dokumentasjon for sluttbruk av det ferdige produkt.
3. For delleveranser til prosjekter som ikke er myndighetsgodkjente, og der leveransen er basert på markedstilgjengelig teknologi og på grunnlag av kundens produktbeskrivelse, skal lisens i alminnelighet innvilges til de land som ikke tilhører gruppe 2, dersom det ferdige produkt ikke fremstår som norsk. Dokumentasjon for sluttbruk av det ferdige produkt skal ikke kreves.
4. Søknad om eksportlisens for delleveranser av annen type enn nevnt i pkt. 2 og 3 skal behandles på samme måte som ved eksport av sluttproduktet. Bestemmelsen i Kap. I, punkt 1 skal imidlertid kunne begrunne fravik av denne regel.

VIII. Tjenesteytelser

1. Tjenesteytelser kan være knyttet til utvikling, produksjon, vedlikehold og bruk av et produkt, men behøver ikke være knyttet til noe produkt for å måtte ha tillatelse etter forskriftenes § 1, pkt. d og f. Militær planlegging vil også være omfattet.
2. For tjenesteytelser som er tilknyttet militært materiell under kategori A og B, og som utgjør en vesentlig forutsetning for materiellets utvikling, produksjon, vedlikehold eller bruk, skal det gjelde tilsvarende vilkår for innvilging av tillatelse for tjenesteytelser som ved eksportlisens for selve produktet. Dersom tjenesten har en løsere tilknytning til produktet, kan en mindre streng praksis overveies.

3. For tjenester som ikke er konkret knyttet til en vare, men som vedrører militær planlegging, skal tillatelse normalt innvilges til land i gruppe 1 og ikke innvilges til land i gruppe 2. Innvilgelse til andre mottakerland må vurderes konkret med utgangspunkt i tjenesteytelsens antatte militære og mulige politiske virkning, og godkjennes av departementet.
- d. medlemsstatenes forpliktelser innenfor rammen av Australia-gruppen, kontrollregimet for rakettvåpenteknologi, Zangger-komiteen, gruppen av leverandører av kjernefysisk materiale, Wassenaar-samarbeidet og Haag-atferdskodeksen mot spredning av ballistiske raketter (HCOC).

IX. Prosedyreregler

1. Søknader som behandles etter disse retningslinjer, bør være ferdigbehandlet av Utenriksdepartementet senest innen 12 uker for kategori A-produkter og senest innen 6 uker for øvrige søknader.
2. Ved vurdering av tekniske sider og bruksområde for produkt, teknologi, data-pakke eller tjeneste konsulteres om nødvendig Forsvarsdepartementet ved Forsvarets forskningsinstitutt.
3. Dersom søknaden om eksport berører viktige forsvarsspørsmål eller materiell-samarbeid med andre land, skal uttalelse innhentes fra Forsvarsdepartementet.
4. Dersom søknaden om eksport berører viktige norske næringsinteresser, skal uttalelse innhentes fra Næringsdepartementet.

Vedlegg A⁴

Kriterium 1

Respekt for medlemsstatenes internasjonale forpliktelser, særlig sanksjoner som er vedtatt av FNs sikkerhetsråd eller av Den europeiske union, avtaler om ikke-spredning og andre emner samt andre internasjonale forpliktelser

Eksportlisens skal ikke utstedes dersom dette er uforenlig med blant annet:

- a. medlemsstatenes internasjonale forpliktelser og deres plikt til å overholde våpenblokaden innført av De forente nasjoner (FN), Den europeiske union (EU) og Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE),
- b. medlemsstatenes forpliktelser etter avtalen om ikke-spredning av kjernefysiske våpen, konvensjonen om biologiske våpen og toksinvåpen og konvensjonen om kjemiske våpen,
- c. medlemsstatenes forpliktelse til å avstå fra å eksportere enhver form for anti-personellmidler.

Kriterium 2

Respekt for menneskerettighetene og internasjonal humanitærrett i den endelige bestemmelsesstaten

Medlemsstatene skal vurdere mottakerstatens holdninger til relevante prinsipper som er nedfelt i internasjonale menneskerettsinstrumenter, og skal deretter:

- a. avstå fra å utstede eksportlisens når det åpenbart er fare for at den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, kan bli brukt til intern undertrykking,
- b. i hvert enkelt tilfelle utøve særlig forsiktighet og ta hensyn til hvilken type militær teknologi eller militært utstyr det gjelder, når de utsteder lisens til land der kompetente organer i FN, Europarådet eller EU har konstatert alvorlige brudd på menneskerettighetene.

Teknologi eller utstyr som kan brukes til intern undertrykking, skal i denne forbindelse omfatte blant annet slik teknologi eller slikt utstyr, eller tilsvarende teknologi eller utstyr, som det er godtgjort at den påtenkte sluttbrukeren har anvendt til intern undertrykking, eller teknologi eller utstyr som det er grunn til å tro vil bli anvendt til andre formål eller viderelevert til en annen sluttbruker enn angitt, og bli brukt til intern undertrykking. I tråd med artikkel 1 i denne felles holdning skal det vurderes nøye hvilken type teknologi eller utstyr det dreier seg om, særlig om teknologien eller utstyret er ment for nasjonale sikkerhetsformål. Intern undertrykking omfatter blant annet tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff, summariske eller vilkårlige henrettelser, forsvinninger, vilkårlig frihetsberøvelse og andre alvorlige brudd på menneskerettighetene og de grunnleggende friheter, som angitt i relevante internasjonale menneskerettsinstrumenter, herunder Verdenserklæringen om menneskerettighetene og den internasjonale konvensjon om sivile og politiske rettigheter.

Medlemsstatene skal vurdere mottakerstatens holdninger til relevante prinsipper som er nedfelt i internasjonale humanitærrettsinstrumenter, og skal deretter:

⁴ Tatt ved endring av retningslinjene 20.mai 2009

- c. avstå fra å utstede eksportlisens når det åpenbart er fare for at den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, kan bli brukt til å begå alvorlige brudd på internasjonal humanitærrett.

Kriterium 3

Den innenrikspolitiske situasjonen i den endelige bestemmelsesstaten som følge av eksisterende motsetninger eller væpnede konflikter

Medlemsstatene skal avstå fra å utstede eksportlisens som vil kunne fremprovosere eller forlenge væpnede konflikter eller forverre eksisterende motsetninger eller konflikter i den endelige bestemmelsesstaten.

Kriterium 4

Bevaring av regional fred, sikkerhet og stabilitet

Medlemsstatene skal avstå fra å utstede eksportlisens når det åpenbart er fare for at den påtenkte mottakeren vil bruke den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, til å angripe en annen stat eller til å tvinge gjennom territorialkrav med makt.

Ved vurderingen av denne risikoen skal medlemsstatene ta hensyn til blant annet følgende:

- om det pågår, eller om det er sannsynlig at det kan oppstå, en væpnet konflikt mellom mottakerstaten og et annet land,
- om det foreligger territorialkrav mot et naboland som mottakerstaten tidligere har forsøkt eller truet med å tvinge gjennom med makt,
- om det er sannsynlig at den militære teknologien eller det militære utstyret vil bli brukt til andre formål enn legitime nasjonale sikkerhets- og forsvarsoppgaver i mottakerstaten,
- at det er nødvendig å unngå å påvirke den regionale stabiliteten negativt i vesentlig grad.

Kriterium 5

Den nasjonale sikkerheten i medlemsstatene og i territorier der de eksterne forbindelser er en medlemsstats ansvar, samt den nasjonale sikkerheten i vennligsinnede og allierte land

Medlemsstatene skal ta hensyn til:

- hvilken virkning den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, kan ha på deres egne, på andre medlemsstaters og på vennligsinnede og allierte lands forsvars- og sikkerhetsinteresser, samtidig som de erkjenner at dette forhold ikke må berøre hensynet til kriteriet om respekt for menneskerettighetene

eller kriteriet om regional fred, sikkerhet og stabilitet,

- risikoen for at den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, kan bli brukt mot deres egne eller andre medlemsstaters styrker og mot styrkene til vennligsinnede og allierte land.

Kriterium 6

Kjøperlandets atferd overfor verdenssamfunnet, særlig med hensyn til landets holdning til terrorisme, hvilke allianser det har inngått, og respekten for folkeretten

Medlemsstatene skal ta hensyn til blant annet kjøperlandets historikk når det gjelder:

- støtte eller oppfordring til terrorisme og internasjonal organisert kriminalitet.
- overholdelse av internasjonale forpliktelser, særlig om å avstå fra maktbruk, og av internasjonal humanitærrett.
- forpliktelse om ikke-spredning og andre former for rustningskontroll og nedrustning, særlig med hensyn til undertegning, ratifisering og gjennomføring av relevante konvensjoner om rustningskontroll og nedrustning nevnt i kriterium 1 bokstav b).

Kriterium 7

Risiko for at den militære teknologien eller det militære utstyret skal bli ulovlig omsatt i kjøperlandet eller reeksportert på ugunstige vilkår

Ved vurderingen av hvilken virkning den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, kan ha på mottakerstaten, og av risikoen for at teknologien eller utstyret kan bli viderelevert til en uønsket sluttbruker eller bli anvendt til et uønsket formål, skal det tas hensyn til følgende:

- mottakerstatens legitime forsvars- og sikkerhetsinteresser, også i tilknytning til eventuell deltakelse i FN's og andre fredsbevarende operasjoner,
- mottakerstatens tekniske evne til å bruke teknologien eller utstyret,
- mottakerstatens evne til å gjennomføre effektiv eksportkontroll,
- risikoen for at teknologien eller utstyret vil bli reeksportert til uønskede bestemmelsessteder, og mottakerstatens historikk med hensyn til å overholde bestemmelser om reeksport eller innhente samtykke før reeksport som den eksporterende medlemsstaten finner det nødvendig å pålegge,

- e. risikoen for at teknologien eller skal bli videre- sendt til terrororganisasjoner eller frittstående terrorister,
- f. risikoen for teknologiervervelse gjennom ulov- lig kopiering av produkter (reverse enginee- ring) eller utilsiktet teknologioverføring.

Kriterium 8

Forenlighet mellom eksporten av militær teknologi eller militært utstyr og mottakerlandets økonomiske og tekniske evne, samtidig som det tas hensyn til at det er ønskelig at stater kan dekke sine legitime sikkerhets- og forsvarsbehov med minst mulig innsats av menneskelige og økonomiske ressurser til våpen

Medlemsstatene skal på bakgrunn av opplysning- ger fra relevante kilder, som rapporter fra FNs

utviklingsprogram (UNDP), Verdensbanken, Det internasjonale valutafond (IMF) og Organisasjo- nen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD), vurdere om den planlagte eksporten i betydelig grad vil hindre en bærekraftig utvikling i mottakerstaten. De skal i denne forbindelse vur- dere den forholdsmessige størrelsen på mottaker- statens militære og sosiale utgifter, idet de tar hensyn også til eventuell bilateral bistand eller bistand fra EU.

Vedlegg 5**Liste I: våpen, ammunisjon, annet militært materiell og tilhørende teknologi**

1. Håndvåpen m.v. for militært eller annet formål:
Revolvere, pistoler, geværer, maskingeværer, maskinpistoler, harpuncanoner og harpungeværer; andre ildvåpen eller lignende apparater som avfyrrer en eksplosiv ladning; bajonetter.
Merknad:Pkt. 1 omfatter ikke glattborede haglgeværer, konstruert for jaktbruk, og antikke håndvåpen fra før 1890.
2. Artilleri m.v.
  - a. Artillerienheter, inklusive kanoner og mortere, samt granatkastere og panservernvåpen innbefattet pansergevær, granatgevær og panserskudd.
  - b. Flammekastere.
3. Missilsystemer, bomber, raketter, torpedoer, land- og sjøminer, håndgranater.
4. Ildledningsutstyr, søkerutstyr, utstyr for håndtering, mottiltak m. v.:
  - a. Utstyr spesielt konstruert eller modifisert for ildledning, håndtering, kontroll, armering, utskyting, styring, deteksjon, lokalisering, fjerning, sveiping, jamming, destruksjon eller desarmering av materiell nevnt i punktene 2 og 3.
  - b. Sonarer og sonarutstyr, herunder sonarbøyer, spesielt konstruert eller modifisert for militært formål.
5. ABC-våpen m.v.:
  - a. Radioaktive, biologiske og kjemiske våpen.
  - b. Utstyr spesielt konstruert eller modifisert for utplassering, utskyting, spredning eller nøytralisering av våpen nevnt under punkt 5a.
  - c. Utstyr, kjemikalier og substanser utviklet for deteksjon av våpen nevnt under punkt 5a.
  - d. Utstyr, kjemikalier og substanser utviklet for rensing av objekter som har vært utsatt for kjemiske stridsmidler.
  - e. Tåregasser og andre substanser som forårsaker irritasjon eller redusert fysisk yteevne, av midlertidig karakter.
6. Ammunisjon, sprengstoff m.v.:
formål, stridsvogner, militære bergningsvog-
  - a. Ammunisjon til produkter nevnt i punktene 1 og 2.
  - b. Magasiner og utstyr for innføring av ammunisjon.
  - c. Sprengstoff, krutt og tennmidler spesielt konstruert eller modifisert for materiell i punktene 3, 5 og 6a.
  - d. Sprengladninger spesielt konstruert eller modifisert for militært formål samt avfyringsmidler, herunder tennhetter, til slikt materiell.
  - e. Drivladninger for missiler, raketter og torpedoer.
  - f. Pyrotekniske artikler og røykutstyr spesielt konstruert eller modifisert for militært formål.
7. Elektronisk utstyr m.v., ikke nevnt under pkt. 4:
  - a. Sambandsutstyr spesielt konstruert eller modifisert for militært formål.
  - b. Elektronisk krigføringsutstyr, herunder antiradarsystemer og radarvarslere.
  - c. Navigasjonsutstyr, avstandsmålere, posisjons- og retninggivere, spesielt konstruert eller modifisert for militært formål.
  - d. Laser-, partikkelstråle- eller mikrobølgevåpen.
  - e. Annet elektronisk utstyr, spesielt konstruert eller modifisert for militært formål.
8. Fartøyer m.v., undervannsutstyr:
  - a. Fartøyer, herunder undervannsfartøyer, spesielt konstruert eller modifisert for militært formål.
  - b. Ubåt- og torpedonett.
  - c. Pontongbroer.
  - d. Dykkerutstyr spesielt konstruert eller modifisert for militært formål.
9. Luftfartøyer, m.v.:
  - a. Luftfartøyer og romfartøyer spesielt konstruert eller modifisert for militært formål.
  - b. Fallskjermer for stridende personell eller for slipp av last
10. Beltebiler, amfibiebiler og andre kjøretøyer spesielt konstruert eller modifisert for militært formål.

- Merknad: Pkt. 10 omfatter ikke ubevæpnede og ikke-pansrede kjøretøyer fra før 1950, konstruert for kjøring på vei.
11. Beskyttelses- og redningsutstyr m.v., spesielt konstruert eller modifisert for militært formål:
G-drakter, trykkdrakter, isolasjonsdrakter, beskyttelsesklær, skuddsikre vester, beskyttelsesutstyr for minerydding, hjelmer, surstoffutrustninger, pusteutstyr, fallskjermer, katapulter og andre utskyttningsanordninger.
  12. Hangarer, tilfluktsrom og andre bygninger, samt containere, provisoriske bygg og telt, spesielt konstruert eller modifisert for militært formål
  13. Kamouflasjemateriell.
  14. Fotomateriell:
    - a. Kameraer spesielt konstruert eller modifisert for militært formål.
    - b. Utstyr for tyding av flyfotografier, spesielt utviklet eller modifisert for militært formål.
  15. Intendanturmateriell, herunder bekledning, drivstoffer, kvarter- og kontormateriell samt utstyr for forpleining, spesielt utviklet eller modifisert for militært formål.
  16. Materiell, herunder simulatorer, spesielt konstruert eller modifisert for opplæring i bruk eller vedlikehold av produkter under 1-15 ovenfor.
  17. Komponenter, deler, delsystemer og tilleggsutstyr spesielt konstruert eller modifisert for produkter under 1-16 ovenfor, som følger:
    1. For produkter under pkt. 1 ovenfor.
    2. For produkter under pkt. 2 ovenfor.
    3. For produkter under pkt. 3 ovenfor.
    4. For produkter under pkt. 4 ovenfor.
    5. For produkter under pkt. 5 ovenfor.
    6. For produkter under pkt. 6 ovenfor.
  7. For produkter under pkt. 7 ovenfor.
  8. For produkter under pkt. 8 ovenfor.
  9. For produkter under pkt. 9 ovenfor.
  10. For produkter under pkt. 10 ovenfor.
  11. For produkter under pkt. 11 ovenfor.
  12. For produkter under pkt. 12 ovenfor.
  13. For produkter under pkt. 13 ovenfor.
  14. For produkter under pkt. 14 ovenfor.
  15. For produkter under pkt. 15 ovenfor.
  16. For produkter under pkt. 16 ovenfor.
  18. Programvare:
    - a. Programvare spesielt utviklet eller modifisert for å inngå i produkter under 1-17 ovenfor.
    - b. Programvare spesielt utviklet eller modifisert for konstruksjon, produksjon, vedlikehold eller drift av produkter under 1-17 ovenfor.
    - c. Programvare, ikke dekket av 18.a. eller 18.b. ovenfor, spesielt utviklet eller modifisert for å realisere funksjoner av militær karakter.
  19. Materialer, maskiner, verktøy m.v.:
    - a. Materialer, kjemikalier og andre stoffer spesielt utviklet eller modifisert for militært formål.
    - b. Maskiner, verktøy og utrustning spesielt konstruert eller modifisert for utvikling, konstruksjon, produksjon, vedlikehold eller kontroll av produkter under 1-18 ovenfor.
  20. Teknologi spesielt knyttet til produkter under 1-19 ovenfor.
- NB! Liste I omfatter ikke modeller ("dummies") uten militær funksjon, beregnet for utstilling, etc.*

Vedlegg 6

Oversikt over medlemskap i de multilaterale eksportkontrollregimene 2009

Tabell 6.1

Land	Zangger-komiteen (ZAC)	Nuclear Suppliers Group (NSG)	Australia-gruppen (AG)	Regimet for eksportkontroll av missil-teknologi (MTCR)	Wassenaar-samarbeidet (WA)
Argentina	x	x	x	x	x
Australia	x	x	x	x	x
Belgia	x	x	x	x	x
Brasil	-	x	-	x	-
Bulgaria	x	x	x	x	x
Canada	x	x	x	x	x
Danmark	x	x	x	x	x
Estonia	-	x	x	-	x
Finland	x	x	x	x	x
Frankrike	x	x	x	x	x
Hellas	x	x	x	x	x
Hviterussland	-	x	-	-	-
Irland	x	x	x	x	x
Island	-	x	x	x	-
Italia	x	x	x	x	x
Japan	x	x	x	x	x
Kasakhstan	x	x	-	-	-
Kina	x	x	-	-	-
Kroatia	x	x	x	-	x
Kypros	-	x	x	-	-
Latvia	-	x	x	-	x
Litauen	-	x	x	-	x
Luxembourg	x	x	x	x	x
Malta	-	x	x	-	x
Nederland	x	x	x	x	x
New Zealand	-	x	x	x	x
Norge	x	x	x	x	x
Polen	x	x	x	x	x
Portugal	x	x	x	x	x
Romania	x	x	x	-	x
Russland	x	x	-	x	x

Tabell 6.1

Land	Zangger- komiteen (ZAC)	Nuclear Suppliers Group (NSG)	Australia- gruppen (AG)	Regimet for eksport-kontroll av missil-teknolo- gi (MTCR)	Wassenaar- samarbeidet (WA)
Slovakia	x	x	x	-	x
Slovenia	x	x	x	-	x
Spania	x	x	x	x	x
Storbritannia	x	x	x	x	x
Sveits	x	x	x	x	x
Sverige	x	x	x	x	x
Sør-Afrika	x	x	-	x	x
Sør-Korea	x	x	x	x	x
Tsjekkia	x	x	x	x	x
Tyrkia	x	x	x	x	x
Tyskland	x	x	x	x	x
Ukraina	x	x	x	x	x
Ungarn	x	x	x	x	x
USA	x	x	x	x	x
Østerrike	x	x	x	x	x
Totalt	37	46	40	34	41

EU-kommisjonen deltar i Australia-gruppen, samt som observatør i Nuclear Suppliers Group (NSG) og Zangger-komiteen (ZAC).

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer fra:
Departementenes servicesenter
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 22 24 20 00

Opplysninger om abonnement, løssalg og
pris får man hos:
Fagbokforlaget
Postboks 6050, Postterminalen
5892 Bergen
E-post: offpub@fagbokforlaget.no
Telefon: 55 38 66 00
Faks: 55 38 66 01
www.fagbokforlaget.no/offpub

Publikasjonen er også tilgjengelig på
www.regjeringen.no

Trykk: 07 Aurskog AS 06/2011

